

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjaniku küsimuste funktsioonid telesaate “Välisilm” näitel

Bakalaureusetöö

Kaja Koort

Juhendaja: dots Halliki Harro-Loit

Kaasjuhendaja: Eva Ingerpuu-Rümmel

Tartu
2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Küsimuste tüpoloogia.....	8
1.2. Küsimused ajakirjanduslikus tekstis	14
1.3. Küsimuse efektiivsus ajakirjanduslikus tekstis	18
1.4. Multimodaalse diskursuse analüüs	22
1.5. Uurimisküsimused.....	27
2. MEETOD JA UURIMISMATERJAL	28
2.1. Analüüsi kategooriad.....	29
2.1.1. Verbaalse küsimuse analüüsi kategooriad	29
2.1.2. Auditivsete ja visuaalsete semiootiliste ressursside analüüsi põhimõtted	33
2.2. Analüüsitava materjali kirjeldus.....	35
2.2.1. Transkribeerimise põhimõtted	37
2.3. Analüüsi läbiviimise kirjeldus	38
3. ANALÜÜS	41
3.1. Informatsiooni organiseerivad küsimused.....	42
3.1.1. Saate sissejuhatus	42
3.1.2. Saate teemade tutvustus videoklippides	45
3.1.3. Stuudios videoloo sissejuhatus	53
3.1.4. Informatsiooni organiseerivate küsimuste kokkuvõte	58
3.2. Vestluseks moodustatud küsimused	59
3.2.1. Analüütilised küsimused.....	59
3.2.2. Kirjeldavad küsimused.....	61
3.2.3. Täpsustavad küsimused.....	62
3.2.4. <i>Kas</i> -küsimused	73
3.2.5. Retoorilised küsimused	78
3.2.6. Vestluseks moodustatud küsimuste kokkuvõte.....	79
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	81
4.1. Küsimuste kategoriseerimine.....	82
4.2. Küsimuste funktsioonid	84
4.2.1. Informatsiooni organiseerivad küsimused	84
4.2.2. Vestluseks moodustatud küsimused	85
4.2.3. Küsimuste multimodaalse diskursuse analüüsi tulemused.....	89
4.3. Edasised uurimisvõimalused	92
4.4. Arutelu meetodi üle.....	93
KOKKUVÕTE.....	94
SUMMARY	96
KIRJANDUS	99
LISA 1. 28.10.13 “Välisilm” transkriptsioon	104
LISA 2. 13.01.14 “Välisilm” transkriptsioon	115
LISA 3. 03.02.14 “Välisilm” transkriptsioon	126

SISSEJUHATUS

Ajakirjaniku üheks töövahendiks on küsimus, millega ta suunab intervjuus vestlust ja ka usutleb intervjueeritavat (allikat), et saada informatsiooni ning hinnanguid. Ajakirjanik formuleerib küsimusi analoogiliselt teadusliku uurimistööga: saatel ja uudislool peab olema samuti piiritletud teema fookus. Fookuse loomiseks ja hoidmiseks püstitab ajakirjanik küsimused, millega organiseerib saadud informatsiooni ning leiab vastuse nn uurimisküsimusele.

Küsimused võivad olla suunatud vestluspartnerile või olla retoorilised, märkides või täpsustades samal ajal teemat, kogudes informatsiooni, saada hinnanguid, arvamusi, nõusolekut. Küsimus võib olla ka ilma küsisõnata lause (nt reaktsioon intervjueeritava jutule), mis ometi täidab vestluses suunavat funktsiooni.

Küsimused võivad ajakirjanduslikus tekstis esineda ka implitsiitselt. Näiteks vaatajale, kuulajale või ka lugejale teadmatuks jäävad (n.ö. eetrivälised, intervjuudes materjali kogumisel esitatud, aga sõnastamata või välja monteeritud) küsimused. Samas annavad ka need küsimused märku ajakirjaniku informeeritusest, hinnangutest, eelarvamustest, huvist ja teema fookusest.

Küsimuse moodustamine on intervjuerimistehnika üks osa. Minu bakalaureusetöö uurimissuunaks on välja selgitada, missuguse funktsiooniga küsimusi ajakirjanik formuleerib ja analüüsida nende tõhusust saate kontekstis. Uurimismaterjaliks on Eesti riigi televisiooni – ETV – saated “Välisilm”. Tegemist on magasin-tüüpi saatega, mis ainsana Eesti telesaadetest keskendub nii kodumaa kui ka teiste riikide välispoliitiliste sündmuste kajastamisele. Töö analüüsiobjektiks on kolmes saates ajakirjaniku esitatud küsimused. Saates on nii stuudio- kui ka videointervjuud diplomaatide, analüütikute ja poliitikutega. Intervjuude täismahus transkriptsioonid, mida analüüsis kasutan, on töö lisades.

Käesolevas töös on intervjuude analüüsimisel põimitud tekstianalüüs ja multimodaalse diskursuse analüüs. Tekstianalüüs annab võimaluse uurida uurimistööks valitud materjalis esinevaid intervjuueerija sõnastatud küsimusi. Multimodaalse diskursuse analüüs võimaldab asetada verbaalsed küsimused konteksti ning käsitleda neid seoses teiste semiootiliste ressurssidega (nt intervjuueerija kehaliigutused ja hääle väljendused, mõnest sündmusest filmitud videolõigu näitamine intervjuueerija verbaalsete küsimuste ajal). Kui analüüsida ainult verbaalset teksti, siis võib osa tähendusest kaduma minna ja seetõttu arvestan analüüsil ka teisi semiootilisi ressursse, et uurimisel jälgida küsimuste terviklikumat tähendust.

Eristan ajakirjaniku töös kahte faasi. Üks on informatsiooni kogumine, milles ajakirjanik valmistab ette küsimused ning teine on presentatsioon, milles ajakirjanik esitab küsimusi. Antud töö kogumise faasi ei puuduta. Töö põhirõhk on analüüsida ajakirjaniku esitatud küsimusi, mida moodustatakse ja esitatakse saates informatsiooni organiseerimiseks ja vestluse juhtimiseks.

Informatsiooni organiseerivad küsimused esitab saatejuht, kes saates “Välisilm” täidab ka ajakirjaniku rolli (viib läbi stuudios intervjuu), konkreetse teema sissejuhatamiseks ja selle raamistamiseks – mis on teema fookus, mida uurima hakatakse. Selliste küsimuste analüüs on minu töös provokatiivne selles mõttes, et annab ruumi debateerimiseks – kas küsimuse vormistamine on teemade sissejuhatustes oluline või mitte. Minu hinnangul aitab aga küsimusega teema raamistamine auditooriumil häälestuda ja teada saada, millistele küsimustele hakatakse saates vastuseid pakkuma. Seega, üks uurimisprobleem on, kas saatejuhi poolt teemat raamistavad ning auditooriumi jaoks formuleeritud küsimused on olulised?

Vestluseks moodustatud küsimused on need, mida ajakirjanik esitab stuudio külalisele ja videoloos allikatele informatsiooni kogumiseks. Nii on teiseks uurimisprobleemiks see, kas ajakirjaniku vestluseks moodustatud küsimused on läbi mõeldud ja kas ta esitab selge sõnastusega konkreetseid küsimusi või segase sõnastusega suuremahulisi küsimusi.

Et tegemist on telesaatega, siis ei saa jätta tähelepanuta ka visuaalseid ja auditiivseid väljendusvõimalusi. Töös jälgin küsimuse esitamise ajal auditiivseid ja visuaalseid

semiootilisi ressursse ning uurin, kuidas need on seotud verbaalse küsimuse tähendusega. Selleks kuulan näiteks, milliseid hääle väljendusvõimalusi ajakirjanik oma küsimust esitades kasutab ning vaatan, milliseid kehaliigutusi ja –asendeid ta kasutab. Samuti arvestan saatesse monteeritud videolõikudes esinevaid auditiiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kui tõhusalt ajakirjanikud kasutavad küsimust saate või uudisloo raamistamiseks, vestluspartneri suunamiseks ning toetamiseks, teemavahetusteks ning kui suure või väikesemahulisi (kitsalt fokuseeritud) küsimusi ajakirjanikud formuleerivad. Intervjueeritavate verbaalsed vastused ning auditiiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid aitavad hinnata küsimuse tähendust antud kontekstis. Uurimistöö läbiviijana pean arvestama ka televaatajasotsiaalse tausta, teadmiste ja kogemustega. Ajakirjaniku sõnastus võib teinekord eeldada televaataja mingisuguste teadmiste olemasolu või puudumist, mistõttu ta formuleerib vastavalt sellele ka küsimused.

Bakalaureusetöö jaguneb neljaks. Kõigepealt annab töö ülevaade teoreetilistest lähtekohtadest, millele uurimismaterjali analüüs tugineb. Ühtlasi annab teoreetiline osa sisendi ka analüüsikategooriate loomiseks. Seejärel esitan ülevaate kasutatavast metoodikast ja uurimismaterjalist, millele järgnevad eraldi peatükid analüüsi tulemustest ja järeldustest.

Töö teoreetilises osas tegelen küsimuste tüpologiseerimisega, mis põhineb ühelt poolt keelteaduse sellel osal, mis uurib küsimust, teisalt aga ajakirjanduslike intervjuudega seotud uurimustel. Küsimuste tüpologiseerimine on oluline küsimuste analüüsimise metoodika väljatöötamisel. Sellest lähtuvalt saan analüüsida, milliseid küsimusi ajakirjanik allikatele esitab kui ka seda, milliste küsimustega ajakirjanik saadet raamistab ehk milliste küsimustega loob fookuse. Selleks, et analüüsida kasutatud küsimuste tõhusust, sünteesin küsimuste tüpoloogia intervjueerimistehnikate baasvõtetega, uurides, kuidas vestlustehnika võtted antud kontekstis toimivad. Näiteks, kas ajakirjanik rakendab kuulamis põhiseid või ette antud/valmis mõeldud küsimusi. Kas ajakirjanik sõnastab ühe küsimuse korraga või esitab pigem mitu küsimust korraga.

Küsimusi on uuritud väga palju. Näiteks Tiit Hennoste on uurinud küsimuste grammatilist vormi ja nende funktsioone infodialoogis (Hennoste 2009). Steven Clayman (2007) uurib vestlusanalüüsi kasutades uudiste ja pressikonverentside intervjuude küsimusi. Bayer & Obenauer (2011) analüüsivad väärtushinnanguid küsimustes, mis väljendavad ajakirjaniku hinnanguid ja seisukohti. Küsimuste tõhusust on uurinud magistritöös “Eelkooliealiste laste intervjuerimistehnikate ohud ja võimalused” Viivika Eljand (2011), kelle töö olulisemaks küsimuseks oli see, kas ja kuivõrd aitavad küsimused suunata lapsi oma kogemusi väljendama. Tooms Kelti (2009) magistritöös “Eesti Rahvusringhäälingu raadiointervjuude intervjuerimispraktikad” keskendus autor raadio intervjuerimistehnika uurimisele.

Kuid nimetatud töodes ei ole analüüsitud peale verbaalse väljenduse muude semiootiliste ressursside kasutamist – nt kehaasendid ja –liigutused, kõne tempo, hääle kõrgus jne. Ma saan inimestevahelise suhtluse analüüsimiseks ja tähenduse terviklikumaks käsitlemiseks toetuda multimodaalse diskursuse analüüsi kasutavatele uurimustele, mis hõlmavad mitmesuguseid valdkondi. Näiteks on jooniseid, fotosid ja visuaalset kujundust on uurinud Gunther Kress ja Theo van Leeuwen (2006). Maale, skulptuure ja arhitektuuri on uurinud Michael O’Toole (2010), heli ja muusikat eraldi on analüüsinud van Leeuwen (1999). Hääle kasutamist on inimestevahelise vestluse uurimisel arvestanud paljud vestlusanalüütikud (Jefferson 2004, Hennoste 2000b, Pärkson 2008). Kehaliigutusi, -asendeid ja ruumi kasutamist on uurinud nn žestiuurijad (nt Goodwin 2003, Kendon 2004, Mondada 2007). Eestis on suhtlust uurinud multimodaalsest aspektist Annaliisa Ainsalu (2000), Eva Ingerpuu-Rümmel (2012), Dmitri Kulakov (2011), Krista Mihkels (2012), Silvi Tenjes (1996). Multimodaalse diskursuse analüüsi (MDA) meetodit on meedia uurimisel kasutanud näiteks Mats Ekström (2012), kes uuris intervjueritavate pilke poliitilistes intervjuudes. Kay L. O’Halloran (2011) analüüsib MDAd kasutades poliitikute debate.

Bakalaureusetöö eesmärk on anda ajakirjandust õppivale tudengile (ja miks mitte ka ajakirjanikule) töövahend välispoliitikat käsitlevate saadete tõhususe analüüsiks.

Igakülgse toetuse, kriitiliste tähelepanekute ning konstruktiivsete märkuste eest soovin tänada oma juhendajat Halliki Harro-Loit-i ning kaasjuhendajat Eva Ingerpuu-Rümmel-it.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Küsimusi formuleeritakse teaduses, õppimisel, isikutevahelises igapäevasuhtluses, ülekuulamistel, kohtuistungitel jne. Iga valdkond vajab erinevat lähenemist ja küsimuste tüpologiseerimist. Küsitlemist on erinevates eluvaldkondades uurinud paljud autorid, millest mõnda üksikut mainisin juba sissejuhatuses.

Küsimuste funktsionaalsuse puhul võib küsimusi vaadata mitme nurga alt. Näiteks, kas tegemist on informatsiooni organiseerivate küsimustega või vestluseks moodustatud küsimustega. Informatsiooni organiseeriv küsimus aitab teemat fokuseerida. Vastav küsimus võib olla retooriliselt püstitatud. Nii võib ka kirjandi teema, uurimisteema või ka saate alguses olev teemapüstitus olla formuleeritud küsimusena. Vestluseks moodustatud küsimusi on võimalik omakorda liigitada näiteks lausungitüüpide, küsisõna või erinevate funktsioonide järgi. Küsimuse funktsionaalsuse määrab ära aga selle tõhusus või ebatõhusus.

Allolevates peatükkides püüan lahti seletada nii eestikeelseid kui ka muukeelseid küsimuste tüpologiseerimise võimalusi läbi erinevate autorite neid omavahel võrreldes. Vastavalt sellele saan luua oma küsimuste tüpoloogia, mida vajan käesoleva töö analüüsiks. Seejärel kirjeldan küsimusi ajakirjanduslikus tekstis ning annan ülevaate tõhusust mõjutavatest küsimustest. Minu bakalaureusetöö teiseks nüansiks on lähtuda multimodaalsest diskursuse analüüsist, millest ka teooria peatükis kokkuvõtvalt kirjutan. Vaadeldes verbaalseid küsimusi multimodaalses diskursuses arvestan ka ajakirjaniku hääle ja keha väljendusvõimalustega ning telesaates kasutatud videolõikudega.

1.1. Küsimuste tüpoloogia

Küsimuse tüpoloogiaga sõna tasandil ehk konkreetselt küsilausete tüpoloogiaga on Eesti keeleteaduses tegelenud põhjalikumalt näiteks Helle Metslang. Seetõttu tasub kõige pealt vaadata, missugused keeleteaduses välja pakutud tüpoloogiad sobivad ajakirjandusliku küsimuse analüüsimiseks.

Eesti keele grammatikas on küsimusi liigitatud lausungitüüpide järgi, mille abil teatatakse teadmistest ja tahtmistest ning mõjutatakse kaasvestleja tegevust. Küsimus on üks põhilisi lausungitüüpe, millega teadmise puudulikkuse äratundmisel kaasneb tahtmine teadmist täiendada. Küsimine on üheaegselt nii teadmise ilmsiks tegemine, soov ebaselgeks jäänud asjades selgust saada kui ka palve teadjamale inimesele, kes lõpuks ka soovitud selguse tuua võiks (Metslang 1981: 5).

Küsimusi on liigitanud erinevate funktsioonide alusel mitmed autorid. Liigitusi on võimalik mõista erineval üldistustasemel. Näiteks võib küsimused jagada kaheks vastavalt sellele, kas vastuses soovitakse informatsiooni või kinnitust. Selline eristus on välja toodud mitmetes keeltes, kuigi eri terminites. Näiteks Nijmegeni Max Plancki küsimuste-vastuste projektis eristatakse ühelt poolt **infosoovi** (*request for information*) ja teiselt poolt **kinnituse** soovi (*request for confirmation*) ja **hinnangut** (*assessment*) (Stivers, Enfield 2010: 2623 Hennoste 2012: 675-676 kaudu).

Kuid küsida võib ka **kirjeldust**, **seisukohta**, **nõustumist/mitte nõustumist**, **arvamust**, **algatatakse mittekuulamise puhul parandusi**, **esitatakse soove** jne. Hennoste et al (2013) suhtlustegevuste analüüsis lähtusid autorid eelpool nimetatud Plancki instituudi projekti liigitustest, mille ühendasid oma dialoogiaktide klassifikatsiooni vastavate osadega. Analüüsis esitatakse suhtlustegevuse tüpoloogia, milles eristatakse järgnevaid funktsioone:

- 1) infosoov – vastuses soovitakse informatsiooni;
- 2) partneri parandusalgatus – küsimus, mis lähtub kõneleja jutust kuulaja leitud probleemist/vastusest;
- 3) kinnituse soov – vastuses soovitakse kinnitust;

- 4) hinnang – kõneleja ootab partnerilt oma hinnangule nõustumist;
- 5) ettepanek/pakkumine/soov – verbaalset vastust ootavad küsimuse vormis ettepanekud, pakkumised ja soovid;
- 6) retooriline küsimus – ei oota partnerilt vastust, võib oodata reaktsiooni, sh pööratud polaarsusega (väljendub eituse-jaatuse vastupidises sõnastuses ehk kui küsimus on vormilt eitav, sisult jaatav) seisukohti esitatavaid küsimusi;
- 7) pomin – pominad endale, partnerilt vastust ei oodata;
- 8) muu – muud küsimused, mis teistesse rühmadesse ei sobinud;
- 9) vastuse tingimuste täpsustamine – sarnane parandusalgatusele;

Küsimused võib jagada ka avatud ja suletud küsimusteks, mille tüpoloogia lähtub sellest, kas tegemist on interaktsiooni aspektiga, kus küsimus on seotud vastusega või vaatab küsimust ilma eeldatava vastuseta – ehk, kas küsija ootab pikka ja põhjalikku vastust või lühikest ja konkreetset (jah/ei) vastust.

Kõige selgem küsimuste tüpoloogia on see, mis üldjuhul lähtub küsisõnast, kuna küsisõna järgi on küsimus selgelt eristatav. Eesti keeles on nendeks k- ja m-tähega algavad küsisõnad (inglise keeles *wh-questions*). Hennoste (2013) võtabki aluseks küsisõnad ning tema suhtlustegevuse analüüsist nähtub, et avatud küsimuste keskne tegevus on peamiselt infosoov ning küsimuste hulka kuuluvad eri käänetes ase- ja määrsõnad (*kes, mis, kuidas, kus, millal, milline, mitu*) ning kaks fraaside sarja: *kui*-sari (*kui suur, kui palju jm*) ning *mis*-sari (*mis kell, mis koht jm.*). Samas peetakse just küsisõnaga algavaid (*wh-questions*) küsimusi suletud küsimusteks ning avatud küsimusteks neid, mis algavad *räägi* (*Räägi, mis juhtus*) ja *kirjelda* (*Kirjelda mulle teda*) verbiga. (Milne & Bull 1999, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 50 kaudu).

Üldjuhul nimetavad teadlased suletud küsimusteks *kas*-küsimusi, milles küsija eelistusi ega eelteadmisi küsimustes ei nähtu ning vastuses oodatakse jaatust/eitust. Selliseid küsimusi nimetatakse neutraalseteks üld- ja ülderiküsilauseteks (*interrogative questions*). Nt *Kas sa oled lahutatud? – Jah/ei.* (Hennoste et al 2009; Park 2012).

Kas-küsimust saab esitada ka selliselt, kus küsitletavale antakse ette alternatiivid, mille seast valib eeldatava vastusevariandi. Seda nimetatakse alternatiivküsimuseks.

Nt *Kas jätate talle teate või helistate hiljem tagasi? On teil võimalik email saata või hiljem tagasi helistada?* (Hennoste et al 2009). Lisaks kas kasutamisele võib küsimuse alguses olla ka *ega* või finiiitverb. Nt *Ega te haiget (ei) saanud? Oled sa kunagi Austraalias käinud? On tal auto?* (Erelt et al 1993).

Samas võib küsimuse eesmärgiks olla ka lihtsalt fakti kogumine ning küsimuse vastuses on üks sõna või number. Nt *Kas Jüri helistas? – Jah/ei; Kes helistas? – Jüri; Mitu päeva reis kestis? – Kolm.*

Muuhulgas leidub ka jutustavaid *kas*-küsimusi, mis ei piirdu ainult jaatuse/eitusega vastuses, vaid vastuses antakse ka informatsiooni. Sellist küsimust saab tõlgendada palvena, viisakusena. Inimesed tavaliselt ei vasta sellisele küsimusele lihtsalt jah või ei. Nt *Kas Te oskate öelda, kuidas bussijaama minna? Kas te oskate öelda* esitatakse pigem viisakusest, kuigi samal ajal on tegemist ka küsimusega. Kui küsitletav oskab juhatada, siis ei hakka ta küsimusele enam vastama, öeldes lihtsalt *jah*, vaid räägib, kuidas bussijaama minna. (Hennoste et al 2009)

Küsisõnaga küsimused võivad olla nii analüütilised, kirjeldavad kui ka täpsustavad küsimused, mille põhifunktsiooniks on **koguda informatsiooni**. Enamik neist küsimustest peetakse avatud küsimusteks, kuna ei piirdu ainult ühesõnalise vastusega. Mõned on aga fakti täpsustavad küsimused, millele saab vastata ka ühe sõnaga. Nt *Millal Te jõudsite? – Täna.* (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu)

Analüütilised küsimused algavad tüüpiliselt küsisõnadega *miks*, mõnikord ka *mis*, *kuidas*. Küsimused on uurivad, narratiivi/selgitust otsivad küsimused, mille põhifunktsiooniks on koguda informatsiooni. Vastajalt soovitakse mingi olukorra, sündmuse või probleemi kohta analüüsi. Nt *Miks võeti vastu otsus muuta liiklusseadust?*

Kirjeldavad küsimused algavad tüüpiliselt küsisõnadega *kuidas*, *missugune*, vahel ka *kus* ja *millal*. Küsimuse eesmärgiks on saada kirjeldusi mingi sündmuse, olukorra kohta. Nt *Kuidas sai alguse Teie teekond Tallinnast Tartusse?*

Täpsustavad küsimused algavad tüüpiliselt küsisõnadega *kes*, *mis*, *kus*, *millal*, *milline*, *kui*. Küsijal võivad olema mingid eelteadmised. Nt *Kes mulle helistas? On*

olemas teadmine, et keegi helistas, kuid on vaja teada, kes oli helistaja. (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu). Küsimusi, milles etteantud vastusevariandid puuduvad ning mis algavad küsisõna (Nt *Kes see mees on?*) või – fraasiga (Nt *Kui palju maksab üks jäätis?*) nimetatakse eesti keele grammatikas eriküsimuseks. Selliste küsimuste puhul on võimalik vastustearv piiramatu. Ainsaks erandiks on siinkohal *kumb*-küsimused, milles on ette antud kaks alternatiivi, mille vahel valida. Nt *Kumb sulle rohkem meeldib, leib või sai? Kas orav või jänes?* (Erelt et al 1993).

Samas võib täpsustavaid (*clarification*) küsimusi esitada ka kuulamispõhiselt (Park 2012). Nt *Te mõtlete neid tulemusi?* Selliseid küsimusi nimetatakse kajaküsimuseks ehk peegeldamiseks, milles küsija osaliselt või täielikult kordab eelnevat lauset. Kajaküsimus esitatakse kontrollimaks, kas vastaja lauset kuuldi või mõisteti õigesti. Nt *Ma võtan kassi. – Sa võtad kassi? – Jah, ma võtan kassi. Ma tahan kana süüa. – Sa tahad kala süüa? – Ei, ma tahan kana süüa.* (Erelt et al 1993: 173)

Kõnelejad vahetavad voore, juhivad dialoogi, annavad tagasisidet, kasutades selleks näiteks erinevaid partikleid. Partiklid on sõnarühm, mis on omane eelkõige suulisele spontaansele kõnele. (Hennoste 2000a: 1773) Vastupidiselt infosoovile, saab küsimuse esitamisega, kasutades erinevaid partikleid, edastada ka küsija mingisugust **suhtumist, hinnangut või eeldust**, mida väljendavadki erinevad värvingupartiklid (*inglise keeles “discourse particles”*) küsilausestes. Nt *siis, juba, ometi, ainult, eks, nagu, ikka, alles, küll, just, vaid, ju* jne. Iga partikkel lisab küsimusele väärtushinnangu, mingi väljendusrikka tähenduse. Nt *Kus sa käisid? Kus sa käisid siis?* Esimene küsimus on tavaline neutraalne küsimus, mis eeldab vastuses informatsiooni. Teisele küsimusele annab aga emotsionaalse tähenduse partikkel *siis* ning muudab küsimuse tonaalsust vastavalt intonatsioonile kas *siis* “aru pärivaks” või “imestust tekitavaks”. Neist nähtubki kõneleja suhtumine endasse või kuulajasse läbi lausungi konteksti. (Bayer & Obenauer 2011)

Küsija tõenäosushinnanguid/ebatõenäosushinnanguid esindavad oletus- ja kahtlusküsilause. On loomulik, et küsijal võib olla tõesuse või vääruse vahel ühte neist rohkem usku (Metslang 1981: 96). Oletusküsilause osutab vastuse tõenäolisusele ning väljendub küsijätkude (*eks, jah, ei, ega, kas pole, eks ole, ega ju, on ju, kas jah*)

või partiklite (*muidugi, ehk, vahest, vist, viimaks, võib-olla, äkki*) kaudu. Nt *See on hea raamat, eks?* Küsija eelduse kohaselt on tõenäosus, et see raamat on hea, suurem, kui see, et see on halb. (Erelt et al 1993). Kahtlusküsilause viitab vastuse ebatõenäosusele ning väljendub partikli (*-gi/-ki, ja ka*) ning jaatavas lauses eituslembest sõnade ja sõnaühendite (*eales(ki), iial(gi), üldse(gi), enam, raatsima, tarvitsema, vaevama, vaevaks võtma, viitsima, peale hakata olema jt*) ning eitavas lauses jaatuslembest sõnade ja sõnaühendite (*juba, hoopis, kenasti, päris, üsna(gi), tublisti, kaunis, kaunisti üpris(ki), küllaltki jt*) kaudu. Nt *Kas me täna üldse selle töö valmis saamegi?* Küsija eelduse kohaselt on ebatõenäolisem, et tööd täna valmis ei saada. (Erelt et al 1993). Hinnang väljendub ka partnerilt nõustumise ootusega. Nt *Kas pole ilus ilm? – On.* (Hennoste 2013)

Retoorilised küsimused funktsioneerivad samuti seisukohtadena, mis loovad sekundaartähendusi. Retoorilisi küsimusi saab kirjeldada enamasti väite ja küsimuses avalduva polaarsuse nihke kaudu. Retoorilises küsimuses väljendub küsijale teadaolev info väitena, mistõttu vastuse ootus ei ole kuigi suur. Seega on retooriline küsimus, mis implitsiitselt sisaldab vastust (on vastajale järeldatav), toimib korraga nii küsimuse kui ka seisukohana, vastuses võib saada nii nõustumise või mittenõustumise, põhineb informatsioonil, mis on teada nii küsijale kui ka vastajale. (Laanesoo 2012).

Retoorilisust väljendab käsu või palve, ettepaneku küsimuse esitamist, mis funktsioneeribki käsuna, kui sellega tähistatakse kästava inimese hetkel toimuvat või tulevast tahtlikku tegevust (või selle eitust). Teisel juhul on käskimise tingimuseks kõneleja soov ja kästava suutlikkus lausungit käsuna tõlgendada. Nt *Kas sa saaksid suitsetamise lõpetada? Mis sa vaatad mind sellise pilguga? Kas sa jäta oma jonni?* (Erelt et al 1993).

Pööratud polaarsusega küsimus on samuti retooriline, kuna väljendub eituse-jaatuse vastupidises sõnastuses ehk teisisõnu küsimus on vormilt jaatav, kuid sisult eitav ja vastupidi. Nt *Keda see huvitab?* On vormilt jaatav, kuid sisult eitav. Vastupidine näide *Kas ma ei tohigi nalja teha? – Mul on õigus nalja teha.* (Laanesoo 2012; Erelt et al 1993);

Teinekord esitatakse partnerile ka küsimusi, millele vastust tegelikult ei tahetagi. Hennoste (2013) kirjutab oma analüüsis, et sellisel juhul oodatakse vastajalt pigem mingisugust reaktsiooni. Ühtlasi esitab intervjuueeritav selliseid küsimusi esitades ka oma hinnangu millessegi. Näide Bayer & Obenauer'i (2011) analüüsist: *Kellele siis makse meeldib maksta?* annab mõista, justkui mitte kellelegi ei meeldi makse maksta. Eeldatakse, et vastus on *Mitte kellelegi!* sest üldlevinud arvamuse kohaselt ei taha keegi makse maksta.

Retoorilisus väljendub ka spekulatsiooni esitamises. Need on tulevikku suunatud küsimused, mis eeldavad vastuses spekulatsiooni. Nt *Milline on Eesti viie aasta pärast?*

Küsijal on võimalik anda märku oma eelistustest. Näiteks, vastust pakkuvad küsimused ehk eelistuslikud üld- ja ülderiküsilauseid – küsimused moodustatakse küsisõnaga *kas* ja selle alternatiivide abil. Küsijal on olemas mingi teadmine küsitava kohta, mistõttu nähtub küsija arusaam/oletus võimaliku sobiva/ebasobiva vastust (ta ootab kinnitust). Seda väljendavad tihti peale partiklid *tähendab, siis, nii et, vist, eksole, ma saan aru, ikka, äkki jne*. Nt *Sa oled lahutatud, jah?* Pakutavaid alternatiive või eitust rinnastab partikkel *või*. Nt *Kas sa käisid poes või mitte?* (Hennoste et al 2009). Kuna küsimuse esitamisel on küsijal eelteadmised olemas, esitatakse küsimus kindlas kõneviisis (*declarative questions*) (Park 2012). Samas nimetatakse neid küsimusi spetsiifilise vormiga küsimusteks, mis on oma vormilt sarnane väitlause/lausega, mida kuulaja küsimusena tõlgendab (Hennoste 2012). Siia rühma paigutub ka erialternatiivküsimus, milles küsija võib väljendada alternatiive esitades ka oma eelistust. Nt *Kas Teil on anda ka mobiiltelefoni number või saab Teile helistada ainult lauatelefonile? Kas soovite läbi tulla näiteks homme või kolmapäeval?*

Küsijal on võimalik saada nõusolekut suunavate küsimuste kaudu. Nt *Kas sa ei arva, et sul tuleks kiiremini teha?* Küsimuse sõnastus (*kas sa ei arva*) viitab vastaja oodatud nõustumisele, mistõttu ei pruugita teinekord ka adekvaatset vastust saada (French 1983, Millar & Crute & Hargie 1992: 129 kaudu).

Informatsiooni kogumisel mängib olulist rolli ka küsimuse maht, aeg ja ruum. Halliki Harro-Loit on välja töötanud kolm tüüpküsimust, mis illustreerivad küsimuse mahtu. Esiteks, kui pikka seletust küsimus eeldab. Nt *Mida Te arvate arhitektuurist?* vs *Mida Te arvate Tallinna südalinna kerkivatest tornhoonetest?* Teiseks, kui kaugelt minnakse ajas. Nt *Palun rääkige mulle oma elust.* vs *Palun rääkige mulle oma tänasest päevast.* Ajalise mõõtmise all saab vaadata, kas küsimus esitatakse mineviku, oleviku või tuleviku kohta. Tuleviku küsimused on näiteks spekulatiivsed ega pruugi olla objektiivsed. Kolmandaks, küsimuse ruumilisus. Nt *Mis juhtus eile Eestis?* vs *Mis juhtus täna koolis?*

1.2. Küsimused ajakirjanduslikus tekstis

Küsimused on ajakirjaniku töövahend, mille funktsioone on aegade jooksul erineval moel arendatud. 19. sajandi keskel oli ajakirjaniku küsimuse funktsiooniks eelkõige informatsiooni kogumine (trükimeedia). Läbi küsimuste sai ajakirjanik kokku materjali, mille põhjal uudis valmis. Tehnoloogia arengu tõttu tuleb arvestada ka erinevaid meediume (raadio ja televisioon), mille kaudu küsimusi esitatakse ning kuidas neid auditooriumile esitletakse. (Clayman 2007) Nii saab raadios häälega esile tuua küsimuses sisalduvaid sõnu (näiteks mingeid sõnu rõhutades). Televisioonis saab lisaks häälele kasutada ka kehaliigutusi, -asendeid ja muud video materjale (nt katteplaanid räägitavast, sündmusest jne).

Ajakirjandus uuringutes on ajakirjanduses esinevatele küsimuste funktsioonidele seni vähe tähelepanu pööratud, kuid mõningaid analüüse siiski ka leidub. Clayman (2007) analüüsib küsimusi ja nende funktsioone uudiste ning pressikonverentside intervjuudel. Clayman ja Heritage (2002) on uurinud tele- ja raadiointervjuude sarnasusi ja erinevusi (Greiffenhagen 2009). Mats Nylund (2011) uurib oma analüüsis teleuudise intervjuusid reporteri allikatega ning vaatab eelkõige, millised vastused või vastuse osad uudisesse ajakirjanik valib. Teisisõnu, ta ei uuri küsimuste funktsionaalsust, vaid vaatab, millist tüüpi vastuseid esitati ning milliseid sõnumeid erinevate repliikide abil loodi.

Uudise intervjuu põhineb küsimisel ja vastamisel – see on lihtne viis informatsiooni kogumiseks. Samas ei ole kõik küsimused alati neutraalsed informatsiooni otsimisvahendid. Küsimuse esitajal on võimalik kontrollida ja mõjutada, kuidas vastused moodustatakse (Nylund 2011). Sellisel juhul esindab ajakirjanik, kas kellegi huve (näiteks auditooriumi, mingi sotsiaalse grupi) või esitab oma subjektiivseid hinnanguid ja arvamusi (Clayman 1988).

Clayman (2007) toob esile, et uudisintervjuu ja pressikonverentsiintervjuu põhineb küsimisel-vastamisel, mistõttu on ajakirjaniku küsimine piiratud. Sellisel juhul esitab ajakirjanik tihti mitu küsimust korraga (*compound question*). Näiteks *Kas Te kavatsete valimistel osaleda ja mis on Teie valimissõnum?* Avaliku elu tegelased võivad valida, kas vastavad ainult ühele küsimusele või mõlemale. Pressikonverentsidel on aga mitme küsimuse korraga esitamine tavaline, kuna sellises keskkonnas, kus on mitmeid ajakirjanikke oma küsimusi esitamas, ei pruugi enam uue küsimuse esitamine võimalik olla (Clayman 2007). Samas võib mitme küsimuse korraga esitamine tingitud ka sellest, et ajakirjanik on kas kannatamatu ja tahab kõik küsimused korraga ära esitada või on segaduses, mis mõneti võib viidata ka ajakirjaniku ebakindlusele (Gorden 1969).

Ajakirjanikud esitavad küsimusi ka sissejuhatusega (*question prefaces*), mis on tingivas kõneviisis ning tihti üsna mahukad. Sellised küsimused panevad proovile küsitlemise piire, kuid on lubatud olukordades, kus intervjuueeritaval ja ka auditooriumil on vaja teada küsimuse tagamaad. (Clayman 2007) Näiteks *Sellel tänaval on viimase nelja kuu jooksul juhtunud mitu avariid, kuna autojuhid ei ole märganud vastavaid liiklusmärke. Kuidas muuta liiklemist sõitjatele ohutumaks?*

Stuudio otse-eetri intervjuu puhul läheb intervjuu eetrisse sellisel kujul nagu seda salvestatakse ning loo narratiivi loob küsimustele vastamine. Siin on ajakirjanikul võimalus fookust ka suunata ja muuta, esitades vastavaid küsimusi, kuid tal ei ole võimalik repliike kontekstist välja võtta või ümber paigutada uusi tähendusi luua.

Kui vaadata küsimust ajakirjanduslikus infotöötluses, siis lisaks retoorilisele, üldisele ja infoallikale esitatavale küsimusele ei pruugi ajakirjanik teinekord küsimust üldse formuleerida. Küsimus väljendub tema reaktsioonis ehk teisisõnu, ajakirjanik ei esita küsimust, vaid räägib mingil teemal, mille funktsiooniks on vestlust ülal hoida.

Ajakirjanikud esitavad teinekord küsimusi, mis sisaldavad **oletusi ja kahtlusi**. Oletusküsilause osutab vastuse tõenäosusele. Kahtlustusküsilause osutab vastuse ebatõenäosusele. Kahtluse puhul on allikal oluline märgata, kelle või mille suhtes ollakse kahtleval seisukohal: kas tema või mingi muu info suhtes, mis ajakirjanikul on. Lisaks, kas ajakirjanik on valmis näitama oma ebakindlust. Oletuse või kahtlusega jätab ajakirjanik ruumi eksimiseks. Kuid mitte alati. Teinekord võib ta olla lihtsalt ka irooniline. (Erelt et al 1993)

Ajakirjanik püüab teinekord ära arvata auditooriumi tõekspidamisi, arvamusi ning ennustada nende reaktsioone, mistõttu võib ta juba ette esitada võimalikke tõlgendusi eitades, et auditooriumit suunata ajakirjaniku mõeldud tähenduste juurde. Teksti autor loob endale ettekujutuse võimalikust auditooriumist, tema teadmiste, kogemuste ja uskumustega. Nelja tüüpi eitusi (Pagano 2002, Kasik 2008 kaudu)

- taustainformatsiooni eitus (võimalik väärtõlgendus seoses mingi teemaaspektiga). Nt *Jalgrattur ei pruukinud autot märgata*;
- tekstis esineva informatsiooni eitus (ajakirjanik arvab, et auditoorium võib teksti valesti mõista). Nt *Tähtis pole võit, vaid osavõtt*;
- teksti looja ja auditooriumi täitmata ootused/ auditooriumi võimalikele ootustele vastamine. Nt *Odavat ravimit ei pruugi apteegis olla*;
- kontrastid (eitused, mida kasutatakse kahe või enama idee võrdlemiseks. Mingite omaduste/aspektide puudumisel juhitakse tähelepanu kaudselt teise asja/nähtuse olemasolule. Nt *Vanasti ei olnud sotsiaalvõrgustikke*. Tuuakse võrdlus tänapäevaga.

Intervjuus saab vaadata ka dialoogilisusega seotud lausungeid, milles ajakirjanik katkestab (*interruption*) või räägib intervjuueeritavale peale (*overlapping*). Teadlased esitavad neid kahte mõistet eelkõige selle järgi öeldes, et katkestamine on see, kui suhtlejate õigused ja võimalused lähevad konflikti ning pealerääkimine see, kui kaks inimest räägivad samal ajal (Tainio, Hennoste 2000c: 2474 kaudu). Edaspidi kasutan mõisteid läbivalt samatähenduslikult – pealerääkimine, katkestamine, vahelerääkimine. Näiteks katkestab ajakirjanik intervjuueeritavat olukordades, kus intervjuueeritav räägib küll pika jutu, kuid ei vastanud küsimusele. Lisaks, toimub

katkestus ka siis kui ajakirjanik hakkab ette aimama, mida intervjuueeritav ütlema hakkab (*etteaimatud algus*) või kui intervjuueeritava jutus toimub mingisugune voolavushäire ja ajakirjanik pakub lausungi lõpuleviimist, et vestlus edasi viia (*edasiliikumist jätkav algus*). Katkestamine võib olla samal ajal rääkimine, ühe kõneleja ja teise kõneleja teksti üheaegne minimaalne kattumine või ka minimaalse tagasiside andmine suhtluspartiklite kasutamisega (*ahah, jah*). Katkestamisel võib vaadata ka sisulist poolt, milles ajakirjanik märkab, et intervjuueeritav kaldub küsimusest kõrvale ning katkestab intervjuueeritava jutu. Samuti võib ajakirjanik reageerida üllatavale/mitteoodatud väitele, hinnangule otsekohe, ootamata intervjuueeritava jutu lõppu. (Hennoste 2000c)

Tiit Hennoste (2000c: 2465) toob esile vooruvahetuse mõned olulisemad valikud, mis seovad alustatava ja eelneva teksti/öeldu ehk oma töös vaatan, kuidas ajakirjanik intervjuueeritava öeldut ja oma küsimust seob. Näiteks, saan vaadata, milliseid partikleid ajakirjanik intervjuueeritava jutu lõpus kasutab ning milline on seos intervjuueeritava jutuga:

- *ja* – jätkub eelnev kõneaine. Partikkel ühendab sisuliselt eelnevalt räägitut;
- *jah/jaa* – on mitmetähenduslikud ja kasutatakse erinevalt – võib olla vastus küsimusele, küsisõna lause lõpus, kinnitavad sõnad lause lõpus, nõustumine partneri väitega, partneri pakutud info kinnitamine jne (Hennoste 2000a: 1785).
- *no* – toimub mõttepööre. Teisisõnu, järgnev jutt eitab eelnevat juttu ning seab kahtluse alla, võib olla ka samameelne, kuid reservatsiooniga (kuigi eelpool öeldu võib olla tõde, on see siiski enesestmõistetav ega ole väärt kõneksvõttu antud kontekstis (Hennoste 2000a: 1803));
- *aga, a, ei aga, no aga, jaa aga* – toob sisse uue alateema, ühtlasi ka vastandab. *Aga*-le järgneb tavaliselt küsimus, mis on kõige parem teemavahetuseks ning aitab vestluse juhtida intervjuueerijale sobivas suunas. Lisaks võib järgneda ka palve, ettepanek jm. *Jaa aga* kombinatsioonis *jaa* kinnitab eelnenud öeldut, kuid *aga* osutab sellele, et järgnev vastandub eelmisele seisukohale;
- *muide, assoo, muuseas* – osutavad teema katkestamise kavatsusele;
- *nojah* – näitab eelneva jutuaine ammendumist;

- *et, nii et* – järgnev lausung on eelneva teksti järelalus, seletus, kokkuvõte. *Et* suulises kõnes võib paikneda nii lausungi alguses kui ka keskel.

Ka vastuseid on ajakirjanduslikus tekstis uuritud. Nylund eristab kuute vastuste kategooriat: 1) faktipõhised kirjeldused; 2) selgitused; 3) psühholoogilised kirjeldused; 4) hinnangud; 5) moraalsed seisukohad; 6) spekulatsioonid; Faktipõhised kirjeldused ja selgitused on objektiivsed ning tulenevad küsimusest *mis juhtus* (kirjeldus) ja *miks midagi juhtus* (selgitus). Psühholoogilised kirjeldused on aga subjektiivsed ning tulenevad sisetundest ja motiividest. Ühtlasi võib vastus tulla küsimusest *miks*, kuid see ei baseeru objektiivsusel. Hinnangud ei ole seotud teadmistega, vaid vastaja isiklike väärtustega, kas miski on õige või vale, hea või halb. Moraalsed seisukohad on samuti hinnangulised, kuid need on pigem seisukohad sellest, mida oleks tulnud teha teisiti või jätta tegemata. Spekulatsioonid on aga seotud tulevikku suunatud küsimustega – *mis võib tulevikus juhtuda*.

On oluline silmas pidada, et uudisloo narratiivi saab konstrueerida ka monteerimisel allika intervjuust osa materjali välja lõigates. Uudisintervjuu tugineb küll küsimisel ja vastamisel, kuid loo lõpptulemusel mängivad küsimused väikest rolli, kuna tavaliselt lõigatakse intervjuust allika repliigid (*sound-bites*) välja ning nendest luuaksegi loo narratiiv. Ajakirjanik otsustab ise, millise fookuse ta välja lõigatud repliikidega loob, millist lisainformatsiooni (pildi, hääle, *voice-over*'i ehk teksti pealelugemine pildile) juurde annab. Teisisõnu, ajakirjanikul on vabad käed, milline osa intervjuust eetrisse ehk televaatajani jõuab ning kuidas televaataja intervjuueeritava sõnumit tõlgendab (Nylund 2011).

1.3. Küsimuse efektiivsus ajakirjanduslikus tekstis

Küsimuse efektiivsus sõltub küsimuse eesmärgist. Informatsiooni otsiv küsimus ei sisalda implitsiitset vastust, vaid põhineb informatsioonil, mis on enamasti vastajale teada. Üldjuhul ei saa sellele reageerida nõustumise ega mittenõustumisega, vaid kutsub esile verbaalse vastuse (Laanesoo 2012).

Ajakirjandusliku intervjuu õpetuses on väljakujunenud üldreegel, et uudis intervjuu küsimused ei tohi olla liiga mahukad ega eeldusi või hoiakuid sisaldav. Ka ei tohi esitada kahte küsimust korraga või ette anda võimalikke vastusevariante. Vestluspartnerile tuleb esitada küsimus selliselt, et ta saab aru, millist informatsiooni temalt saada tahetakse ning võimaldama talle vastamiseks ka piisavalt aega. Näiteks antud bakalaureusetöös on teada, et saate “Välisilm” puhul tuleb piiratud aja peale saada/anda vastused nendele küsimustele, mida ajakirjanik formuleerib nii saate kui allika jaoks. Selleks aitavad konkreetset, väikese-mahulised ja informatsiooni otsivad, analüütilised, kirjeldavad, täpsustavad, kuulamispõhised küsimused.

Ajakirjanduslikus intervjuus aga kasutatakse tihtipeale ka oletusi, kahtlusi, nõustumisi, retoorilisi küsimusi, mis sisaldavad eeldust ja/või hinnangut. Ka mitte kuulamine võib osutuda ebaefektiivseks, kui ajakirjanik jätab tähelepanuta, mida allikas räägib ega küsi täiendavaid küsimusi. Näiteks, esimene tagasiside sellest, et ajakirjanik ei ole korralikult kuulanud, tuleb (ekspert)allikalt, kellele ajakirjanik on oma tsitaadid üle lugemiseks/vaatamiseks saatnud. Allika pahameel tekib siis, kui ajakirjanik on moondanud tema mõtet.

Küsimused, mis sisaldavad **eeldust**, on tihtipeale manipulatiivsed. Ajakirjanikud, kuid mitte ainult, küsivad küsimusi lähtudes neile teadaolevast informatsioonist. Kui informatsioon sisaldab eeldust, siis saab olla üks kahest – kas see on õige või vale. Eeldus muutub kahekõnes ebaefektiivseks siis, kui see on vale. Kui see tuleb läbi küsija enda kujutluse või eelarvamuste. Nt *Mida sa poest ostsid?* Küsimuses eeldatakse, et küsitletav käis poes ja tahetakse teada, mida ta sealt ostis. Kui eeldus on õige, siis vastuses saadakse soovitud informatsiooni. Nt *Ostsin leiba*. Eeldus osutub aga valeks, kui vastuses selgub, et poodi ei jõutudki või juhul kui jõuti, siis näiteks ei ostetud midagi. Sellisel juhul võiks enne küsida *Kas sa poes käisid*. Kui vastus on *jah*, saab järgmiseks küsida *Kas sa ostsid midagi*. Kui ka siin on vastus *jah*, saab küsida *Mida sa poest ostsid*. Kui mõlemad vastused on eitavad, siis küsimus *Mida sa poest ostsid* muutub ebaoluliseks.

Probleem tekib siis, kui näiteks piiratud ajakirjanduslikus kontekstis eeldust ei märgata. Nt *Kui palju õpilasi tavapäraselt sellel eksamil läbi kukub?* Vastajal tuleb märgata sõna *tavapäraselt*. Kui tavapärane eksamil läbi kukkumine on? Kui see ei ole

tavapärane, siis võib öelda, et see on erand. Kui eeldus jääb kuulmata ning vastuses antakse mingi statistika, siis ajakirjanik tõlgendab antud statistikat *tavapärasena*, mis tegelikkuses ei vasta tõele. Selle tulemusena võib toimuda mööda rääkimine, mistõttu on küsimus ebaefektiivne.

Ebaefektiivne on vastajalt eeldada mingi teadmise olemasolu, kui ta ei ole ekspert või ei saa teha suuri üldistusi. Näiteks kui küsida müüjalt, *miks on teenindajate suhtlemisoskus kehv?* Küsimuses eeldatakse küsitletava teadmist kõikide teenindajate suhtlemisoskuste kohta. Selle asemel võiks küsida, mida teab Eesti teenindajate suhtlemisoskustest ehk lasta kirjeldada oma kogemust.

Eeldus väljendub ka negatiivsete küsimuste kaudu. Nyland (2011) kirjutab oma analüüsis negatiivsetest küsimustest, millega luuakse negatiivne hoiak mingisuguse olukorra või probleemi kohta. Negatiivseid uudiseid konstrueeritakse pidevalt ja need kutsuvad esile probleemi tunnistamist. Nt *Miks poliitikud oma lubadustest kinni ei pea?* Küsimus on negatiivse alatooniga, milles eeldatakse, et ükski poliitik ei pea oma lubadustest kinni. Selle asemel võiks uurida, kes on mingeid lubadusi andnud, milliseid lubadusi on andnud ning milliseid neist ei ole täidetud. Seejärel saab hakata uurima, miks konkreetsed lubaduste andjad ei ole lubadusi täitnud.

Küsimuste efektiivsuse määrab ka see, kui palju **hinnanguid** ajakirjanik oma küsimustes ette annab. Ajakirjanikul ei tarvitse oma küsimusse hinnanguid lisada, see muudab küsimuse ideoloogiliseks. Küsija võib esitada nii väärtushinnanguid, tõenäosushinnanguid, ka ebatõenäosushinnanguid. Teinekord on tema eesmärk saada vastajalt nõustumist, luua sekundaartähendusi. Tugevad hinnangud hakkavad aga vastaja võimalusi piirama, mistõttu võib juhtuda, et vastamise asemel tuleb küsimuses sisalduvat hinnangut ümber lükata, äärmisel juhul võib tekkida ka vaidlus. Nt *Eestis on madalad palgad, eks?* Tegemist on suure üldistusega – kui madal on “madal palk” ja kelle jaoks? Seetõttu ei ole küsimuses esitatava hinnanguga võimalik nõustuda ning seda tuleb esialgu hakata ümber lükkama. Samamoodi nagu eeldustegagi tekib probleem siis, kui allikas hinnangut ei märka ning vastab seda ümber lükkamata, mistõttu võib allikas luua üldistava pildi, et Eestis on tõepoolest madalad palgad.

Hinnangut olukorra võimalikkusele-tõenäosusele-paratamatusele näitab modaalsus, mida väljendatakse kõige sagedamini modaalverbide *võib*, *peab*, *tuleb*, *saab* kasutamine. Ka adverbidega *võimalik*, *tõenäoliselt*, *kindel*, *arvatavasti*, *muidugi* ning lisaks võib rääkida ka subjektiivsetest väärtushinnangutest *kahjuks*, *õnneks*, *meeldib/ei meeldi*. Sellega väljendab ajakirjanik oma subjektiivset suhtumist öeldavasse (Kasik 2008). Siin tuleb tähele panna, kelle hinnangut kasutatakse. Nt *Ansipi hinnangul on Eestis*

Küsimuse efektiivsust mõjutab ka küsimuse **maht** kui ka selle ruumiline ja ajaline jaotus. Nt *Mida Te arvate arhitektuurist?* Tegemist on suuremahulise küsimusega, kuna eeldab pikka ja põhjalikku vastust arhitektuuri ajaloo teemal. Selline küsimus muutub ebaefektiivseks siis, kui see esitatakse ajaliselt piiratud kontekstis – kui ei ole aega lahata tervet arhitektuuri ajalugu. Kuid küsimus ei pruugi olla ebaefektiivne igal pool. Näiteks kui teemaks ongi uurida arhitektuuri ajalugu ja sellest kirjutatakse raamat või tehakse ülevaatlik saadete sari. Küsimusele vastamiseks peab olema piisavalt aega. Kui on vähe aega, siis saab küsimust kitsendada. Nt *Mida Te arvate Tallinna südalinna kerkivatest tornhoonetest?*

Teisalt on mahu juures oluline silmas pidada, kui palju küsimuse selgitamine aega võtab ehk kui selgelt küsimus esitatakse. Mida pikemalt intervjuuerija seda seletab ja oma küsimust ümber formuleerib, seda rohkem aega kulub vastajal arusaamaks, mida temalt teada tahetakse saada. Kui küsimuse selgituses esineb eeldusi, hinnanguid või mitu küsimust korraga, hakkab intervjuueeritav valima, millele ta vastama hakkab. Piiratud kontekstis ei pruugi olla piisavalt aega kõigele vastamiseks ja nii võib põhiküsimus üldse vastuseta jääda. Siinjuures tasub ka tähele panna, mitu küsimust korraga esitatakse, nt *Kas Te oskate öelda, miks oli vaja seadust muuta?* Küsimuses on kaks küsimust korraga (*open confirmatory*), mis ei pruugi soovitud küsimuses selgust tuua. Üheks küsimuseks on *Kas Te oskate öelda?* Ja teiseks *Miks oli vaja seadust muuta?* Vastus võib olla lihtsalt nii jaatav kui eitav, kuid informatsiooni selle kohta, *miks oli vaja seadust muuta* ei pruugi tulla. (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu).

Efektiivsust määrab ka **ajaline ruum** – kui kaugele tuleb vastates ajas tagasi minna. Nt *Kirjeldage tehnoloogia arengut*. Selline küsimus eeldab, et vastajal on piisavalt

aega vastamiseks. Vastasel juhul muutub küsimus ebaefektiivseks ning vastus võib jääda poolikuks. Sellisel juhul tasub küsimust kitsendada, küsides nt *Milline nägi välja esimene jalgratas*. Ajalise mõõtmise all saab vaadata ka, kas küsimus esitatakse mineviku, oleviku või tuleviku kohta. Tuleviku küsimused on näiteks spekulatiivsed ega pruugi teinekord kuigi objektiivsed olla.

Ka küsimuse **ruumilisus** (geograafiline) määrab ära selle efektiivsuse, kuid taas sõltub, kui palju aega on intervjuueeritaval küsimusele vastamiseks. Nt *Mis juhtus eile Eestis?* vs *Mis juhtus eile koolis?*

Küsimuse efektiivsust vähendab ka agendi ehk tegija puudumine lausest/küsimusest. Ajakirjanik räägib sageli mingitest sündmustest, mis on seotud inimestega, kuid vastutust konkreetsele isikule ei anta. Ehk teisisõnu tegija on peidetud metafoorse tegija varju. Nt *Kütuse hinnatõus kergitab bussipiletite hindu*. Tegevuste taga on reaalsed inimesed, kuid tihtipeale ei taheta kellegi pihta näpuga näidata. Nii juhtubki, et ajakirjanduses kohtab sageli, et *palgad tõusevad, hinnatõus kergitab, loodust saastatakse, kinnisvara müüakse turuhinnast soodsamalt* jne. (Kasik 2008)

1.4. Multimodaalse diskursuse analüüs

Multimodaalse diskursuse analüüsil uuritakse, kuidas inimesed kasutavad suhtlemisel väljendumiseks mitmesuguseid vahendeid, nn ressursse. Ressursse, mis loovad multimodaalse tähenduse, nimetavad autorid semiootilisteks ressurssideks (*semiotic resource*), moodusteks (*mode*) (Ingerpuu-Rümmel 2014a) või modaalsusteks (*modalities*) (O'Halloran 2011). Sõna *modaalsus* kasutab Tartu Ülikooli multimodaalse suhtluse uurimise grupp (Tenjes et al 2010). Mina kasutan oma töös sõnapaari *semiootiline ressurss*.

Tähenduste loomisel kasutatakse erinevaid materiaalseid ressursse (inglise keeles *media*, ainsuses *medium*). Kirja loomisel kasutatakse pastakat (materiaalne ressurss). Pastaka abil saame luua käekirja (semiootiline ressurss). Käe liigutamiseks kasutame oma keha (materiaalne ressurss) ning käe liigutusel on tähenduslik žest (semiootiline ressurss). Multimodaalse diskursuse uurijad analüüsivad suhtluses esinevaid märkide

süsteeme ja semiootilisi ressursse. Nende eesmärk on püüda aru saada, millisel viisil inimesed üksteisega suhtlevad, analüüsides semiootiliste ressursside omavahelist seost.

Inimestevaheline suhtlus on multimodaalne – see tähendab, et inimesed kasutavad suhtlemisel mitmeid semiootilisi ressursse. O'Halloran (2011) lähtub lingvist Michael Halliday loodud teooriast ning nimetab semiootilisteks ressurssideks keelt, pilti (*image*), muusikat, žeste ja arhitektuuri, mis on seotud nägemis-, kuulmis-, liikumis-, kompimis-, haistmis- ja maitsmistajudega ehk tajumodaalsustega (*sensory modalities*). Kress ja Leeuwen (2001: 4) kinnitavad, et tähendusi luuakse “ükskõik millises ja igas märgis, igal tasandil ja iga mooduse abil (...)”. Kui semiootiliseks ressursiks on kehaliigutused, siis *käetõstmise*-žest on märk: näiteks pildil 1 tõstab meesterahvas oma kae, et anda naisterahvale (saatejuhile) märku soovist sõna saada. Sõnad on samuti semiootiline ressurss, küsisõna *kas* on aga märk. Semiootilised ressursid võivad võtta avatud märkide kogu vorme või reeglite süsteemide vormi (Kress & Leeuwen 2001: 112).

Näidis pilt 1. Käega märku andmine

Kress (2010) kasutab inglisekeelset sõna *mode* ehk moodus, et eristada semiootilisi ressursse, mis on sotsiaalselt ja kultuuriliselt kujundatud. Nii on moodus näiteks keel kui kõne ja keel kui kiri, aga ka näiteks kaubanduskeskuse halli või lastetoa kujundus. Ühe semiootilise ressursi võib jagada veelgi väiksemateks süsteemseteks ressurssideks. Näiteks kirjalik tekst jaguneb grammatikaks, süntaksiks, graafikaks.

Graafilised ressursid jagunevad omakorda näiteks kirja stiiliks, suuruseks, rasvaseks trükiks, tühikuteks, värviks, paigutuseks. Kogu ülejäänud tekstist rasvase trükiga eristatud sõna rõhutab selle olulisust, see püüab pilku. Kirja näeb nii paberil kui ka ekraanil. Kõnel on sarnaseid jooni kirja tekstiga – sõnavara, süntaks ja grammatika. Kuid kõnet tajutakse kuulmise ning kirja nägemise kaudu. Kõnelemisel kasutatakse hääle energiat – näiteks tugevat või vaikset häält (valju hääle kasutamisel tahetakse midagi rõhutada või hoopis hüüda kaugel asuvale inimesele midagi, et ta kuuleks). Oma töös kasutan sõnapaari semiootiline ressurss üldistatud tasandil nagu kirjeldab O'Halloran (2011: 20) ega erista Kressile (2010) omaselt semiootilisi ressursse moodustest.

Kahe või enama inimese vahelises vestluses on semiootilised ressursid omavahel seotud ning loovad koos tähenduse. Suulises, silmast-silma vestluses, kasutatavad semiootilised ressursid on peamiselt 1) kõne, 2) prosoodia, 3) žest, 4) näo- (suu, pilgu, silmade, kulmude liigutused), 5) pea- ja kehaasendeid (Magno Caldognetto et al 2004, Tenjes et al 2010: 6 kaudu). Näiteks, õpetaja klassi ees kasutab sõnu, grammatikat, kuid ka kehaliigutusi ja –asendeid ning häälega väljendudes vältimatult ka prosoodiat (hääle ja hääliku pikkus, värde, lause- ja sõnameloodia, intonatsioon jne) ja paralingvistilisi võimalusi (artikulatsioon, tempo, hääle kõrgus, rütm jne).

Inimesed kasutavad suhtlusolukorras alati mitut semiootilist ressursi koos – laps joonistab näiteks perekonna, kus inimeste suuruse järgi on eristatav nende täiskasvanuks või lapseks olemine, samal ajal kasutab ta värve; luuletaja koostab luuletuse kasutades näiteks teatud sõnu, silpide arvu ja silpide vaheldumist, käekirja; ajakirjanik kasutab näiteks küsisõna, intonatsiooni, ettepoole kallutamist küsimuse esitamisel jne. Sotsiaalsemiootik Gunther Kress ja Van Leeuwen (2001) analüüsivad, kuidas koduajakirjas *House Beautiful* on fotodel kodu kujutatud – kuidas lapse magamistoa kujunduse kaudu soolist identiteeti määratletakse – väikese tüdruku tuba on roosa ja ta mängib nukkudega, väikese poisi tuba aga sinine ja ta mängib autodega. Tähendusi loovad siin värvid, sisekujundusdetailid, esemete paigutus ruumis.

Inimestel on mingitel hetkedel mingis olukorras võimalik kasutada piiratud arv semiootilisi ressursse (Van Leeuwen 2005: 285, Jewitt 2010: 22-23 kaudu). Näiteks telefoni teel suheldes kuuleb inimene küll vestleja häält ja taustaheli, kuid ei näe tema

liigutusi või ruumi, milles viibib. Tummfilme vaadates võib näha tegevustikku, näitlejate kehaliigutusi, kuid ei ole kuulda nende kõnet. Samas kasutatakse tummfilmides muusikat, mis mõnikord justkui asendaks sõnu.

Meedia kaudu tarbijani jõudev vestluse situatsioon võib olla ainult auditiiivne (heli, nt raadio), audiovisuaalne (heli ja pilt, nt televisioon, *online*-meedia) või lihtsalt visuaalne (ainult pilt/sõnad, trükimeedia). Nii on ajakirjaniku ja intervjuueeritava suhtlus tajutav üksnes auditiiivselt, visuaalselt ja/või audiovisuaalselt. Muude meeltega (haistmine, kompimine, maitsmine) ei ole publikul tavaliselt võimalik meedia esitatud suhtlusolukorda tajuda. (Ingerpuu-Rümmel 2014)

Käesoleva töö analüüsiobjektiks on välispoliitikat käsitleva ajakirjandusdiskursuse audiovisuaalne produktsioon – telesaade. See tähendab seda, et televaataja (ka uurija) vaatab ja kuulab – saab informatsiooni nii auditiiivselt kui visuaalselt. Sellest tulenevalt tuleb mul enne analüüsimist selgeks teha, mida uurima hakkan ja milliseid valikuid tuleb analüüsi jaoks transkribeerida. Lisaks sõnadele ja grammatikale on minu jaoks tajutavad ja analüüsitavad alljärgnevad ressursid:

1. nägemismeelega tajutavaid n-ö isikuga seotud ressursse (näo, pea, käte, ülejäänud keha liigutused ja asendid, žestid (mõned kehaliigutused võivad olla ka kuuldelised), ka kehakatted ja kaunistused (riided, ehted, soeng jne);
2. nägemismeelega tajutavaid stuudioruumiga seonduvaid ressursse (isikutevaheline distants, asetus üksteise suhtes, isikute hulk jne), ka ruumis olevate objektide asetus, kujundus, valgustus jms;
3. nägemismeelega tajutavaid videolõikudes esitatud elusolendeid, objekte, ruume;
4. kuulmismeelega tajutavaid isikuga seotud ressursse (hääle kõrgus, artikulatsioon, tempo, vaikimine, taustaheli, müra, kõhatused jne);
5. kuulmismeelega tajutavaid stuudioruumiga seonduvaid ressursse (helid, mida ei tekita isikud, nt taustaheli, ümber kukkuv ese jne);
6. kuulmismeelega tajutavaid videolõikudes esitatud helisid (näiteks liikluse müra, linnulaul, tuulekohin mikrofonis jne);
7. muid nägemis- või kuulmismeelega tajutavaid ressursse, mis on saatele juurde monteeritud (muusika, digitaalsed joonised jne).

Minu tähelepanu on käesolevas analüüsis küll jagatud kahe tajumise vahel – nähtav ja kuuldav – kuid kuna uurimiseesmärgiks on uurida küsimusi ja küsimuse esitamise ajal toimuvat, siis ei ole minu töö seisukohast oluline ka kõike analüüsida: näiteks, kehakatteid, -kaunistusi või ruumiga (pt 5) seonduvaid ressursse.

Kahe tajuvõimaluste järgi eristab Eva Ingerpuu-Rümmel (2014) kolme intervjuutüüpi:

- intervjuu, kus mõlemad osapooled on audiovisuaalselt või auditiivselt tajutavad (nt stuudiointervjuu);
- intervjuu, kus üks või teine osapool on üksnes auditiivselt tajutav (nt telesaates telefoniintervjuu);
- intervjuu, kus intervjuueerija ei ole tajutav ei auditiivselt ega ka visuaalselt, vaid üksnes intervjuueeritava väljenduse kaudu (nt intervjuueerija küsimused on välja lõigatud ja teda ei ole näha).

Telesaate puhulgi on kõik kolm olukorda esindatud. Intervjuud, kus nii intervjuueeritav kui ka intervjuueerija on mõlemad näha, toimuvad tavaliselt stuudios. Harvem on mõlemat osapoolt korraga või kordamööda näha näiteks videolugudes. Uudistesaares videolugudes üldjuhul intervjuueerijat ei näidatagi, vaid lõigatakse (võib-olla ajalise piirangu tõttu) intervjuueeritava olulisemad vastused või repliigid välja. Samuti on võimalik, et telesaates ei näidata intervjuueeritavat ka telefoniintervjuu puhul. Mõnikord näidatakse telefoniintervjuu ajal intervjuueeritava fotot või muud illustreerivat audiovisuaalset pilti räägitavaga seoses olevast sündmusest või tegevustikust. Intervjuueeritavat ei ole näha ka siis, kui on vaja tagada tema anonüümsus. Selleks varjatakse tema nägu (mõnikord moonutatakse ka hääli), kuid võidakse näidata näiteks tema silueti, kehaliigutusi.

Nii intervjuueeritav kui ka intervjuueerija loovad oma sõnade, hääle, kehaliigutuste ja teiste semiootiliste ressursside kasutamisega tähendust. Multimodaalse diskursuse analüüs võimaldab jälgida, kas mõni küsimus tekitab näiteks ebamugavust (nt käed rinnal risti, taganemine, pilk eksleb, enda kratsimine, silma hõõrumine) või hoopis

ärritab (nt muudatused hääle kõrguses, tugevuses, tempos, kehaliigutuste kiirus) või ebakindlust (nt kõne pausid, kogelemine) jne.

1.5. Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida ETV saate “Välisilm” ajakirjaniku esitatavaid küsimusi. Sellest lähtuvalt tuginen käesolevas töös järgmistele uurimisküsimustele:

1. Missuguse funktsiooniga verbaalseid küsimusi ajakirjanik intervjuudes esitab?
2. Milliseid lisatähendusi loovad muud verbaalse küsimusega seotud semiootilised ressursid?
3. Missugused ajakirjaniku formuleeritud küsimustest on tõhusad ning millised ebatõhusad?

Esimene uurimisküsimus lähtub otseselt tööle püstitatud eesmärgist analüüsida ajakirjaniku esitatud küsimuste funktsionaalsust – milliseid küsimusi ajakirjanik verbaalselt formuleerib. Siinjuures vaatan, kas küsimus on analüütiline, kirjeldav, täpsustav (ka kuulamispõhine) või *kas*-küsimus. Samal ajal vaatan, kas küsimus sisaldab hinnanguid, eeldusi, on püstitatud retooriliselt. Millise mahuga küsimusi esitatakse – kas küsimusele eelneb pikk sissejuhatus, hõlmab väga laia valdkonda või on küsimused lühikesed ja konkreetsed. Teiseks püüan välja selgitada, kas auditiivsed ja/või visuaalsed semiootilised ressursid mõjutavad küsimuse tähendust (nt täpsustavad, hägustavad, rõhutavad). Selleks kuulan, kuidas ajakirjanik küsimust esitab – milline on tema kõnemaneeer – ning vaatan, mis küsimuse esitamise ajal toimub – milliseid žeste, kehaliigutusi, -asendeid ajakirjanik esitab, kas videopildis kasutatavad kaadrid loovad lisatähendusi. Kahe uurimisküsimuse analüüsi tulemusena saan vastuse ka kolmandale uurimisküsimusele – millised esitatud küsimustest on tõhusad ja millised mitte.

2. MEETOD JA UURIMISMATERJAL

Minu bakalaureusetöö analüüsivõtteks on tekstianalüüs, mis on põimitud multimodaalse diskursuse analüüsiga. Reet Kasik kirjutab *Meediateksti analüüs: eesmärgid ja metoodika* (2008) teoreetilises ülevaates, et kriitiline **tekstianalüüs** pakub vahendeid uurimaks, kuidas kontekst peegeldub uuritavates tekstides. See võimaldab süvendatult uurida teksti struktuuri, tähendust ja vormi kriitilisest vaatepunktist. Fairclough (1989) lähtub teksti uurimisel kolmest tasemest: sõnad, grammatika ja teksti struktuur. Minu töös uuritavate küsimuste puhul mängivad olulist rolli eelkõige sõnad ning vähesel määral ka grammatika.

Kuid oma töös ei keskendu ma üksnes sõnadele ja grammatikale, see on vaid üks osa analüüsist. Töö keskne küsimus on ikkagi see, kas ajakirjaniku küsimus on tõhus või mitte. Selleks tulebki mul kõige pealt välja selgitada, millise funktsiooniga küsimusi ajakirjanik “Välisilma” saates esitab.

Seejärel vaatan, kas muud semiootilised ressursid (vt alapeatükk 1.4) annavad küsimusele juurde tähendusi või tekitavad juurde uusi küsimusi või seost ei tekigi. Selleks kasutangi **multimodaalse diskursuse analüüsi**, mis on dünaamilisem kui näiteks vestlusanalüüs, sest see võimaldab uurida ka interaktiivselt organiseeritud žeste ja kehaasendeid (Goodwin 2002). Minu töö teiseks eesmärgiks on vaadata, milliseid lisatähendusi võivad anda küsimuse esitamise ajal muud kasutatud semiootilised ressursid. Käesolevas töös ma ei analüüsi intervjuueeritava vastuseid, kuid võtan need vajadusel vaatluse alla, näiteks siis, kui on tegemist kuulamis põhise küsimusega või vahelesegamisega.

Selleks, et analüüsida, milliseid küsimusi ajakirjanik telesaates esitab, eeldab käesolev analüüs kategooriate loomist. Kategooriate loomisel lähtun eelpool toodud keeleanalüüsi ideedest ning multimodaalse diskursuse analüüsi põhimõtetest, süstematiseerides need praktilisteks abivahenditeks, mida oleks võimalik kasutada ka

näiteks ajakirjandust õppival tudengil või miks mitte ka ajakirjanikul enese jälgimiseks oma igapäeva töös.

2.1. Analüüsi kategooriad

Analüüsi kategooriate loomisel olen lähtunud oma töös viidatud autoritest ja nende loodud kirjandusest. Arvestades praktikat, empiirikat ja teooriat, olen kujundanud allolevate kategooriate süsteemi, mis võimaldab mul ajakirjaniku poolt modereeritud ja loodud ajakirjanduslikku formaati vaadata ehk siis antud bakalaureusetöö puhul ETV “Välisilma” kolme saate intervjuude ajal esitatud küsimusi.

Käesoleva töö põhieesmärgiks on uurida verbaalsete küsimuste funktsioone. Nii olen loonud verbaalse küsimuse analüüsi kategooriad. Kuid verbaalne küsimus ei esine suhtluses üksinda: ajakirjanik kasutab küsimuse esitamisel muid semiootilisi ressursse – kehaliigutusi ja –asendeid, hääle väljendusvõimalusi – ning telesaade on monteeritud nii, et küsimusega samaaegselt, eelnevalt või järgnevalt ilmuvad muud visuaalsed ja auditiivsed semiootilised ressursid (nt videolõik mõnest sündmusest), mis mõjutavad ajakirjaniku küsimuse tõlgendamist saate vaataja poolt.

Verbaalse küsimuse analüüsi kategooriate rühm aitab analüüsida küsimusi – selle funktsioone, tõhusust. Süsteemi loomiseks valisin need küsimuste tunnused, mis võimaldavad analüüsida ajakirjanduslikku küsimust nii vestluses kui ka informatsiooni organiseerijana.

Verbaalse küsimusega kaasnevate semiootiliste ressursside analüüsi põhimõtted aitavad uurida, kas verbaalse küsimuse tähendust rõhutatakse, tähendusi lisatakse, küsimusele vastatakse või ei olegi küsimusel seost muu semiootilise ressursiga.

2.1.1. Verbaalse küsimuse analüüsi kategooriad

Teooria osas välja toodud erinevate autorite küsimuste kategooriaid ja tekstianalüüsi kasutades, olen loonud funktsioonidepõhiselt järgmised kategooriad, et analüüsida küsimuse verbaalset poolt:

I Küsilauseingite tüübid:

1. Analüütilised küsimused. Vastuses analüüs. Nt *Miks on päästeametil vaja uusi sõiduvahendeid?*

- küsisõnade *miks, mis, kuidas* kasutamine;
- küsisõna alternatiivide *selgita, põhjenda*;

2. Kirjeldavad küsimused – eeldab vastuses kirjeldust, selgitust, narratiivi. Nt *Kuidas sai alguse Teie teekond Tallinnast Tartusse?* Lisaks küsimused, mis algavad ütle, räägi, kirjelda – eeldavad samuti millegi kirjeldamist.

- küsisõnade *kuidas, missugune*, teinekord ka *kus* ja *millal* kasutamine;
- küsisõna alternatiivide *kirjelda, ütle, räägi* kasutamine;

3. Täpsustavad küsimused – on nõ pool-avatud küsimused, mis taotleavad fakti täpsustamist sündmuse toimumise koha (*kus*), aja (*millal*), tegelase (*kes*) kohta.

- Küsisõnade *kes, mis, kus, millal, milline* kasutamine;
- kuulamispõhine peegeldamine (alapeatükk 1.1) tuleneb interaktsioonist ehk kõik need küsimused, mis kordavad vastuse üle. Teisisõnu, ajakirjanik peegeldab, summeerib või kordab eelpool kuuldut – kas ja kuidas intervjuueerija seob eelnevat ning järgnevat teksti. Sellest nähtub, milliseid valikuid ja rõhuasetusi ajakirjanik teeb. Ta võib summeerida üldistavalt, kuid võib teha seda ka valikuliselt;

4. Kas-küsimused

- **Neutraalne kas-küsimus** (*interrogative questions*) - ehk neutraalsed üld- ja ülderiküsilauseid, mis algavad küsisõnaga *kas* ning vastuses on jaatus/eitus. Küsija eelistusi vastuse suhtes ei nähtu. Nt *Kas sa oled lahutatud?*;
- **Jutustav kas-küsimus** – küsimusele ei vastata ainult jah/ei, vaid antakse ka informatsiooni. Esitatakse viisakusfraas, palve. Nt *Kas Te oskate öelda, kuidas ma Teid üles leian?* (Hennoste et al 2009);
- **alternatiivi pakkuv kas-küsimus** (alternatiiv *ega, finitverb, kumb*), vastus valitakse pakutud alternatiivide seast. Eelteadmist ei ole. Nt *Kas*

soovid teed või kohvi? Kas soovite läbi tulla näiteks homme või kolmapäeval? Ega te haiget (ei) saanud?;

- **vastust pakkuv kas-küsimus** (alternatiiv *ega, finiiitverb*). Eelteadmine olemas (oodatakse kinnitust). Partiklid *tähendab, siis, nii et, vist, eksole, ma saan aru, ikka, äkki jne*. Eitust rinnastab partikkel *või*. Nt *Sa oled lahutatud, jah? Kas olete abielus, või?;*

5. Retooriline küsimus – sekundaartähenduste loomine

- **spekulatsioon** – tuleviku ennustamine, sündmuse juhtuma hakkamine, võimalik toimumine (nt konkreetse allika puudumisel). Nt *Milline on Eesti viie aasta pärast?;*
- **pööratud polaarsus** – eituse-jaatuse vastupidine sõnastus, küsija iroonia. Nt *Keda see huvitab? On vormilt jaatav, kuid sisult eitav. Vastupidine näide Kas ma ei tohigi nalja teha? - Mul on õigus nalja teha;*
- **vastust mitte ootav küsimus** – intervjuueeritava reaktsiooni ootus. *Kellele siis makse meeldib maksta?;*
- **käsk/palve või ettepanek**. Nt *Kas sa saaksid suitsetamise lõpetada? Mis sa vaatad mind sellise pilguga? Kas sa jätab oma jonni?;*

II Kategooriad küsimuse tõhususe hindamiseks

Küsimuste puhul vaatan, kas see sisaldab eeldust.

1. Küsija eeldused

- **eeldus on õige või vale;**
- **eelduse märkamine, kuulmine;**
- **vastaja kompetents** – eeldatakse teadmise olemasolu. Nt *Mida tuleks sellises veidras olukorras õpetajatel ette võtta?;*
- **eeldus seisneb millegi eitamises, kummutamises/ümber lükkamises**. Nt *Kas see pole õpetajaid solvav lahendus?;*
- **negatiivne küsimus** - negatiivne hoiak mingisuguse olukorra või probleemi kohta;

Küsimuste puhul vaatan veel, kas see sisaldab hinnanguid.

2. Küsija hinnangud – küsija (väärtus)hinnangu, suhtumise edastamine

- **oletusküsilause** – hinnang olukorra tõenäosusele, võimalikkusele
 - küsijätkud: *eks, jah, ei, ega, kas pole, eks ole, ega ju, on ju, kas jah;*
 - partiklid: *muidugi, ehk, vahest, vist, viimaks, võib-olla, äkki;*
Nt *See on hea raamat, eks?*
- **kahtlusküsilause** – hinnang olukorra ebatõenäosusele
 - *-gi/-ki ja ka;*
 - jaatavas lauses eituslembest sõnade ja sõnaühendite (*eales(ki), iial(gi), üldse(gi), enam, raatsima, tarvitsema, vaevama, vaevaks võtma, viitsima, peale hakata olema jt*);
 - eitavas lauses jaatuslembest sõnade ja sõnaühendite (*juba, hoopis, kenasti, päris, üsna(gi), tublisti, kaunis, kaunisti üpris(ki), küllaltki jt*) kaudu;
Nt *Kas me täna üldse selle töö valmis saamegi?*
- **väärtushinnangud** – partiklite *siis, juba, ometi, ainult jne* kasutamine;
Nt *Kus sa käisid siis?*
- **nõustumise ootamine vastuses;**

Küsimuste puhul vaatan veel mahu aspekte.

3. Maht, aeg, ruum – kui konkreetselt on küsimus piiritletud

- **Maht**
 - Küsimuse selgus: kui pikalt või kui konkreetselt küsimus esitatakse
 - Mitu küsimust korraga esitatakse – ümber formuleerimine
 - Kui pikka või kui lühikest vastust küsimus eeldab
- **Aeg**
 - Kas küsimus on suunatud minevikku, olevikku või tulevikku.
- **Ruum**
 - geograafiline ruum – küsimus puudutab asukohta (*kus*-küsimus).
See on suunatud määratlemaks, kus midagi toimub või toimus.

Küsimuste puhul vaatan veel, milliseid ebatäpsusi intervjuu ajal on esindatud.

4. Riskid – intervjuu võimalikud ebatäpsused

- **poolik küsimus** – ajakirjaniku poolt täpsustamist vajavad, kuid täpsustamata jäänud küsimused. Mis jäi küsimata;
- **ülekoormatud küsimus** – infoga üle koormatud, liiga palju informatsiooni;
- **teemat vahetav/katkestav küsimus** – kas see on tingitud ajanappusest või on see loomulik, st teema alguses püstitatud küsimusele on vastus olemas;
- **fookuse mitte hoidmine** – intervjuu ajal teemast kõrvale kaldumine, küsimusele mittevastava fookuse korrigeerimata jätmine; kes muudab teemat, kuivõrd ollakse teema fookuses; fookuse laiendamine (kes teemat laiendab);
- **küsimuse esitamine mitteteadjale inimesele** – intervjueeritav ei ole ekspert küsimusele vastama;
- **ajakirjaniku vaatenurk** – kelle vaatepunktist asju vaadatakse, kelle poolt või kelle vastu ajakirjanik on, millisesse rühma tunneb end kuuluvat ja millisesse rühma eeldab kuuluvat oma auditooriumi (kes saab sõna, keda fokuseeritakse, keda refereeritakse, kes keda ründab, kaitseb jne);
- **ajakirjaniku positsioon küsimuse esitamise ajal** – milline on ajakirjaniku võimupositsioon, kelle eest räägib (räägib kogu riigi, rahva või kellegi teise nimel, “meie” kasutus); milliseid allikaid kasutab (anonüümsete allikate kasutamine, kuivõrd usaldusväärne on allikas);

2.1.2. Auditiiivsete ja visuaalsete semiootiliste ressursside analüüsi põhimõtted

Verbaalse küsimusega kaasnevate semiootiliste ressursside (KSR) analüüsimisel lähtun järgnevatest põhimõtetest:

- KSR kordab verbaalset küsimust, st kannab sama tähendust kui küsimus;
- KSR esitab küsimusi juurde (tekivad uued küsimused);
- KSR vastab küsimusele;
- KSRil ei ole seost küsimusega.

Sõnadele lisavad tähendusi juurde ka muud auditiivsed semiootilised ressursid. Seega kuulan, millise häälega mingit küsimust esitati. Kui küsimuse esitamisel ei ilmne märgatavaid paralingvistilisi või prosoodilisi nähtusi – küsimus on esitatud n-ö neutraalselt, siis ma allolevaid osi ei analüüsi.

I Kuulmistajuga seotud küsimuste analüüsil arvestan järgmiste heliliste väljendusvõimalustega:

- paralingvistika: kõne vokaalkomponendid sõnadest eraldivõetuna (hääle kõrgus, kõla, artikulatsioon, tempo, tugevus, rütm);
- prosoodia: kvantiteet, välde, rõhk, kõnemeloodia (sõnameloodia on toon, lausemeloodia on intonatsioon);
- hääle puudumine: kõnepaus, vaikimine;
- üksteisele peale rääkimine, kõhatused jm helid.
- videolõikude helid või muud taustahelid: muusika, müra, linnulaul, merekohin jne

II Nägemismeelega tajutavate semiootiliste ressursside analüüsil pean silmas/eristan:

- kehaliigutusi ja asendeid (nägu, pea, käed, keha ja jalad);
- ruumi kasutamist (inimeste paiknemine ja liikumine ruumis);
- objektide kasutamist;
- videolõikudes ja muid digitaalselt esitatud visuaalseid semiootilisi ressursse (inimeste tegevus, objektid, värvid, graafilised märgid).

Telesaate puhul tuleb teadvustada, et ka väljaspool kaadrit toimuv mõjutab semiootiliste ressursside kasutamist kaadris. Näiteks, milliseid valikuid teeb režissöör seoses kaadri valimisega – millisel hetkel näitab inimest suuremas plaanis, millisel hetkel üldisemas plaanis, millisel hetkel näidatakse ainult käsi, pilke, emotsioone jne. Kuid see ei ole käesoleva töö fookuses.

Käesolevas töös jäävad analüüsist välja järgnevad semiootilised ressursid:

- ruumi kujundus: ruumis olevate objektide olemasolu ja asetus üksteise suhtes (nt istekohtade paigutus selliselt, et oleks võimalik kõiki korraga näoga kaadrisse saada);
- kehakatted ja kaunistused;
- kaamera roll: inimeste pilgu suund (millisesse kaamerasse või kelle poole tuleb vaadata), millise nurga alt on kedagi filmitud;
- valgustus, temperatuur (stuudios kipuvad tihti näod higiseks minema), segavad helid;
- väljaspool kaadrit asuvate inimeste tegevus (taust, nt saate lõpetamisega seotud inimeste/meeskonna toimetamine või hoopis tänaval kaklevad inimesed);

2.2. Analüüsitava materjali kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö analüüsitavaks materjaliks on kolm valitud ETV “Välisilma” saadet, mis on olnud eetris vahemikus oktoober 2013 – veebruar 2014. Saadete valikul lähtusin sellest, et saatejuhid ja ajakirjanikud oleksid igas saates erinevad: nii saan laiemalt ettekujutuse saates kasutatavatest küsimuste tüüpidest.

Analüüsitavad “Välisilma” saated:

- 1) Saade 1 (Lisa 1) eetris 28.10.13: <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=143484>
- 2) Saade 2 (Lisa 2) eetris 13.01.14: <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=145636>
- 3) Saade 3 (Lisa 3) eetris 03.02.14: <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=146197>

Iga saade kestab mõni minut üle poole tunni. “Välisilm” on välispoliitika teemasid käsitlev magasin-tüüpi saade, mis koosneb erinevatest osadest. Saade algab saatejuhi tervituse ja lühikese sissejuhatusega. Seejärel tutvustatakse saate teemasid videolõigust veidi pikemalt. Igas saates on stuudiointervjuu, millele annab hoo sisse sellele eelnenud videolugu. Stuudiointervjuusid viib läbi saatejuht, kes sel hetkel täidab ajakirjaniku rolli, esitades küsimusi. Lisaks on saates veel teisi teemasid kajastavaid videolugusid, milles küsimusi esitavad ajakirjanikud. Esitan järgnevalt pisikese ülevaatliku tabeli (Tabel 1.), milles on näha saadetes olevate teemade ja intervjuerijate arv.

Saade	Teemad (stuudiointervjuu + videolood)	Intervjueerijate arv (saatejuht + ajakirjanik)
Saade 1 (S1)	1 + 3	1 + 3
Saade 2 (S2)	1 + 2	1 + 2
Saade 3 (S3)	2 + 3	1 + 3

Tabel 1. Saate teemade ja intervjueerijate arvud

Kuna eetriaeg on rangelt piiratud, siis audiovisuaalsetes (ka üksnes auditiivsetes) kanalites on küsimuse esitamise probleem kõige kriitilisem. Kuidas esitada küsimusi selliselt, et see piiratud aja jooksul ka oodatud tulemusi toob? Sageli ajakirjanik ei mõtle või ei jõua läbi mõelda, mis funktsioonis tema küsimus on ja kuidas seda funktsiooni kõige tõhusamalt täita.

Kesksel kohal on küsimus ning selle esitamise ajal multimodaalse suhtluse käigus loodavad võimalikud lisatähendused. “Välisilma” saate puhul on võimalik küsimust vaadata ka teistsuguses olukorras kui ainult intervjuudes. Seal esitatakse küsimust ka teemat organiseerivas vormis. Saate formaadis on ettenähtud tavaliselt kaks kuni kolm teemat, mida saate alguses tutvustatakse. Teemasid tutvustavas lõigus esitab saatejuht kõigepealt **informatsiooni organiseerivad küsimused**. Informatsiooni organiseerivad küsimused on ka saatejuhi videolugude sissejuhatused stuudios. Mõnikord on küsimus esitatud implitsiitselt. Nende küsimuste puhul ei ole vestluspartneri olemasolu oluline. Eesmärk on fokuseerida saate teemad ning püstitada nn uurimisküsimused, millele saate intervjuudes hakatakse vastuseid otsima. Saate intervjuudes esitab saatejuht või ajakirjanik **vestluseks moodustatud küsimusi**, mille puhul vestluspartner on oluline. Nende küsimuste eesmärgiks on koguda informatsiooni ja fakte, mis aitavad vastata informatsiooni organiseerivatele küsimustele.

2.2.1. Transkribeerimise põhimõtted

Televisioon on audiovisuaalne meedium ning telematerjali puhul tuleb kõigepealt otsustada, kuidas kirjeldada nii nähtavat kui ka kuuldavat – kas lisada sinna juurde pausid, köhatused, kas ja kuidas kirjeldada eriefekte nagu muusika ja valgus (Rose 2012) jne. Transkriptsioonides olen kronoloogilises järjestuses lahti kirjutanud kogu verbaalse teksti (sõna-sõnalt) ning teatud kohtades selle all kirjeldanud ka helilisi iseärasusi (sõna rõhutamine, vahele segamine/läbisegi rääkimine jne) ning visuaalse dimensiooni (ajakirjaniku kehaliigutused, žestid või kui teda ei ole näha, siis videos näidatava sündmuse/toimuva kirjeldus). Saateid vaatasin ERR kodulehel saadete arhiivist.

Ma ei ole transkribeerinud kõiki auditiivseid/kuuldavaid ja visuaalseid/nähtavaid semiootilisi ressursse. Minu töö seisukohast ei ole näiteks oluline, missuguse nurga alt on stuudiointervjuus küsimuse esitamise ajal ajakirjanikku filmitud, milline ja kui pikk on kadreering, kuna minu hinnangul ei muuda see ajakirjaniku küsimuse tähendust. Ajakirjanik konstrueerib tähendust peamiselt sõnade, kehaliigutuste ning hääle väljendusvõimalustega. See, milliseid tähendusi võib juurde luua tehniline meeskond kaamerat kasutades, ei ole minu töös uurimise all.

Transkriptsiooni tegemisel olen eeskuju võtnud Gail Jefferson'i (2004) loodud transkriptsiooni sümbolitest, mis tähistavad muid semiootilisi märke peale verbaalse väljenduse. Kuna minu analüüsis ei ole olulised näiteks pauside pikkused või milliseid sõnu hääldatakse kokku, siis ma neid väljenduslikke detaile transkriptsioonis ei esita. Järgnevat märgisüsteemi kasutan ainult küsimuste juures.

- [märgib kõnelejale kellegi teise vahele rääkimise/ segamise algust
-] märgib kõnelejale kellegi teise vahele rääkimise/ segamise lõppu
- :: märgib hääliku hääldamise pikendamist (mida rohkem kooloneid, seda pikem hääldamine (nt aitäh::, kõlab aitähh)
- ___ märgib sõna rõhutamist, hääli valjeneb (nt mesi)
- (?) märgib transkribeerijale arusaamatuks jäänud sõna

- ... märgib lause poolikuks jäämist; kui lause keskel, siis sõnastuse ümber muutmist
- ...: märgib räägitava teksti poolikuks jäämist ja jätkamist
- () sulgudesse kirjutatakse auditiivsete ja visuaalsete semiootiliste ressursside kirjelduse ehk mida on kuulda ja mida on näha
- ; semikoolon tähistab kaadri vahetust, kui ühes kaadris on mitu semiootilist ressurssi, siis eraldan need komadega. Nii kui algab järgmine kaader, uus tegevustik, siis eraldan selle semikooloniga.

Auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse kirjeldan sõnadega sulgude sees. Olulisemate ehk tähenduslike semiootiliste ressursside puhul lisan juurde ka kuvatõmmise, mida kasutan vajadusel ka analüüsis. Kuvatõmmised on nummerdatud transkriptsioonis kronoloogiliselt.

„Välisilm“ on Eesti riigitelevisioonis näidatav eestikeelne saade, mille sihtgrupiks on eesti keelt hästi valdavad vaatajad. Seetõttu on minu bakalaureusetöö uurimisobjektiks eestikeelsed küsimused, mis on esitatud suuliselt otse intervjuueeritavale või on võõrkeelse küsimuse kirjalikud tõlked eesti keelde. Võõrkeelsete tekstide puhul olen transkriptsioonides kasutanud saate toimetuse poolt tõlgitud eestikeelseid tekste, mis kuvatakse ekraanile subtiitritena. Sellisel juhul analüüsin eestikeelset küsimust, mis esitatakse subtiitrina. Kui muud semiootilised ressursid äratavad tähelepanu, siis analüüsin ka neid osi.

2.3. Analüüsi läbiviimise kirjeldus

Analüüsi läbiviimisel vaatan küsimust ning selle esitamise ajal kasutatavaid semiootilisi ressursse, mis võivad verbaalse küsimuse tähendust mõjutada. Vaatluse all on ka vastused, kuid vastuste analüüsi ma ei tee. Vastust analüüsin/uurin siis, kui tegemist on kuulamispõhiste küsimustega või ajakirjaniku vahelesegamisega. Lisaks annab vastus selgust ka küsimuse tõhususe hindamisel. Visuaalseid semiootilisi ressursse puudutavate olulisemate tähelepanekute korral kasutan ka kuvatõmmiseid ehk ekraanil nähtavast kaadrist fotosid. Niisiis, analüüsitavaks materjaliks on kolme saate kõikides intervjuudes esitatavad küsimused.

Materjali puhul tuleb mul kindlasti arvestada olukordi, mil mul ei ole võimalik aga kõike näha või kuulda. Näiteks:

- on olukordi, kus küsimus tuleb eeldada (informatsiooni organiseerivate küsimuste puhul võib küsimus olla esitatud implitsiitselt või üldse mitte);
- on olukordi, kus ühte või teist osalist ei ole intervjuu ajal näha (videoloo intervjuu, telefoniintervjuu);
- on olukordi, kus kumbagi osalist ei ole intervjuu ajal näha (näidatakse mingit sündmust või tegevust katteplaanidena);
- on olukordi, kus ühte osalist ei ole intervjuus kuulda (intervjueerija videoloo intervjuus).

Analüüsi osas vaatan kõigepealt küsimuse vormi – millise küsimusega on tegemist, kasutades selleks loodud tekstianalüüsi küsimuste kategooriaid (vt pt 2.1.1.). Teiseks kuulan küsimuse esitamise ajal, milliseid hääle väljendusvõimalusi ajakirjanik kasutab (kategooriaid vt pt 2.1.2.). Kolmandaks vaatan ka visuaalset dimensiooni, kas pilt (nt kehaliigutused, videolõigud) annab omalt poolt ka midagi juurde (kategooriaid vt pt 2.1.2.). Näide ühest analüüsitavast saatest:

Tekst ja heli:

Kas Ukraina opositsioon on ka Eestilt mingit abi palunud ja mida on pakutud?

Pilt:

Mees kiirabiautos, kelle kõrva peal on plaaster, meedik toimetab tema juures, fotoaparaatide välgud vilkumas.

Näidis pilt 2. Mees kiirabiautos (“Välisilm, 03.02.14, 3min28sek)

Analüüs: ajakirjanik esitab küsimuse videoloos *voice over*'i tekstis, millele järgneb telefoniintervjuu vastus. Ta esitab kaks küsimust korraga. Esiteks *kas*-küsimus, mis ootab jaatavat/eitavat vastust. Kui vastus on jaatav, siis tuleks intervjuueeritaval ka juurde lisada, millist abi on pakutud. Ajakirjanik eeldab, et kui abi on palutud, siis Eesti seda ka pakkus, mistõttu esitabki ka teise küsimuse otsa – ja *mida on pakutud?* Ajakirjanik esitab küsimuse rõhutades sõnu *Ukraina* ja *Eestilt*, viidates varjatult Eesti toetavale hoiakule Ukraina suhtes. Tekib küsimus, millist abi ajakirjanik silmas peab, millele võib viidata küsimuse esitamise ajal näidatav videopilt. Kiirabiautos olev kõrvaplaastriga mees ja temaga tegelev meedik võib viidata meditsiinilisele abi vajamisele. Või on ajakirjanikul hoopis olemas informatsioon, et Eesti oleks omalt poolt valmis abistama just meditsiinilise abi pakkumisega?

Tulemus: kuna vastus on eitav (*No poliitiline opositsioon, see tähendab ee parteide tasemel, ei ole küsinud, aga: ...*) võib järeldada, et ajakirjaniku küsimus sisaldas vale eeldust. Küll aga ei saa siinkohal küsimust ebaefektiivseks pidada, kuna vastus annab märku, et *mingisugust* abi – meditsiinilist või rahalist – oleks vaja ning sellega saatkond intervjuueeritava sõnul parasjagu tegeleb.

3. ANALÜÜS

Analüüsis kasutan bakalaureusetööks valitud kolme saate transkriptsioone, mis on esitatud täismahus töö lisades, vastavalt Lisa 1., Lisa 2., Lisa 3. Analüüsis kasutan transkriptsioonist võetud küsimusi. Kõigepealt analüüsin küsimust verbaalse teksti tasemel, kasutades selleks tekstianalüüsi elemente ja loodud kategooriaid (vt alapeatüki 2.1.1). Verbaalse küsimuse puhul vaatan, millise funktsiooniga küsimus on esitatud. Seejärel vaatan, kas küsimusele annavad lisatähendust juurde (või mitte) ka auditiivsed semiootilised ressursid (rütm, rõhutamine jne) ning kolmandaks vaatan, millised seosed on (või seost ei ole) küsimustel visuaalsete semiootiliste ressurssidega, kasutades kindlaid põhimõtteid (vt alapeatükk 2.1.2).

Kuna saates osalevate isikute nimed ei ole analüüsis olulised, kasutan järgmisi lühendeid: S1 – esimene saade, SJ1 – saatejuht (Välisilm 28.10.13); S2 – teine saade, SJ2 – saatejuht (Välisilm 13.01.14); S3 – kolmas saade, SJ3 – saatejuht (Välisilm 03.02.14). Ajakirjanike ja vajadusel intervjuueeritavate puhul kasutan ees- ja perekonnanime initsiaale (NR jne). Lisan juurde ka ajakoodid.

Analüüsi peatüki jagan kaheks alapeatükiks:

- Esimeses alapeatükis (3.1. Informatsiooni organiseerivad küsimused) analüüsin saatejuhi teemade tutvustust (saate alguses). Selles lõigus võib olla kogu saadet raamistav avaküsimus või konkreetsete saatelõikude avaküsimused. Lisaks ka saatelõikude tutvustus pikemalt videolõigus (saate alguses) ning saatejuhi videoloo sissejuhatused (vahetult enne videoloo eetrit). See alapeatükk on käesoleva analüüsi eksperimentaalne idee sellest, kus küsimus võiks aidata saates käsitletavat materjali paremini organiseerida. See tähendab seda, et küsilause formuleerimine sissejuhatavates lõikudes ei ole küll oluline nagu see on intervjuu puhul, kuid see aitaks saate teemadel fookuses püsida.

- Teises alapeatükis (3.2. Vestluseks moodustatud küsimused) analüüsin kõikides saadetes intervjuu ajal saatejuhi või ajakirjaniku esitatud küsimusi.

3.1. Informatsiooni organiseerivad küsimused

3.1.1. Saate sissejuhatus

Iga saate alguses saatejuht tervitab ja seejärel tutvustab saate teemasid. Selleks võib ta esitada nn uurimisküsimuse, millele hakatakse saate intervjuudes vastuseid otsima või ta räägib midagi, et teemat lihtsalt raamistada. Uurimise all olevate saadete alguses aga nn uurimisküsimusi ei esitata, vaid esitatakse teemad, millest saates juttu tuleb nagu näha ka allolevas näidetes.

SJ1 (0:22): Tere õhtust! Täna saate keskpunktis on Gruusia, kes eilsetel valimistel sai endale uue presidendi. Üle hulga aja vaatame, mis toimub meie lõunanaabrite lätlaste juures. Täpsemalt lahkame sealset kultuuri- ja hariduspoliitikat. Ja veel on jutuks Prantsusmaa digitaalmajandus, millele seal pannakse suurt rõhku.

SJ1 raamistab saate kolm teemat esitamata küsimust, mida täpsemalt uurima hakatakse. Gruusiat puudutavas lauses võib fookuses olla presidendivalimised, kuid üldfookus jääb siiski Gruusia peale (*keskpunktis on Gruusia*). Mida ikkagi täpsemalt Gruusia kohta uurima hakatakse, lausest ei selgu.

Läti teema on moodustatud küll küsilausega, mille ees on saatelause (*üle hulga aja vaatame*), kuid sellele järgneb küsimus, *mis* toimub Lätis. Samas on see sõnastatud üldiselt ning seejärel saatejuht täpsustab (kitsendab fookust) öeldes, et täpsemalt lahatakse Läti kultuuri- ja hariduspoliitikat, kuid ei teavita televaatajat sellest, mida Läti kultuuri- ja hariduspoliitika kohta uurima hakatakse.

Kolmas teema – Prantsusmaa digitaalmajandus – ei sisalda samuti konkreetset küsimust. *Millele* on küll teatud olukordades küsisõna (näiteks *Millele sa mõtled?*), kuid siin seda küsisõnana ei kasutata, sest vastus on lause esimeses pooles öeldud (*Millele* pannakse suurt rõhu? – Digitaalmajandusele). Mida veel uurima hakatakse,

ei ole teada. Samas, miks on oluline teada, et Prantsusmaal pannakse digitaalmajandusele suurt rõhku – kas mujal ei panda?

Oma kehahoiakutes on saatejuht üldiselt neutraalne – on näha, et saatejuht siseneb stuudiosse ning jääb tooli juures seisma. Saatejuht seisab teksti esitamise ajal peaaegu liikumatult püsti, on märgata ainult loomulikku keha liikumist, mistõttu visuaalsed semiootilised ressursid verbaalset väljendust tähendustega ei rikasta. Kõnemaneeeris tooksin mõned tähelepanekud aga välja küll – saatejuhi teatud sõnade rõhutamine, esile toomine muu teksti/kõnemaneeeriga võrreldes. Sõnade rõhutamine tõstab esile sisult olulised sõnad (Hennoste 2000b). Sõnu, mida rõhutab on näiteks *Gruusia*, mille lõpus kuulduks vaikselt “h” täht. Ühelt poolt kõlab see nagu “muidugi mõista me räägime Gruusiast”, muu teema peateemana ei tuleks kõne alla, kuna Gruusias valiti just presidenti ja see on oluline millegi pärast. Teisalt “h” täht sõna lõpus kõlab pigem väsinuna, et saatejuht on justkui väsinud Gruusia teemal rääkimast. *Üle hulga aja* viitab ilmselgelt sellele, et Läti teemasid ei ole saates pikka aega käsitletud ning *toimub* sellele, et midagi justkui ei peaks toimuma, Lätis peaks ju kõik korras olema (ja võibolla sellepärast ei ole Lätist ka pikka aega juttu tehtud). Sõna *täpsemalt* kõlab mõnevõrra üleolevalt, justkui saatejuht või ajakirjanik, kes teemat “lahkama” hakkab, toob televaatajani põhjaliku ülevaate Läti kultuuri- ja hariduspoliitikast. Kuigi saatejuht verbaalselt üllatust ei väljenda, nähtub see aga tema kõnemaneeeris, rõhutades kolmandas teemas sõna *digitaalmajandust*. Tundub, et see tuleb talle üllatusena, et Prantsusmaal ka digitaalmajandusele rõhku pannakse. Samas tekitab küsimuse, miks on seda Eesti inimestel oluline teada?

SJ2 (0:21): *Tere õhtust. Möödunud nädalal ütles kaitseminister Urmas Reinsalu välja mõtte, et oleks hea, kui:: Eestis asuks USA sõjaväebaasid. Mõte tuli (kissitab silmi) natukene ootamatult, päris hästi ei saadud aru (kergitab kulme), mida kaitseminister silmas pidas. Oli neid, kes pidasid sellist avaldust kohatuks või koguni Eestile ohtlikuks. Oli ka neid, kes arvasid, et kaitsealast koostööd Ühendriikidega võiks ühel või teisel moel hoogustada küll. Põhiliselt just sellel teemal me tänases räägimegi ja kaitseminister on meil ka stuudios. Täna saates.*

SJ2 kirjeldab saate ühte teemat narratiivselt. Küsimusele viitab siin kõige enam – *mida kaitseminister silmas pidas*, kuigi see ei ole esitatud otseselt nn uurimisküsimusena. Siiski annab see teemale mingi fookuse, et uurima hakatakse,

mida kaitseminister öeldud mõtte all silmas pidas. Minul kui uurijal tekitab aga küsimuse see, kes on need, kelle jaoks mõte tuli ootamatult ning kes on need, kelle meelest koostööd Ühendriikidega hoogustada võiks? Kas nendest tuleb ka intervjuus juttu või arutatakse ainult kaitseministri välja öeldud mõtte üle?

SJ2 kehahoiak on üldiselt neutraalne, st ilma olulise kehaliigutusega, istub sirgelt toolil. Tähelepanu äratav korraks saatejuhi kerge silmade kissitamine, kui ütleb, et *mõte tuli natukene ootamatult* ning seejärel kergitab kulmi, kui ütleb, et *päris hästi ei saadud aru*. Kulmude kergitamine tähendab üldjoontes üllatust. Küsimus on siinkohal, kelle üllatust – kas saatejuhi üllatust, et inimesed ei saanud aru või nende üllatust, kes ei saanud aru. Kaldun pigem arvama, et nende üllatust, kes ei saanud aru, st inimestele tuli mõte üllatavana. Silmade kissitamine võib siinkohal märku anda saatejuhi mõtlemisest. Kõnemaneeeris olulisi tähelepanekuid märkida ei ole, kui seda, et ka selles saates peab saatejuht oluliseks teatud sõnu rõhutada. Antud näite puhul võiks sõnade rõhutamise viidata sellele, et kaitseministri mõte tekitab inimestes erinevaid reaktsioone, millest saatejuht ka räägib.

Tekst	(...)Mõte tuli...	(...)päris hästi ei saadud (...)
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 11. Silmad kissis	Kuvatõmmis 12. Kulmude kergitamine

SJ3 (0:21): Tere ja huvitavat välispoliitika õhtut kõikidele meie vaatajatele. Täna saatel on kaks peamist märksõna: sündmused Ukrainas ja algavad taliolümpiamängud Sotšis. Nüüd aga kõigest järjekorras.

SJ3 on napisõnaline ning esitab saate kaks teemat märksõnadega – *sündmused Ukrainas ja algavad taliolümpiamängud Sotšis*. Milliseid sündmusi Ukrainas silmas peab – mis on fookus seoses Ukraina sündmustega? Ning mida hakatakse uurima seoses taliolümpiamängudega? Saatejuht siseneb stuudiosse uksest, kõnnib lauani

ning jääb seisma. Seejärel hakkab otse kaamerasse rääkima. Kogu keha ei ole näha, mistõttu käeliigutusi ei ole samuti näha, kuid tundub, et saatejuht toetab käed toolile – kas lihtsalt mugavusest või valmistub tooli haarama, et sellele istuda. Seetõttu visuaalsed semiootilised siin midagi juurde ei anna. Saatejuht rõhutab kolme sõna *kaks, Ukrainas ja Sotšis*, kuna mõlemad teemad on aktuaalsed (veebuar 2014).

3.1.2. Saate teemade tutvustus videoklippides

Saatejuhil on videoklippides võimalus teemasid konkreetsemalt fookuseerida või esitada nn uurimisküsimus. Verbaalsele tekstile võivad, kuid alati ei pruugi, lisatähendusi juurde anda teksti lugemise ajal kasutatavad katteplaanid. Toon siinkohal ka mõned tähelepanu pälvinud näited, kuidas teksti ajal näidatav video vähesel või rohkemal määral tähenduslikult teksti illustreerib ja ka vastupidi, nii tekst kui ka video tekitavad juurde lisaküsimusi.

Esimene saade

Kolmest saatest ühes esitas saatejuht ka nn uurimisküsimuse, mis annab märku sellest, et saates hakatakse sellele küsimusele ka vastust otsima. Küsimus esitati esimeses saates (S1). Näide:

SJ1 (0:49): *Gruusia presidendivalimised võitis üllatavalt kindlalt peaministri soosik Giorgi Margvelašvili. Sellega tundub olevat lõplikult läbi vastuolulise Mihheil Saakašvili ajajärk. Kas see on Gruusia jaoks hea või halb, selgub juba lähiajal.*

Ajakirjanik fookuseerib Gruusia teemat, nimetades kahte persooni, mis annab märku sellest, kellest saates juttu tuleb. Kuigi lõigu esimeses lauses kasutab saatejuht kindlat kõneviisi (*võitis*), mis tähendab, et teksti taga on informeeritud isik, kes teab, mis juhtus, siis teises lauses autor enam nii kindel ei ole (*tundub olevat*). (Kasik 2008). Sellega seab ta kahtluse alla, kas M. Saakašvili ajajärk on ikka läbi või mitte. Lõik sisaldab ka hinnanguid (*üllatavalt kindlalt; vastuolulise*) ja tekib küsimus, kelle jaoks *üllatavalt* ja kelle jaoks *vastuoluline*? Ühtlasi kategoriseerib ajakirjanik uue presidendi Giorgi Margvelašvili *peaministri soosikuks*, mis on subjektiivne hinnang.

Kas need on ajakirjaniku enda seisukohad või kellegi teise omad? Kelle sõnumit ajakirjanik edastab, kelle eest räägib?

Saatejuht esitab *kas*-küsimuse, millega annab märku oma eelistustest vastuse osas, pakkudes selleks vastusevariandid ette – *hea* või *halb*. Pakutavaid alternatiive rinnastab partikkel *või* (Hennoste et al 2009). *Kas*-küsimus aga ähmastab teemat – kuidas hinnata seda, kas miski on hea või halb ja kelle jaoks? Jääb selgusetuks, mis see *see* on? Kas uue presidendi võit või eelmise presidendi ajajärgu lõpp? Ühtlasi annab ajakirjanik teada, et vastus selgub *juba* lähiajal, kuid jääb selgusetuks millal – kas käesolevas saates või millalgi lähitulevikus (saatevälisel ajal)?

Küsimuse esitamise ajal näidatakse videolõigus, kuidas president laval koos teise tundmatu mehe ja räppariga räppimise ajal muusikasse liiguvad. Taustal on tantsivad inimesed. Kuna räpp-muusikat kuulavad enamasti noored inimesed, siis viitab see presidendi nooruslikule ellusuhtumisele. Kuid samal ajal kui president muusikale kaasa elab, esitab saatejuht küsimuse – *Kas see on Gruusia jaoks hea või halb, selgub juba lähiajal*. Minul kui vaatajal tekib küsimus, kas siin viitab saatejuht presidendi nooruslikkusele? Kas nooruslik president võib osutada Gruusia jaoks heaks või halvaks? Samas võib visuaalse materjali valik olla juhuslik või ainuke saadaolev sellel hetkel, mistõttu seost ei pruugigi olla.

Tekst	<i>Kas see on Gruusia jaoks <u>hea</u> või</i>	<i><u>halb</u>, selgub juba lähiajal.</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 1. Muusikale kaasa elav president</i>	<i>Kuvatõmmis 2. Muusikale kaasa elav president 2</i>

Järgmises näites saatejuht nn uurimisküsimust ei esita, vaid kirjeldab olukorda. Videopilt (*image*) ja verbaalne väljendus kordavad üksteist – videopilt illustreerib teksti. (Jewitt 2010). Küsimuse tähendus videopildi tõttu ei muutu. Näiteks:

SJ1 (1:07): *Madal palk on Lāti haridustöötajad tänavatele ajanud. Lātis on mõtlejaid, kelle arvates võib valitsuse hariduse- ja kultuuripoliitikat võrrelda Hitleri arusaamisega sellest valdkonnast.*

Tekst	<i>Madal palk on Lāti haridustöötajad tänavatele ajanud.</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 3. Protestijad viledega</i>	<i>Kuvatõmmis 4. Protestijad viledega 2</i>
Tekst	<i>Lātis on mõtlejaid, kelle arvates võib valitsuse hariduse- ja kultuuripoliitikat võrrelda</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 5. Ajakirja esikaas 1</i>	<i>Kuvatõmmis 6. Ajakirja esikaas 2</i>
Tekst	<i>Hitleri</i>	<i>arusaamisega sellest valdkonnast</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 7. Protestijad tänaval</i>	<i>Kuvatõmmis 8. Plakatid</i>

Videolõigus kasutatakse teksti (*Madal palk on Lāti haridustöötajad tänavatele ajanud.*) illustreerimiseks protestijaid viledega tänaval vilistamas, mis ütleb televaatajale, et tegemist on haridustöötajatega. Järgmise lause ajal (*Lātis on mõtlejaid, kelle arvates võib valitsuse hariduse- ja kultuuripoliitikat võrrelda...*) näidatakse, et on olemas vähemalt üks “mõtleva” ning ka seda, kes see mõtleva on (ajakirja esikaanel tõlkija Guntars Godinš hoiab sõrmi lõua all (mõtlevas poosis). Teadmata jääb aga, kes on ülejäänud mõtlejad, kuna ajakirjanik kasutab sõna mitmuses (mõtlevaid). Ajakirja esikaas on temaatiliselt illustreeritud, kasutades Natsi-

Saksamaa aegse lipu kujundust ja värve (esikaas on punane, mille keskel valge ring). Seejärel näidatakse ajakirjal olevat lätikeelset teksti, millest on Eesti televaataja jaoks ära tuntavavad sõnad *kulturpolitika* ja *Hitler*. Kaks viimast kaadrit on taas illustreerimaks protestijaid tänaval (inimesed plakatitega).

Järgmises näites saatejuht samuti küsimust informatsiooni organiseeriva küsimusena ei esita, mistõttu jääb teadmata, mida uurima hakatakse.

SJ1 (1:21): Eestit väisanud Prantsusmaa infotehnoloogiaminister vaimustus meie saavutustest e-riigi arendamisel. Prantsusmaal takistab uute IT-lahenduste juurutamist asjaolu, et valitsuse ja IT-sektori arusaamad andmekaitsest on erinevad.

Kas kõnelema hakatakse ministri vaimustusest või sellest, milliseid arusaamu esindab Prantsusmaa valitsus ja milliseid IT-sektor? Kui mõlemast, siis on teemal kaks fookust. Siingi oleks saanud teemat selgemini fokuseerida, et televaatajal oleks selge ülevaade, millest seal juttu tuleb, sest jääb segaseks, miks on Eestis elavatel inimestel vaja teada Prantsusmaa IT-lahenduste juurutamise probleeme.

Videolõigus näidatakse Aasia päritolule viitava välimisega naisterahvast, kes siseneb kuskil ruumis uksest ning tervitab teda vastu võtma tulnud inimesi. Seejärel naine istub intervjuueerija vastu. Videopilt illustreerib osaliselt teksti, andes märku, et minister on tõepoolest Eestis.

Tekst	<u>Eestit</u> väisanud Prantsusmaa infotehnoloogiaminister (...)	(...) ja <u>IT sektori</u> arusaamad andmekaitsest on <u>erinevad</u>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 9. Naise saabumine	Kuvatõmmis 10. Intervjuu situatsioon

Teine saade

Teise saate (S2) kahes sissejuhatavas videoklipis sõnastab saatejuht ümber kellegi ütlusi – *Urmas Reinsalu selgitab* ja teises videoklipis *parlamendispiiker ütleb*. Esimeses lõigus kajastub ka küsimus – *mida ta silmas pidas* – ehk saates hakatakse kuulama Reinsalu selgitust, miks tema arvates võiks Eestis USA sõjaväebaasid olla.

SJ2 (0:56): *USAs visiidil käinud kaitseminister Urmas Reinsalu selgitab, mida ta silmas pidas, kui arvas, et Eestis võiks olla USA sõjaväebaasid.*

Ka teises lõigus SJ2 küsimust ei formuleeri, vaid sõnastab ümber kellegi teise ütlusi. Siinkohal jääb teadmata, mida saates uurima hakatakse, kuna kellegi ütlus ei fokuseeri piisavalt käsitletavat teemat.

SJ2 (1:07): *Eestit külastav Gruusia parlamendispiiker ütleb, et Gruusia sõja ajal Mustale merele saabunud Ühendriikidest sõjalaevad olid ainukesed, mis riigi täielikust Venemaa kätteleandmisest päästsid.*

SJ2 kõnemaneeer on mõlemas videoklipis neutraalne, kuna lisatähendusi loovaid auditiivseid semiootilisi ressursse ei esine.

Teise saate videoklippides muud semiootilised ressursid saatejuhi sõnu ei täpsusta. Esimeses videolõigus (*Kuvatõmmis 13*) on näha, kuidas Urmas Reinsalu autost väljub, teda on vastu võtmas üks hallipäine prillidega ja ülikonnas meesterahvas, kellega kätlevad ning hakkavad trepist üles minema (ilmselt sisenevad mingisse hoonesse). Taustal on näha mundris mehi, korra ka Eesti ja USA lippe. Võib oletada, et Urmas Reinsalu on USAs visiidil. Seega video illustreerib teksti.

Tekst	... visiidil käinud ...
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	Kuvatõmmis 13. Urmas Reinsalu saabumine

Teises videolõigus (*Kuvatõmmis 14*) on näha ülikondades mehi, keda võib pidada poliitikuteks, nad kõnnivad suures ruumis, fotograafid pildistavad ja mehed suruvad kätt. Kuna jutt käib Gruusia parlamendispiikrist, siis võib järeldada, et esiplaanil olev mees on parlamendispiiker ise. Seega on videolõigus kasutatav visuaalne materjal illustreerimaks isikut, kellest räägitakse.

Kolmas saade

Kolmanda saate (S3) videolõikudes SJ3 nn uurimisküsimusi ei esita, vaid kirjeldab olukorda:

SJ3 (0:37): *Suur vastase debati seis Ukrainas püsib. Protestijad on endiselt vallutanud Kiievi südalinna, võimud on äraootavad ja Venemaa hoiab madalat profiili.*

Teksti ajal näidatakse küpsist söövat sõjaväeriietuses olevat räpase välimusega meest – nagu tundub määrdunud olevat. Sellele järgneb kaader, kus on veel mitu sarnase välimusega meest tunnis põleva lõkke ümber, seejärel kaader plasttopsist jooki rüüpvast mehest, barrikaadi juures puid lõhkuvast mehest ning barrikaadil seisvatest meestest, mis ei jäta just muljet, et tegu on protestijatega. Linna üldine foon tundub olevat rahulik – keegi ei lärma ega jookse. Justkui mitte midagi ei toimuks ja oodatakse midagi. Kuigi saatejuht ütleb, et *võimud on äraootavad*, jääb selgusetuks keda “võimude” all silmas peetakse – poliitikuid, keda ei näidata või videolõigus olevaid isikuid (*Kuvatõmmis 23*)? Teine küsimus, mille või kelle suhtes äraootavad ollakse? Ja miks ning kuidas Venemaa hoiab madalat profiili? Siinkohal saan taas

öelda, et küsimuse vormistamine ei ole “kohustuslik”, kuid kui minu esitatud küsimusi oleks saatejuht ka enesele esitanud ja neile ette loetavas tekstis vastanud, oleks teemal ka selgem fookus. Viimasel kaadril (*Kuvatõmmis 24*) on näha alt ülesse filmitud barrikaadil olevaid mehi ning Ukraina lippu ning samal ajal öeldav lause *Venemaa hoiab madalat profiili*, viitaks justkui sellele, et Venemaa ei taha või ei julge Ukraina suhtes midagi teha ja Ukraina ei pea Venemaad kartma.

Tekst	<i>Suur vastase debati seis Ukrainas püsib.</i>	<i>Protestijad on endiselt vallutanud</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 20. Küpsist sööv mees</i>	<i>Kuvatõmmis 21. Lõkke ümber istumas</i>
Tekst	<i>Kiievi <u>südalinna</u>,</i>	<i><u>võimud</u> on äraootavad</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 22. Jooki rüüpav mees</i>	<i>Kuvatõmmis 23. Puid lõhkuv mees</i>
Tekst	<i>ja Venemaa hoiab <u>madalat</u> profiili</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 24. Mehed barrikaadil</i>	

Ka teises videoklipis SJ3 küsimust ei esita, vaid kirjeldab olukorda:

SJ3 (0:48): *Ülipolitiseeritud Sotši talimängude edukas korraldamine on president Putinile eluküsimus. Korruptsiooniga võrtsitatud aegade kallimad mängud kätkevad endas ka enneolematut julgeolekuriski.*

Videoklipis esineb mitmeid saatejuhi hinnanguid – *ülipolitiseeritud, eluküsimus, korruptsiooniga võrtsitatud, enneolematud*. Tekib küsimus, mille põhjal sellised hinnangud öelda saab? Ühelt poolt võivad hinnangud olla ajakirjaniku enda omad, teisalt võib ta esindada riigi või inimeste hinnanguid. Hinnangud aga ei ole seotud teadmistega, vaid tuginevad saatejuhi isiklikel väärtustel (Nylund 2011). Jääb ka teadmata, mida siis uurima hakatakse. Küsimuse formuleerimisega saaks teema fookuse ning oleks arusaadav ka televaatajale. Teemat oleks saanud raamistada küsimusega näiteks: *mida on tehtud taliolümpiamängude ohutuse tagamiseks?*

Videolõigus on näha olümpiamängude logo, mille taustal on lumised mäed ning järgmises kaadris on näha taliolümpiamängude maskotti, millest inimene teeb pilti. Kolmanda kaadri ajal näidatakse Putinit suusatamas (*Kuvatõmmis 27*). Mistõttu on näha seost Sotši taliolümpiamängudega ehk pilt illustreerib teksti. Seejärel kaader suusarõivastuses seisvast Putinist ja veel ühest mehest, peaminister Dmitry Medvedevist. Seejärel tuleb kaader suusatamisest. Samal ajal, kui neid kahte meest näidatakse, ütleb saatejuht *korruptsiooniga võrtsitatud aegade kallimad mängud*, mis viitab justkui sellele, et Putin ja Medvedev on korruptsiooniga seotud. Viimane kaader (pildi nr) näitab Putinit ja Medvedevit päikese käes mägedes istumist ning samal ajal lõpetab saatejuht lauset sõnaga *julgeolekuriski*. Kas siin viidatakse sellele, et Putin ei hooli julgeoleku tagamisest, vaid selle asemel käib suusatamas ja puhkab?

Tekst	<u>Ülipolitiseeritud</u> Sotši tali	mängude edukas korraldamine on
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 25. Olümpia logo	Kuvatõmmis 26. Maskott
Tekst	president <u>Putinile</u> eluküsimus.	Korruptsiooniga võrreldatud <u>aegade</u>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 27. Putin suusatamas	Kuvatõmmis 28. Putin ja Medvedev
Tekst	<u>kallimad</u> mängud kätkevad endas ka enneolematut	julgeolekuriski.
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 29. Suusatamine	Kuvatõmmis 30. Putin ja Medvedev

3.1.3. Stuudio videoloo sissejuhatus

Saate alguses tutvustatud teemad juhatatakse täpsemalt sisse vahetult enne videoloo algust. Ka siin on ajakirjanikul võimalus esitada nn uurimisküsimused ning anda televaatajale teada, mida algavas loos uuritakse ja millistele küsimustele vastuseid otsima hakatakse.

SJ1 esimese loo sissejuhatus:

SJ1 (1:40): *Niisiis Gruusia juurde. Gruusia presidendivalimiste keskne küsimus ei olnud niivõrd see, kellest saab uus riigipea, kuivõrd see, milliseid plaane haub peaminister Bidzina Ivanišvili ja milline saatus ootab Mihheil Saakašvilit. Sellest hoolimata on huvitav teada ka vastvalitud presidendi Giorgi Margvelašvili mõtteid. Nendest saategi aimu Neeme Raua järgnevast loost.*

Saatejuht loob endale ettekujutuse võimalikust auditooriumist, tema teadmiste, kogemuste ja uskumustega, mistõttu eitab tekstis esinevat informatsiooni, arvates, et auditoorium võib teda valesti mõista. (Pagano 2002, Kasik 2008 kaudu) Nii ka antud näite puhul eeldab saatejuht, et auditooriumil on temale vastupidine arvamus või teadmine ning ta lükkab selle ümber, öeldes, et *Gruusia presidendivalimiste keskne küsimus ei olnud niivõrd see, kellest saab uus riigipea, **kuivõrd see**, milliseid plaane (...).* Teisalt ütleb saatejuht, et see pole oluline (*sellest hoolimata*) ja huvitav on teada presidendi mõtteid millegi kohta.

Niisiis, SJ1 vormistab kõigepealt kaks küsimust – *milliseid plaane haub peaminister Bidzina Inavinišvili ja milline saatus ootab Mihheil Saakašvilit.* Tegemist on küsimustega, mis eeldavad vastuses kirjeldust. Kirjeldavaid küsimusi peetakse üldjoontes avatud küsimusteks (Shepherd 2007, Oxburgh&Myklebust&Grant 2010: 51 kaudu). Samas on küsimused retoorilised, millele viitab küsimuses esitatud tuleviku vorm, mistõttu saab vastuses olla spekulatsioon, va juhul kui nimetatud isikutelt otse küsida. Kuid keskseks fookuseks tundub olevat see, et uurima hakatakse vastvalitud presidendi mõtteid. Hetkel jääbki segaseks, mida täpselt uurima hakatakse – kas peaministri plaane, Saakašvili saatust ja/või uue presidenti mõtteid. Lisaks, mõtteid võib peas olla mitmeid, seetõttu tõstatan küsimuse, mille kohta presidendi mõtteid soovitakse teada? Ning miks ja kelle meelest on *huvitav* neid mõtteid teada? Konkreetse küsimuse esitamisega oleks saanud teemale anda täpsema fookuse, näiteks: *millised on uue presidendi plaanid Gruusia riigipeana?*

Saatejuht istub, taustal raamaturiil ning tema keha ja käed on rääkimise ajal peaaegu liikumatud. Seega auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimusele tähendusi juurde ei loo.

SJ1 teise loo sissejuhatuse

Ka järgmise loo sissejuhatuse ajal istub saatejuht peaaegu liikumatult. Hääletoon rääkimise ajal on ühtlane. Ta alustab oma teksti sügava sissehingamisega ning räägib teksti ühtlases ja talle omases aeglases tempos.

SJ1 (19:50): *Euroopa silmis on Läti üliedukas riik. Majandus kasvab (paus), inflatsioon on madal (paus) ja uuest aastast on käibel euro. Kuid kohapeal rahvas on rahulolematu, palgad on madalad ning kultuuri- ja haridustöötajad leiavad, et poliitikud on pööranud rahvale selja ega pea oluliseks riigi peamisi väärtusi – kultuuri ja haridust. Asja käis koha peal uurimas Ragnar Kond.*

Siin on huvitav loetelu osa: *majandus kasvab (paus), inflatsioon on madal (paus) ja uuest aastast on käibel euro*. Kuulates tundub, et saatejuht väga ei usu majanduskasvu ja madalasse inflatsiooni. Sellele viitab ka *Euroopa silmis*, kus saatejuht väljendab kellegi teise seisukohta.

Küsimust SJ1 ei esita. Selle asemel kirjeldab olukorda Lätis. Saatejuht ütleb, et *asja käis koha peal uurimas Ragnar Kond*, mida konkreetselt uurimas käis, ei tea – mida tahetakse antud loos teada saada? Siin oleks aidanud küsimuse formuleerimine teemat täpsemalt fookusesse panna.

SJ1 kolmanda loo sissejuhatuse

Ka järgmise loo sissejuhatuses SJ1 küsimust ei formuleeri, vaid kirjeldab sündmust, mis antud looga seotud pole. Mille kohta Tarmo Maiberg Prantsusmaa ministrit usutles siit ei selgu. Kehahoiak ja kõnemaneeer on neutraalne, st keha püsib peaaegu liikumatult ja kõne on ühtlase tempoga. Seega auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid verbaalsele tekstile midagi juurde ei anna.

SJ1 (26:55): (...) *Kui Eestis käis kaks nädalat tagasi Prantsusmaa IT-minister Fleur Pellerin, siis ei olnud veel puhkenud skandaali, kus USA riiklik julgeolek-kuagentuur on pealt kuulunud Euroopa Liidu liikmesriikide juhtide telefonikõnesid. Kuid toona oli juba teada, et NSA luuras näiteks Brasiilia ja Mehhiko presidentide kõnesid. Prantsusmaa ministrit usutles Tarmo Maiberg.*

SJ2 esimese loo sissejuhatus

Saatejuht esitab videoloo sissejuhatuses implitsiitselt kaks küsimust. Uurima hakatakse *kuidas kaitseminister Reinsalu USAs käis ja mismoodi tehakse koostööd näiteks korralike proteeside tegema õppimisel*. Küsisõna *kuidas* on antud juhul küsimus, mille vastuses on oodata kirjeldust, antud juhul siis hakatakse loos kirjeldama Reinsalu USA visiidil käimist. Teise küsilause küsisõnaks on *mismoodi*, mis on samaväärne küsisõnaga *kuidas* ning on samuti kirjeldav küsimus.

SJ2 (1:20): *Aga kõigepealt vaatame ära Lauri Tankleri süžee USAs sellest, kuidas kaitseminister Reinsalu USAs käis ja mismoodi tehakse koostööd näiteks korralike proteeside tegema õppimisel. Asi, mida läheb vägagi vaja neil sõduritel, kes missioonidel käest või jalast ilma on jäänud.*

SJ2 istub peaaegu liikumatult – näha on, et kulmud on kergitatud pea kogu teksti jooksul, mis küsimustele tähendust juurde ei anna. Hääletoon on ühtlane, kuulda on mõnede sõnade esile toomist, mis on teksti rääkimise ajal tavaline.

SJ2 teise loo sissejuhatus

Saatejuht esitab kaks *kas*-küsimust – *kas Gruusias on nüüd, mil Saakašvili on läinud, saabunud parem tulevik ja kas Gruusia tahaks endale USA baase?* Mõlemad küsimused eeldavad vastuses eitust/jaatus. SJ2-e kõnemaneeer on neutraalne küsimuse esitamise ajal ehk teisisõnu erilisi auditiivseid semiootilisi ressursse kõnes ei esine. Auditiivsetest semiootilistest ressurssidest on näha küll käe liigutamist, kuid küsimusele see tähendusi juurde ei loo.

SJ2 (26:34): (...) 2008. aastal Gruusiat rünnates näitas Venemaa paraku, et võib ee teisele riigile kallale minna küll. Arni Alandi intervjuueris täna Tallinnas visiidil viibivat Gruusia parlamendi spikrit Davit Usupašvilit, et uurida, kas Gruusias on nüüd, mil Saakašvili on läinud, saabunud parem tulevik ja kas Gruusia tahaks endale USA baase.

SJ3 esimese loo sissejuhatus

Saatejuht videoloo sissejuhatuses küsimust ei esita. Ta kirjeldab kolme erinevat teemat/sündmust, mistõttu pole teema fookus kuigi selge – mida uurima hakatakse, mida teada tahetakse. Saatejuht rõhutab talle sisu poolest olulisi sõnu, tempo on ühtlane ja kõne selge, justkui loeks teksti kuskilt maha. Esineb mõningast

kehaliikumist, kuid tekstile see midagi juurde ei anna. Seega auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid verbaalset teksti ei rikasta.

SJ3 (1:03): *Venemaa mõjuvõimu vähendamiseks on Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid ettevalmistamas ajutist abipaketti Ukrainale. Samal ajal läheb üha teravamaks ka lääne retoorika Ukraina opositsiooni jõudude toetuseks ning president Yanukovichi võimulolemise kriitika. Viimane äge sõnalahing toimus nädalavahetusel Münchenis, kus peeti igaaastast julgeolekukonverentsi. Meie toimetaja Astrid Kannel jätkab.*

SJ3 teise loo sissejuhatus

Saatejuht esitab järgmise videoloo sissejuhatuses kaks küsimust – *miks-* ja *kas-* küsimuse.

SJ3 (12:55): (...) *aga Euroopa Liitu on e kogu Ukraina kriisi vältel süüdistatud peaaegu, et osavõtmatuses ja ühtse poliitika puudumises pärast seda kui assotsiatsioonilepingu allakirjutamine Ukrainaga lõrri läks. Miks nii ja kas mingeid muutusi on silmapiiril, seda uuris meie korrespondent Brüsselis Johannes Tralla.*

Enne küsimuste esitamist teeb saatejuht sissejuhatuse, mille eesmärk on selgitada küsimuste tagamaad (Clayman 2007), mis on näiteks uudisintervjuude puhul tavaline. Partikkel *aga* viitab vooruvahetusele (Hennoste 2000c) ehk eelnevalt lõpetas saatejuht intervjuu ning jätkab uue teemaga. *Miks*-küsimus on analüütiline, uuriv küsimus, mille eesmärk on koguda informatsiooni (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu). Antud näite puhul soovitakse vastuses leida selgitust sellele, miks assotsiatsioonilepingu allkirjastamine Ukrainaga ei õnnestunud. Ühtlasi *miks nii* viitab saatejuhi hinnangule, et tema meelest võiks olla teisiti (*miks nii ja mitte teisiti*).

Teine küsimus on *kas*-küsimus, mis eeldab vastuses jaatust või eitust, kuid kuna küsimus on ähmaselt esitatud, ei ole teada, milliseid muutusi (*mingeid muutusi*) või mille kohta muutusi saatejuht silmas peab. Muutusi võib olla erinevaid, erinevas valdkonnas. Antud juhul võib viimase lause põhjal ainult oletada, et uurida tahetakse seda, kas allkirjastamist proovitakse uuesti selliselt, et see õnnestuks. Seetõttu on uurimisküsimused ähmased ega pruugi täita soovitud eesmärki.

3.1.4. Informatsiooni organiseerivate küsimuste kokkuvõte

Informatsiooni organiseerivaid küsimusi saatejuhid enamasti ei püstitanud. Pigem piirduti sündmuse või olukorra kirjeldusega. Kuid mõningaid küsimusi siiski leidis, mis saate teemat vähesel või rohkemal viisil raamistas. Informatsiooni organiseerivate küsimuste seas leidis nii analüütilisi küsimusi, kirjeldavaid küsimusi, retoorilisi küsimusi kui ka *kas*-küsimusi. Oli konkreetselt uurimisküsimusena vormistatud kui ka implitsiitselt esitatud küsimusi.

Küsimused, mis kolmes saates informatsiooni organiseerivate küsimustena vormistati:

- SJ1: *Üle hulga aja vaatame, mis toimub meie lõunanaabrite lätlaste juures. Täpsemalt lahkame sealset kultuuri- ja hariduspoliitikat.*
- SJ1: *Kas see on Gruusia jaoks hea või halb, selgub juba lähiajal.*
- SJ1: *Gruusia presidendivalimiste keskne küsimus ei olnud niivõrd see, kellest saab uus riigipea, kuivõrd see, milliseid plaane haub peaminister Bidzina Ivanišvili ja milline saatuse ootab Mihheil Saakašvilit. Sellest hoolimata on huvitav teada ka vastvalitud presidendi Giorgi Margvelašvili mõtteid.*
- SJ2: *USAs visiidil käinud kaitseminister Urmas Reinsalu selgitab, mida ta silmas pidas, kui arvas, et Eestis võiks olla USA sõjaväebaasid.*
- SJ2: *Aga kõigepealt vaatame ära Lauri Tankleri süžee USAst sellest, kuidas kaitseminister Reinsalu USAs käis ja mismoodi tehakse koostööd näiteks korralike proteeside tegema õppimisel.*
- SJ2: *Arni Alandi intervjuueeris täna Tallinnas visiidil viibivat Gruusia parlamendi spiikrit Davit Usupašvilit, et uurida, kas Gruusias on nüüd, mil Saakašvili on läinud, saabunud parem tulevik ja kas Gruusia tahaks endale USA baase.*
- SJ3: *Miks nii ja kas mingeid muutusi on silmapiiril, seda uuris meie korrespondent Brüsselis Johannes Tralla.*

Auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid olulisi tähendusi juurde ei lisanud. Mõned loodud tähendused on vaieldavad, kuna need sõltuvad vaatajast ning tema hinnangutest. Minu hinnangul tekitas lisatähendusi juurde näiteks küsimuse *kas see on Gruusia jaoks hea või halb* näidatud video, milles näidati presidenti räppmuusikale kaasaelamas. Nagu ka kirjutasin, siis võib-olla implitsiitselt püütakse tõstatada lisaks ka küsimus, kas (noorusliku ellusuhtumisega) uus president on hea

või halb. Mis puudutab saatejuhtide häält ja tegevust, siis need olid minu hinnangul küllalt neutraalsed, st oluliste liigutusteta ning mõne üksiku sõna rõhutamisega, mis on teksti esitamise ajal normaalne. Näiteks, kui räägitav teema puudutab Lätit, siis sõna *Läti* tuuakse rohkem esile.

3.2. Vestluseks moodustatud küsimused

Saate jooksul esitab nii saatejuht stuudiointervjuus kui ka ajakirjanik videolugudes vestluseks moodustatud küsimusi. Stuudiointervjuus täidab saatejuht ajakirjaniku rolli, esitades külalisele küsimusi. Käesolevas alapeatükis analüüsingi neid küsimusi, mida saatejuht ja ajakirjanik oma allikatele esitab. Küsimused ei ole kronoloogilises järjekorras. Konkreetse küsilause paremaks eristamiseks muust vebraalsest tekstist panen selle rasvasesse trükki (*bold*'is). Kui saatejuhi või ajakirjaniku hääel või liigutused ei rikasta küsimuse tähendust, siis neid osi ma analüüsi juurde ei lisa ning analüüsin ainult verbaalse küsimuse tõhusust.

3.2.1. Analüütilised küsimused

Analüütilised küsimused algavad tavaliselt küsisõnade *mis*, *miks*, *kuidas* ning fraasidega *selgita*, *põhjenda*, milles tuleb anda analüüsiv vastus. Erinevad teoreetikud peavad just analüütilisi küsimusi avatud küsimusteks, kuna vastus ei piirdu ainult ühe sõnaga ning eesmärgiks on koguda informatsiooni. Küsimused on uurivad, selgitust otsivad. (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu) Näiteks:

SJ1 (9:29): *No selge on see, et Gruusia mm arengus on mm üks periood läbi saanud ehk siis Saakašvili periood. No tegelikult see periood sai muidugi ee tegelikult sai ta läbi juba siis kui Ivanišvili võitis parlamendivalimised ja sai peaministriks. Aga ikkagi, nüüd on uus mees presidendiks valitud. Ma arvan, et väga paljudele välispoliitika huvilistele isegi ei ütle see nimi Margvelašvili mitte midagi ja nagu ma olen kuulnud, ei ütle:: see nimi ka palju midagi grusiinidele endile, ehk siis, miks valiti Margvelašvili niivõrd võimsa ülekaaluga Gruusia uueks presidendiks?*

Saatejuht alustab kindlas kõneviisis küsimuse sissejuhatust. Partikkel *no* viitab sellele, et toimub mõttepööre ehk saatejuht vahetab teemat. Mahu aspektist vaadatuna torkab

silma see, et küsimus on informatsiooniga ülekoormatud (lühidalt: *Gruusia arengus üks periood, Ivanišvili sai peaministriks, uus mees on president, välispoliitika huvilised, grusiinid*). Teinekord esitavadki ajakirjanikud mahuka sissejuhatuse, selgitades televaatajale küsimuse tagamaad (Clayman 2007), kuid siin on saatejuhi selgitus pikk ja lohisev (lohiseva all pean silmas sõnastust) ja antud küsimuse seisukohalt ei ole oluline kirjeldada, kuidas mingi periood on läbi saanud – see ei anna küsimusele midagi juurde. Seda enam, et tegemist ei ole intervjuu avaküsimusega. Küll aga on arusaadav enne küsimuse esitamist sissejuhatav lause, millele viitab *ehk siis*, mis juhatabki konkreetset küsimuse sisse. Seejuures toonitab muu tekstiga võrreldes sõnu, neid valjemini hääldades (ja igat sõna või sõnapaari eraldi) ja pead liigutades vastavalt sõnade rõhutamise taktis, *isegi, ei ütle, see nimi, mitte midagi, endile*, mis toovad rohkem esile selle, et valitud presidendi nimi ei ole poliitikamaastikul tuntud. Seega auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid kannavad sama tähendust kui verbaalne küsimus.

Küsimus algab küsisõnaga *miks*, millega saatejuht soovibki teada, miks valiti Margvelašvili Gruusia presidendiks ehk et miks just see nime poolest tundmatu mees. Küsisõna *miks* eeldab vastuses analüüsi, kuid vastamise muudab keeruliseks sellele eelnev pikk sissejuhatuse, mis sisaldab hinnanguid (*no selge on see...; no tegelikult ... juba...; aga ikkagi...; ma arvan...; väga paljudele...; isegi ei ütle...; mitte midagi...; võimsa ülekaaluga...*) ja saatejuhi oma arvamust (*Ma arvan...*). Hinnangud aga ei ole seotud teadmistega, vaid vastaja isiklike väärtustega, kas miski on õige või vale, hea või halb. (Nylund 2011). Seetõttu võib intervjuueeritav hakata kõigepealt ümber lükkama või toetama ajakirjaniku hinnanguid ja arvamusi ning alles seejärel küsimusele vastata.

SJ1 (11:15): *A huvitav, mis on selle põhjus ikkagi? Sellepärast, et kui nüüd tagantjärele ka analüüsida, ka Gruusia arengut nüüd a-aastast 2003, siis seal on ju üüratult palju saavutatud Saakašvili: juhtimisel. See riik on ikka ju pööratud ee totaalselt ikkagi teistele rööbastele, kui ta oli nüüd Ševardnadze ajal eks ole. Et emm et millest-millest see kohutav rahulolematust siis nüüd eetingitud on?*

Partikkel *a* on *aga* lühend, millega saatejuht toob sisse uue alateema ja tavaliselt järgneb sellele ka küsimus (Hennoste 2000c). Nii ka selle näite puhul. *Mis*-küsisõnaga

küsimused on tavaliselt täpsustavad küsimused, kuid teinekord eeldavad vastuses ka põhjalikku analüüsi. Näiteks toodud näites (11:15), *mis on selle põhjus ikkagi*, kus saatejuht soovib teada põhjuseid – mis midagi põhjustas. Kuid arusaamatuks jääb, mis see *selle* on. Kui nüüd ette võtta küsimusele eelnev vastus (vt allpool 10:44 koodiga), siis selle põhjal võib oletada, et saatejuht küsib *mis on selle (viha Saakašvili vastu) põhjus*.

AL (10:44): *Järjekordselt. Loeb ka see fakt, et rohkem kui aasta on möödunud parlamendivalimistest, kus Saakašvili partei kaotas võimu eks ja see tunne on endiselt niivõrd elav ja terav, see ka ütleb midagi ka selle kohta, noh ikkagi kui vihatud mees Saakašvili on hetkel Gruusias, täna Gruusias. See võib küll muutuda, aga Rooside revolutsiooni sellisest visionäärist karismaatilisest liidrist e sai üheksa aasta ja paari kuuga praktiliselt (?)*

Samas küsimuse lõigus (SJ1 11:15) esitab saatejuht ka teisegi küsimuse, mis eeldab vastuses samuti analüüsi – *millest see kohutav rahulolematust siis nüüd tingitud on*. Siin jääb teadmata, mille või kelle suhtes rahulolematud ollakse. Küsimusele eelnev sissejuhatus peaks selgitama küsimuse tagamaad (Clayman 2007). Saatejuht küll selgitab, et alates 2003. aastast on Saakašvili juhtimisel palju saavutatud, kuid ta võiks lühidalt täpsustada, milliseid saavutusi ta silmas peab. Praegu jääb mulje, et kuna palju on saavutatud, siis ei tohiks keegi rahulolematu olla. Auditiiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimusele tähendusi juurde ei loo – lõigu esimese küsimuse ajal korrastab saatejuht laual olevaid pabereid (otseselt seda näha ei ole, kuid käe liigutused ja pilk nende suunas sellele viitavad), ülejäänud lõigus on saatejuht peaaegu liikumatu. Kõige enam, võrreldes muu tekstiga, rõhutab saatejuht sõna *kohutav*, mis tõstab vaid sõna rohkem esile. Saatejuht väljendab sellega oma seisukohta, milles ta näitab omakorda rahulolematut suhtumist öeldud olukorda. Samas on tegemist saatejuhi enda hinnanguga, mis küsimuse selguse mõttes võiks olemata olla.

3.2.2. Kirjeldavad küsimused

Kirjeldavad küsimused algavad tavaliselt küsisõnade *kuidas*, *missugune*, *kus*, *millal* ning fraasidega *kirjelda*, *ütle*, *räägi*, mille vastuses tuleb anda kirjeldus millegi kohta. Nii nagu analüütilisi küsimusi, peetakse ka kirjeldavaid küsimusi pigem avatud küsimusteks ning eesmärgiks on koguda informatsiooni, saada näiteks mingi

sündmuse või olukorra kohta informatsiooni (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu).

Järgnevas näites (SJ3 11:05) soovib saatejuht saada kirjeldust, esitades küsimuse küsisõnaga *milliseid* (võrdväärne *missugune*).

SJ3 (11:05): *Ee noh see nüüd ei ole väga nagu fantaasiaküsimus, aga oletame, et Poola peaministri (köhatuse; keha kangestub) sõnad ee lähevad täide, et-et milliseid selliseid jõulisemaid sekkumise vorme võiks võiks veel ette kujutada (paus) maailma silmade all pärast Sotši mängu?*

Kuigi ühelt poolt on tegemist kirjeldava küsimusega võib siin märgata ka retoorilisust, mis väljendub spekulatsiooni esitamises. Retoorilised küsimused on tulevikku suunatud küsimused, mis eeldavad vastuses spekulatsiooni (Harro-Loit avaldamata andmed). Retoorilisusele viitab antud näites sõnad *oletame, võiks veel ette kujutada, maailma silmade all*. Saatejuhi kehaliigutustest köhatuse hetkel on aga märgata ka õrna irooniat, mida kuvatõmmisega esile tuua ei saa. Kui saatejuht korra köhatab, siis samal ajal keha kangestub, justkui tundes, et oletamine pole just kõige tõhusam viis küsimuse esitamisel.

3.2.3. Täpsustavad küsimused

Täpsustavad küsimused algavad tavaliselt küsisõnadega *kes, mis, kus, millal, milline, kui*. Eesmärk on täpsustada mingit fakti, samas võib vastuste arv olla piiramatult (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu). Näiteks, küsimus, mis ilmus graafiliselt ekraanile:

S1 (3:05): *Mis Gruusias muutub?*

Küsimus algab küsisõnaga *mis* ning soovitakse teada tulevatest muutustest. Ühelt poolt on küsimus retooriline, mis vaatab tulevikku, teisalt on tegemist suuremahulise küsimusega, mis sisaldab eeldust, et Gruusias midagi muutub. Küsimusega määratletakse ka ruumi (kogu riik), mis eeldab pikka arutelu ja spekulatsiooni kogu riigi muutuste osas. Siinkohal tuleks küsimus vormistada konkreetsemalt, ruumi

piiravamalt, et vastajal oleks teada, mille kohta tahetakse teada. Et küsimus on esitatud graafiliselt ekraanil, siis auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse analüüsida pole võimalik.

Mahu aspekt tuleb esile ka järgmises küsimuses:

SJ1 (7:20): *See on nüüd küll selline põhimõtteline küsimus, mis eeldab väga põhimõtteliselt ja-ja pikka arutelu, aga äkki sa saad lühidalt öelda. E on selge, et Gruusia on olnud Eesti välispoliitika üks lemmikuid. Nüüd kümme aastat juba üks ole, alates siis 2003ndast kuni siiamani ehk siis Saakašvili perioodil. Et kui sa nüüd hindaks seda seisu, **kus Gruusia praegu on** ja võrdleks seda näiteks kasvõi meiega, lääne riikidega, Gruusia naabritega, **mida sa ütleksid kokkuvõtvalt?***

Tekstist nähtub kaks küsimust. Esimesele implitsiitselt esitatud küsimusele (*e on selge, et...*) ootab saatejuht intervjueeritavalt pigem nõustumist/nõusolekut, kuid ilmselt ei oota ta sellele reaktsiooni, vaid eeldab, et nii ongi. Samas, kellele see selge on? Lisaks sisaldab küsimus hinnangut (*üks lemmikuid*). Saatejuht loob tausta, et Eesti ja Gruusia vahel on positiivsed suhted.

Teine küsimus jaguneb omakorda kaheks – *kui sa nüüd hindaks seda seisut, kus Gruusia praegu on ning mida sa ütleksid kokkuvõtvalt*. Küsimus on retooriline, milles saatejuht esitab tingivas kõneviisis palve (Erelt et al 1993) (*kui sa nüüd hindaks... ja võrdleks*). Tekib küsimus, millist *seisu* intervjueeritaval hinnata tuleb, millises seisus Gruusia siis praegu on? Saatejuht hindab küsimuse suuremahuliseks (*aga äkki sa saad lühidalt öelda*) ning soovib lühikest vastust (*mida sa ütleksid kokkuvõtvalt*). Vaadates mahu kolmanda aspekti geograafilist dimensiooni, siis küsimuses on see määratlemata – milliseid lääneriike saatejuht silmas peab?

Küsimuse sissejuhatava verbaalse teksti seos küsimusega on segane ehk fookusest väljas – mismoodi selgitab küsimuse tagamaad jutt sellest, et Gruusia on olnud Eesti välispoliitika üks lemmikuid? Siinkohal oleks võinud küsimusele eelnenud sissejuhatava osa rääkimata jätta ning kohe konkreetse küsimuse juurde asuda. Seega mahu aspektist vaadatuna on küsimus mahukalt püsitatud ning segaselt sõnastatud, pole ka aru saada, mida konkreetselt teada tahetakse saada. Auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimusele aga lisatähendusi ei loo – saatejuhi kõnemaneeeris

erilisi tähelepanekuid ei ole ja kehaliigutused on minimaalsed, seega muud semiootilised ressursid saatejuhi sõnu ei täpsusta.

Veel teinegi näide küll täpsustavast, samas mahukast ja pikast küsimusest.

SJ1 (16:16): *No Eesti jaoks ja mitte ainult Eesti jaoks on alati olnud kõige olulisem küsimus see, et kas ee Gruusi...Gruusia on lääne-suunaline või on ta ida-suunaline. Et kui toimub võimuvahetus, et ee millist suunda valitakse. Me ju kõik mäletame, et kui Ivanišvili võitis, et räägitakse, et nüüd Gruusia läheb Vene suunas eks ole. Tegelikult midagi säärast pole juhtunud ja ka uus president teatas, et noh ikka lääne su...suund on väga oluline. See on umbes nagu Ukraina puhul eks ole. Kardeti Yanukovych'it ja nüüd varsti on assotsiatsioonilepe. Et e, milline on siis tegelik seis? Et kuhu see Gruusia siis tegelikult tahab?*

Partikli *no* kasutamine viitab siin saatejuhi mõttepöördele ehk teema vahetusele. Küsimus on informatsiooniga ülekoormatud: esitatud on väiteid (*me ju kõik mäletame, tegelikult midagi säärast pole juhtunud...*), hinnanguid (*kõige olulisem..., see on umbes nagu Ukraina puhul...*) ja mitu küsimust. Esimene küsimus – *kas Gruusia on lääne- või idasuunaline*. Tegemist on retoorilise küsimusega, mis ei ole otseselt suunatud intervjuueeritavale, kuna ütleb, et Eesti ja mitte ainult Eesti jaoks on alati olnud olulisem küsimus, kas Gruusia on ida- või läänesuunaline. Samas ei ole selge, mida saatejuht lääne- või idasuunalisuse all silmas peab – ta eeldab, et see on kõigile üheselt mõistetav. Ühtlasi eeldab saatejuht, et küsimus, kas Gruusia on ida- või läänesuunaline, on oluline nii Eestile kui ka teistele riikidele. Küsimuse sissejuhatuses tõstatab teisegi küsimuse, *millist suunda valitakse*, millele saatejuht veel vastust ei oota, kuna selgitab küsimuse tagamaad ning seejärel küsib täpsemalt – *milline on siis tegelik seis? Et kuhu see Gruusia siis tegelikult tahab?*

Küsija mingisugust suhtumist, hinnangut või eeldust väljendavad partiklid (*discourse particles*), mis muudavad küsimuse vastavalt intonatsioonile aru pärivaks või imestust tekitavaks (Bayer & Obenauer 2011). Kahes viimases küsimuses kasutab saatejuht partikleid *siis*. Kui kuulata saatejuhi intonatsiooni, mis on üldjuhul neutraalne ja mõõdukas tempos, siis viimase küsimuse kahe viimase sõna ajal hääli tugevneb ning rõhutab kõige enam sõna *tahab*, mis eristub selgelt kogu ülejäänud tekstist. Partikkel *siis* annab küsimusele emotsionaalse tähenduse, mistõttu muutub küsimus aru pärivaks – kuhu ta siis lõpuks tahab. Kui nüüd küsimuse mahu aspekti vaadata, siis

küsimus on vormistatud pikalt, üleliigse tekstiga ja puudub konkreetsus – saatejuht esitab mitu küsimust korraga, reastan kokuvõtvalt: *kas Gruusia on ida- või läänesuunaline, millist suunda valib, kuhu tegelikult tahab ja mis on tegelik seis.*

Kuid oli ka lühemaid ja konkreetsemaid täpsustavaid küsimusi. Järgmises näites nähtub, et ajakirjanikul on olemas ka mingisugune eelteadmine, mis on täpsustavate küsimuste puhul tavaks (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu):

TM, S1 (29:41) eestikeelne tõlge: *Teil pole ID-kaarti või süsteemi, mis ühendaks kõike – saad hääletada, vaadata terviseandmeid jne. Kui kaua läheb aega, et selline süsteem ellu viia?*

Ajakirjanik esitab kõige pealt eelteadmise olemasolevast informatsioonist, kuna räägib kindlas kõneviisis (*teil pole ID-kaarti ...*). Seejärel esitab küsimuse, milles tahab, et intervjuueritav täpsustab, kui kaua läheb ID kaardi süsteemi elluviimisega. Küsimus on lühike ja konkreetne. Ka vastus võib olla napisõnaline, kui on olemas täpne informatsioon, kuid see sõltub suuresti ka vastajast – kui napisõnaline ollakse. Videopildis on küsimuse sissejuhatuse lause esimeses pooles ajakirjanikku näha, kuigi ta teeb käeliigutusi, ei anna need küsimusele midagi juurde. Seejärel näidatakse ID-kaardi kasutamist ja erinevate ID-kaartide kasutamist, mis tähendab seda, et videopilt illustreerib küsimust. Auditiiivset poolt on siinkohal raske analüüsida, kuna ajakirjanik räägib inglise keeles ja mina analüüsin eesti keelset verbaalset teksti, mis on tõlgitud kokkuvõtvalt ja grammatiliselt korrektselt.

Kes-küsimus on samuti täpsustav küsimus, kuid järgnevas näites esitab ajakirjanik lisaks täpsustavale küsimusele ka alternatiive pakkuva *kas*-küsimuse, piirates niimoodi vastust. Tõlge inglisekeelsest küsimusest, eestikeelsed subtiitrid:

TM, S1 (28:48): *Kes on Prantsusmaal digitaalmajandusest huvitatud? Kas ettevõtted, valitsus või tavainimesed?*

Ajakirjaniku kõnemaneeer ja kehaliigutused on tavapärased ning loomulikud, mistõttu auditiiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimust ei rikasta.

Järgnevas näites (21:17) moodustab ajakirjanik küsimuse küsisõnaga *kuidas*, mis iseenesest on kirjeldav küsimus, viitab see siiski täpsustavale küsimusele – *mis see Läti paralleel siis oleks?* Ehk siis ajakirjanik soovib saada täpsustust intervjuueeritava eelnenud jutule, millele viitavad *aga* ja *siis*.

RK, S1 (21:17): *Aga kuidas see Läti paralleel siis oleks?*

Et ajakirjanik kasutab siin partiklit *siis* ning kuulates tema intonatsiooni, siis järeldan, et tegemist on pigem aru päri kui üllatust tekitava küsimusega, kuna ajakirjaniku hääl on ühtlane ning tõsine. Videopilt küsimuse tähendust ei mõjuta, kuna küsimise ajal näidatakse katteplaani ajalehe artikli lätikeelsest tekstist.

Täpsustavaid küsimusi peetakse teisalt ka kuulamispõhisteks küsimusteks (Park 2012). Teisisõnu ajakirjanik peegeldab, summeerib või kordab eelpool kuuldut. Ta võib seda teha üldistavalt või valikuliselt. Analüüsin töö struktuuri selguse mõttes intervjuu ajal esitatud kuulamispõhiseid küsimusi, lisades juurde ka intervjuueeritava vastused. Siin ongi oluline vaadata, kas ja kuidas intervjuueerija seob eelnevat ja järgnevat tekst, mistõttu tuleb vaatluse alla võtta ka vastused. Sellest nähtub, milliseid rõhuasetusi ja valikuid ajakirjanik teeb.

Allolevas näites (10:37) on näha, kuidas ajakirjanik püüab lühidalt summeerida intervjuueeritava teksti (*nii et*), et veenduda, kas ta sai intervjuueeritavast õigesti aru ning küsib kaks korda üle (10:37 ja 10:40):

SJ1 (10:37): *Nii et valiti Ivanišvili ja Saakašvili vahel?* (saatejuhti on näha “nii et” ajal)

AL: *Järjekordselt. (noogutab)*

SJ1 (10:40): *Mitte nende presidendikandidaadite nimede vahel?* (saatejuhti ei ole näha)

AL: *Järjekordselt. Loeb ka see fakt, et rohkem kui aasta on möödunud (...)*

Teine variant kuulamispõhisest küsimusest nähtus seeläbi, et ajakirjanik kuulas intervjuueeritava vastust ning täpsustas seda, küsides informatsiooni juurde. Ehk küsimus, mis tulenes samuti vastuse kuulamistest, kuid ei korranud ega summeerinud seda üle:

TM, S1 (30:57): *Millised punktid olid teie jaoks ülevõetavad?*

Nüüd üks pikem näide sellest, kuidas saatejuht ainult ei intervjuööri (küsimus-vastus-küsimus-vastus), vaid ka nõ püüab seista oma küsimuste eest ja tahab saada vastamata küsimustele või intervjuueeritava jutust mitte välja tulnud vastuseid (SJ1 24:42; 25:37; 25:41; 26:10; 26:11) ehk saatejuhi sekkumised. Esitan väljavõtte transkriptsioonist ning paralleelselt analüüsin intervjuu osi.

Saatejuht annab märku (24:25), et intervjuu lõpuni on jäänud paar minutit, mistõttu intervjuu aeg on peagi lõppemas. Seetõttu palub ka lühikest vastust (*lühidalt*). Ühelt poolt annab ta märku sellest, et küsimusi palju pole jäänud, teisalt annab ka intervjuueeritavatele märku, et aeg on kokkuvõteteks.

SJ2 (24:25):

Meil on jäänud intervjuu aega paar minutit. Ma küsiksin ikkagi seda, et mis:: ee toimuma hakkab lühidalt, kui Venemaa peaks meid ründama hakkama?

Ta küsib *mis*-küsimuse ehk täpsustava küsimuse sündmuse kohta. Teisalt on tegemist retoorilise küsimusega, milles tuleb spekulatsioon tuleviku üle, kuna küsib võimaliku sündmuse kohta. Sama võib saatejuhil olla ka lihtsalt eelteadmine, et NATO on suur organisatsioon, mistõttu sellisel organisatsioonil on olemas võimalik süžee/teadmine sõjaliste olukordade puhuks.

Intervjuueeritav UR ei hakka spekulatsioonima. Ta ütleb, et sõjalise rünnaku oht on väga madal, kuna ei taha televaatajaid hirmutada. Viimast ka mainib, millest on esimesel korral raske arusaada, kuna samal räägib saatejuht talle peale.

UR:

Ma kõige pealt (AL ütleb midagi "(?) küsimus", saatejuht naeratab selle peale) ... Ma ütlen kõige pealt seda, et see eee sõjalise rünnaku oht on äärmiselt madal.

[Et siin õhtul televaatajaid mitte hirmutada]

Saatejuht märkab, et UR kaldub küsimusest kõrvale ning püüab oma küsimust uuesti esitada (*mi-mi* ehk püüab esitada *mis*-küsimuse uuesti) ning räägib UR jutule peale. Ühtlasi nõustub URga televaatajate mitte hirmutamise osas, öeldes *loomulikult*:

SJ2 (24:42):

[Jaa, ma küsin...jaa-jaa aga mi-mi jaa], loomulikult,[aga mis....

UR:

[Kui võõrriik sõjaliselt ründab Eestit, siis Eesti ee annab oma sõjalise vastulöögi ja samuti eee meie liitlased oma sõjalise jõuga vastavalt kollektiivkaitse plaanidele tulevad meile appi.

Järgmine küsimus on taaskord täpsustav küsimus, milles soovib teada saada fakti:

SJ2 (25:00) (konkreetses häälega, nägu ei ole näha):

Nii! Kui ruttu meile appi tullakse?

SJ2 esitab küsimuse konkreetse ja autoriteetse häälega, millele viitab partikli *nii* hüüatus. Ühtlasi muudab see küsimuse arupäriavaks. Küsimus on täpsustav, mis algab küsisõnaga *kui*. Intervjueeritav UR püüab küsimusele vastata, kuid AL jõuab ette öeldes, et sõda ei käi niiviisi, et ühel päeval on kõik rahulik ja siis järgmisel päeval on sõda lahti.

UR:

(hakkab ütlema, kuid AL jõuab ette)

AL:

No ma tahaks lisada siin, et...et sõda niimoodi ei käi, et täna kõik rahulik ja homme tuleb kellelgi (kõhatab) nii öelda kihk peale, võetas kaigas selga ja tullakse kallale. Riikide vahel see asi ei käi niimoodi. On teatud ikkagi kriisieskaleerumisperiood, leitakse põhjust, ajendit selleks, et kallale tulla. See on aeg ja selle aja jooksul saab ka NATO väga hästi reageerida ja ma nagu ma juba ütlesin, ma kordan uuesti, et see moment on ka tegelikult ära planeeritud (paus) ...

SJ2 hakkab rääkima, kuna AL jutu lõppu tekkis lühike pausi koht, viitab pastakaga UR poole (*Kuvatõmmis 16*), mis tähendab seda, et küsimuse suunab URle, kuid AL hakkab rääkima enne kui ta jõuab küsimuse esitada.

SJ2 (25:28):

Eee märki[sid

Tekst	<i>Eee märki[sid]</i>
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 16 . SJ2 pöördumine UR poole</i>

AL jätkab:

...:[See tähendab, et-et ee väed, ütleme NATO väed, Balti riikides agressiooni puhul ei saabu siis kui vastane juba ründab ...:]

Saatejuhi järgmine katse oma küsimust uuesti küsida. Algselt nõustub eelneva jutuga, millele viitab partikli *jaa* kasutamine, kuid ta tahab siiski oma küsimusele konkreetset vastust:

SJ2 (25:37) vahele (näitab pastakaga UR poole):

[Jaa, ma küsin konkreetselt]

AL:

...: aga tuleb tsipa [varem

Saatejuht küsis ühes eelnevas vastuses aega (*kui ruttu appi tullakse*), kuid ajalist vastust ei tulnud. Seetõttu esitab ajakirjanik küsimuse uuesti, kuid teises vormistuses:

SJ2 (25:41) vahele (näitab pastakaga UR poole):

[Ja, ja], ma küsin konkreetselt.

Märtsi lõpus harjutasid venelased ee Rootsi juures Rootsi riigi ründamist tõenäolis...või väidetavalt lennukitega, millega saab ka tuua pommi...visata, et eee kui selline asi peaks juhtuma, kas siis selleks hetkeks kui siuke asi juhtub, on NATO väed juba siin või nad tulevad mingisuguse kolme ööpäeva pärast?

Ühtlasi räägib saatejuht siin intervjuueeritavale vahele, katkestades teda sõna *varem* ajal, kuid nõustub eelneva jutuga (*ja, ja*). Seejärel sõnastab küsimuse ümber, küsides,

et kui mingi sündmus peaks juhtuma, kas NATO väed on sündmuse ajal juba siin või tulevad mingisuguse kolme ööpäeva jooksul. Küsimusele annab emotsionaalse tähenduse partikkel *siis* kasutamine ning muudab küsimuse tonaalsuse arupärivaks (Bayer & Obenauer 2011).

UR:

Ma vastan nagu sellele lühidalt, et mitte liiga dramatiseerida situatsiooni. Tõsiasi on see, et 2011.aastast, Külma sõja ee lõpust saati Venemaa teeb selliseid ee lende e/ strateegiliste pommitajatega ...:

Saatejuht nõustub ühelt poolt URga (*seda küll*), teisalt tahab jätkuvalt oma küsimust esitada, kuna ei ole saanud veel konkreetset vastust. Kuna intervjuu aeg hakkab ka läbi saama, siis räägib intervjuueeritavale vahele, lootes veel oma küsimusele vastust saada:

SJ2 (26:10):

[Jaa, aga ...ajaa...seda küll]

Tekst	...seda küll/
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	Kuvatõmmis 17. SJ2 räägib UR jutule vahele

UR:

...: aga see on õppus.

Mõlemad räägivad ühel ajal (26:11), jõulise hääletooniga (hääli tugevneb). Saatejuht püüab veel oma küsimust esitada, kuid UR hääli kaib temast üle ning saatejuht ei saa taaskord küsimust lõpetada:

UR:

[Seda tuleb võtta oma võimekuse demonstratsioonina.]

SJ2 (26:11):

[Jaa, aga ma.... aga mina küsin sellepärast, et jaa...aga mina küsin, **mis siis saab...**]

Saatejuht kasutab kõigepealt partiklit *jaa*, millega annab märku ühelt poolt nõusolekut intervjuueeritava jutu osas, teisalt ütleb *aga* (26:11), mis viitab sellele, et ta vastandub ja tahab minna tagasi oma küsimuse juurde, millele ta pole veel vastust saanud. Visuaalne pool näitab, kuidas saatejuht tõstab oma nimetissõrme (*Kuvatõmmis 18*), millega püüab saada tähelepanu. Kuvatõmmiselt number 19 on näha, et saatejuht naeratab, mis annab märku, et vaatamata pidevale vahele segamisele ei olda konfliktis, vaid sõbralikus, kuid tulises vestluses.

Tekst	...aga mina küsin sellepärast...	...mis siis saab...
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 18. SJ2 osutab näpuga	Kuvatõmmis 19. SJ2 naeratab

UR:

NATO on maailma suurim sõjaline blokk, mis tähendab tegelikkuses seda, et meie asi ja meie suurim ee eesmärk on see, et sõda ära hoida. Ükskõik, millise vastase puhul, et ta saab aru, et ta on sõjalises vähemuses ja see konflikt ei maksa seda [panust (?)

SJ2 (26:29) katkestab:

[Selge], kahjuks ma ei saa lasta Teil rohkem enam rääkida. Meie intervjuu aeg on läbi, aga aitäh::: ...:

Selge (26:29) viitab sellele, et teema on ammendunud ja rohkem sel teemal enam ei räägita. Antud olukorras ei ole selleks ka aega. Kuna intervjuu aeg sai läbi, katkestab saatejuht URi. *Kahjuks* viitab sellele, et saatejuht läheks intervjuuga edasi, aga kuna aeg on läbi, siis ei saa seda enam jätkata. Kokkuvõtteks pidi saatejuht ajapuuduse tõttu alistuma ega saanud oma küsimusele vastust – mis siis saab, kui Venemaa Eestit ründab.

Lisaks toon veel ühe näite saatejuhi vahelesegamisest. Siin küll saatejuht otseselt küsimust ei esita, vaid hakkab etteaimama, mida intervjuueeritav võib tahta öelda või pakkuma ise intervjuueeritava vastuseid.

KK, S3 (6:15): *Noh see on, see on Vene-ee sellisele:.*[

SJ3: *[nagu klassika]*

KK: *Noh see on Vene-Vene-Vene maailmakujutluse ja Vene tänapäeva telekanalite, ka tegelikult nõukogude aega niisuguseks klassikaks.*

SJ3: *Nii et nartssism ja juudivastatus on need muidugi asjad, [mis ee müüvad hästi.]*

KK: *[No-no absoluutselt.]*
Noh

kindlasti.]

Märganud, et intervjuueeritaval on raskusi oma mõtete välja ütle misega (*Vene-ee sellisele:.*) segab saatejuht talle vahele ning pakub võimalikke vastuseid, et vestlust edasi viia. Seejärel teeb saatejuht kokkuvõtva järelduse (*nii et*), et olla kindel, kas ta sai õigesti intervjuueeritava jutust aru. Kuigi küsisõna selles lauses pole ja ka saatejuhti intonatsioon on ühtlane ega tõuse lause lõpus üles, mis viitaks ka küsimusele, suhtub intervjuueeritav sellesse siiski kui küsimusele, nõustudes saatejuhi väitega (*no-no absoluutselt; noh kindlasti*)

Ajakirjaniku kuulamis põhisus väljendub ka vastust summeerides täpsustava küsimuse esitamisel. Järgnevas näites (31:51) teebki ajakirjanik eelneva vastuse põhjal järelduse ning esitab täpsustava küsimuse. Tõlge inglisekeelsest küsimusest, eestikeelsed subtiitrid:

TM, S1 (31:51): *Seega loodate, et see tõukab riigi majanduse taas käima?*

Ajakirjaniku kõnemaneeer ja kehaliigutused on tavapärased ning loomulikud, mistõttu auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimust ei rikasta.

Ka järgnevas küsimuses (6:44) võtab SJ2 kokku intervjuueeritava jutu ning esitab täpsustava küsimuse, et vastus oleks üheselt mõistetav:

SJ2 (6:44): *Ehk nad on ikkagi siin?*

Saatejuht rõhutab sõna *siin* ning samal ajal liigutab kätt, mis tõstab sõna esile veelgi. Kuid kõnemaneeer ja kehaliigutused küsimusele lisatähendusi juurde ei loo.

Järgmine küsimus (19:05) on küll täpsustav *mis*-küsimus, kuid eeldab vastuses spekulatsiooni, mis viitab retoorikale (*juhtub järgmistel nädalatel*):

JT, S3 (19:05): *Mis teie arvates juhtub järgmistel nädalatel?*

Sellise küsimusega ajakirjanik informatsiooni ei kogu, vaid saab vastuses kellegi arvamuse, mis iseenesest keelatud pole. Küsimuse esitamise ajal ajakirjanikku näha ei ole, kaadris on intervjuueeritav, kes kuulab küsimust. Küsimuse esitab aga ajakirjanikule omase rahuliku tempoga ja ühtlase tooniga, mistõttu auditiivsed ja visuaalsed semiootilised ressursid küsimusele midagi juurde ei anna.

3.2.4. *Kas*-küsimused

Kas-küsimusi peetakse üldjuhul suletud küsimusteks, mille vastus on eitav/jaatav. (Hennoste et al 2009; Park 2012). Intervjuudes esitati mitmeid *kas*-küsimusi, kuid enamasti täiendati neid lisaküsimusega. Näiteks:

AK, S3 (3:27): *Kas Ukraina opositsioon on ka Eestilt mingit abi palunud ja mida on pakutud?*

Ajakirjanik esitab küsimuse videoloos *voice over*'i tekstis, millele järgneb telefoniintervjuu vastus. Ta esitab kaks küsimust korraga. Esiteks *kas*-küsimus, mis ootab jaatavat/eitavat vastust. Kui vastus on jaatav, siis tuleks intervjuueeritaval seejuures juurde lisada, millist abi on pakutud. Ajakirjanik eeldab, et kui abi on palutud, siis Eesti seda ka pakkus, mistõttu esitabki ka teise küsimuse otsa – ja *mida on pakutud?* Ajakirjanik esitab küsimuse rõhutades sõnu *Ukraina* ja *Eestilt*, viidates varjatult Eesti toetavale hoiakule Ukraina suhtes.

Kuna vastus on eitav (*No poliitiline opositsioon, see tähendab ee parteide tasemel, ei ole küsinud, aga: ...*) võib järeldada, et ajakirjaniku küsimus sisaldas vale eeldust. Küll aga ei saa siinkohal küsimust ebaefektiivseks pidada, kuna vastus annab märku, et *mingisugust abi* – meditsiinilist või rahalist – oleks vaja ning sellega saatkond intervjuueeritava sõnul parasjagu tegeleb.

Tekib küsimus, millist abi ajakirjanik silmas peab, millele võib viidata küsimuse esitamise ajal näidatav videopilt (*Kuvatõmmised 31, 32*). Kiirabiautos olev kõrvaplaastriga mees ja temaga tegelev meedik võib viidata meditsiinilisele abi vajamisele. Või on ajakirjanikul hoopis olemas informatsioon, et Eesti oleks omalt poolt valmis abistama just meditsiinilise abi pakkumisega?

Tekst	<i>Kas <u>Ukraina</u> opositsioon on ka <u>Eestilt</u> mingit abi palunud ja mida on pakutud?</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 31. Mees ja meedik</i>	<i>Kuvatõmmis 32. Mees kiirabiautos</i>

Ka järgmine küsimus (3:52) on näide sellest, kuidas ajakirjanik ei piirdunud ainult *kas*-küsimuse esitamisega, kuid see erineb eelmisest seetõttu, et kaks küsimust on kokku pandud ühte küsimusse. Näide:

AK, S3 (3:52): *Kas on Ukraina võimud teinud saadikutele Kiievis ka mingeid ettekirjutisi, kuidas nad praeguses olukorras käituma peaks?*

Video: vabas õhus, kaitseriietuses olev rühm mehi seisab ravis; tinnis oleva lõkke ümber kaks istuvat meest, räpane keskkond; vabas õhus kätekõverdusi tegevad mehed)

Ajakirjanik esitab *voice over*-i tekstina kaks küsimust. Esimene küsimus on *kas*-küsimus (*kas on Ukraina võimud teinud saadikutele Kiievis ka mingeid ettekirjutisi*),

mis eeldab vastuses jaatust või eitust. Teine küsimus on implitsiitselt *kuidas* küsisõnaga (*kuidas nad praeguses olukorras käituma peaks*), mis eeldab vastuses analüüsi. Sõltub vastajast, kes otsustab kummale küsimusele ta vastab. Võimalik, et vastab mõlemale. Küsimus sisaldab eeldust, et saadikud mingit moodi käituma peaks või ei peaks. Küsimuse esitamise ajal näidatud videolõigul pole aga otsest seost saadikutega Kiievis, st ei näidata saadikuid ega Ukraina võime, kuid kuna jutt on seotud Kiieviga, siis näidatakse illustreerivat videomaterjali Kiievi linnast. Kui analüüsida verbaalset teksti visuaalse tekstiga, siis samal ajal kui ajakirjanik räägib Ukraina võimudest, näidatakse ravis seisvaid kaitseriietuses olevaid mehi. Võiks järeldada, et nad esindavad Ukraina võime. Järgmise kaadri ajal näidatakse tunnis põleva lõkke ümber kahte mees ning märksõnadeks on *ettekirjutisi* ja *praeguses olukorras*, mis kirjeldabki praegust olukorda. Kolmandas kaadris näidatakse kätekõverdusi tegevaid mehi ning samal ajal öeldakse *käituma peaks*. Kätekõverdusi tegevad mehed on rahumeelsed, teevad sporti, kuid rõivastuse järgi (neil on vabaaja rõivad ja maksid näo ees) võib järeldada, et tegemist on protestijatega. Samas võib mask viidata ka sellele, et väljas on külm ja see on hoiab näo soojas, mistõttu ei pruugi olla tegemist protestijatega vaid spordimeestega. Igal juhul visuaal illustreerib küsimust ega loo uusi tähendusi. Ajakirjaniku kõnemaneeer on neutraalne (loeb küsimuse tavapärasel tempos ette), mistõttu auditiivsed semiootilised ressursid siinkohal küsimust ei rikasta.

Tekst	<i>Kas on Ukraina võimud teinud saadikutele</i>	<i>Kiievis ka mingeid ettekirjutisi, kuidas nad praeguses olukorras</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 33. Kaitseriietuses mehed</i>	<i>Kuvatõmmis 34. Tünni juures</i>
Tekst	<i>käituma peaks?</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 35. Kätekõverdused</i>	

Järgmises *kas*-küsimuses tuleb juurde võtta intervjuueeritava vastus pärast küsimust, et aru saada, mida ajakirjanik *porgandi* all silmas peab:

JT, S3 (16:10): *Kas Euroopas on poliitilist tahet Ukrainale seda konkreetset nüü õelda porgandit praegu lubada?*

HT, S3: *Jah ja ei. Ma saan ainult rääkida Eesti koha pealt- meie oleme koguaeg toetanud Euroopa perspektiivi andmist idapartneritele.*

Nagu näha on intervjuueeritavale sõna *porgand* selge – Euroopa perspektiivi andmine idapartneritele. Kuivõrd selge peaks see televaatajale olema, on debati koht. Minu hinnangul võiks ajakirjanik siiski esitada küsimusi selliselt, et see on arusaadav ja üheselt mõistetav. Ja miks just porgand? Küsimuse esitamise ajal ajakirjanikku näha ei ole. Ta esitab küsimuse talle omaselt aeglaselt ning madala tooniga. Sama ajal, kui ajakirjanik küsimust esitab, näidatakse videos kaadreid mingisugusest koosviibimisest/kohtumisest (tundub poliitilise koosviibimisena – mehed ülikondades, kogunemas, istuvad pika laua taha, mille peal on mõned suupisted, kohvitassid,

klaasid ja joogipudelid). Seega visuaal ehk videomaterjal ega ka kõnemaneeer küsimusele midagi juurde ei anna.

Järgnevalt kahe küsimuse (SJ3 8:55; JT 14:36) näidet sellest, kuidas esitatud *kas*-küsimus jääb poolikuks:

SJ3 (8:55): *On-on ka peaaegu, et käsi piiblil öelnud, et ükskõik, et kui opositsioon tuleb võimule siis eee laenutingimused ja see eee hinnad Ukraina jaoks ei muutu. See-see noh me ei tea tegelikult ju ee noh, ***kas see-kas see läheb nii või!****

JT, S3 (14:36): ***Kas nimekirja sanktsioonidest Ukrainale koostatakse praegu: [***

Mõlemal juhul said intervjuueeritavad aru, mida neilt küsitakse ning haarasid kohe viimasest sõnast kinni ning hakkasid vastama – ei lasknud küsimust lõpuni esitada. Mõlema küsimuse puhul sai intervjuueeritavad aru, mida ajakirjanik neilt küsib ega lasknud ajakirjanikul küsimust lõpetada.

Kaks järgmist küsimust (SJ3 11:50; JT 18:30) on tegelikkuses *kas*-küsimused, kuid *kas* asemel alustatakse küsimust sõnaga *on*.

Siin (11:50) on SJ3l olemas eelteadmine (*üks huvitav uudis*) ning ta küsib üle, kas see *uudis* vastab tõele:

SJ3 (11:50): *Üks huvitav uudis käis ee paari päeva eest läbi, et Ukraina sõjavägi on kutsunud Yanukovicht üles ee stabiliseerima olukorda riigis. On-on on sel-sellel asjal mingisugune nüüd tõsisem põhi ka all?!*

JT (18:30): *On tunda mingisugust suunda sellele, et Euroopa Liit jõulisemalt hakkab kaitsma oma väärtusi, oma seisukohti ka idapartnerite juures?*

Visuaalsest aspektist on huvitav märkida, et kuigi ajakirjanik räägib ELi väärtuste ja seisukohtade kaitsmisest idapartnerite juures ning samal ajal näidatakse kaadreid, kuidas Rompuy võtab Putini vastu kuskil ruumis, suruvad kätt ning naeratavad (*Kuvatõmmis 36*), seejärel näidatakse, kuidas Putin Barrosoga kätt surub ning ka

naeratavad (*Kuvatõmmis 37*). Pärast kätlemist liigutakse kuskile edasi, kuid siis on märgata meestevahelist distantssi (*Kuvatõmmis 39*).

Tekst	... suunda sellele, et Euroopa Liit	hakkab kaitsma <u>oma</u>
	<u>jõulisemalt</u>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 36. Putin ja Rompuy	Kuvatõmmis 37. Putin ja Barroso
Tekst	väärtusi, oma seisukohti ka	idapartnerite juures?
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 38. Putin, Rompuy, Barroso	Kuvatõmmis 39. Putin, Rompuy, Barroso distantssiga

Siin illustreeritakse küsimust visuaalse materjaliga, näidates Putinit, kes on EL tipp-poliitikutega kohtuma läinud. Kuna Putin esindab antud kontekstis *idapartnereid* ja Rompuy ning Barroso Euroopa Liitu, siis saabki siit järeldada, et visuaal illustreerib verbaalset teksti.

3.2.5. Retoorilised küsimused

Retooriline küsimuse esitaja sageli ei ootagi vastajalt mingit vastust või ootab üksnes nõustumist/mittenõustumist või mingisugust reaktsiooni. (Hennoste et al 2013) Eelpool sai mõnede küsimuste juures viidatud retoorilisusele ehk küsimused, mis vajasisid tuleviku üle spekulatsioonide (Milliseid selliseid jõulisemaid sekkumise vorme võiks võiks veel ette kujutada maailma silmade all pärast Sotši mängu? Mis Gruusias muutub?).

Saatejuht esitab enne kas-küsimuse esitamist pika ja mahuka sissejuhatuse ning retoorilise küsimuse. Sissejuhatuses selgitab aga oma küsimuse tagamaad (Clayman 2007):

SJ2 (15:56): *Vat, meie käime väga tõsiselt missioonidel ja anname noh kõik mis me...panustame ikka korralikult ja siis me oleme nagu täiesti võrdväärseid ee NATO liikmed, arvestades noh meie võimalusi. Aga kui nüüd me räägime mingist näiteks noh, et ameeriklased teeksid oma baasid Eestisse, nüüd me võime olla sellega nõus või mitte, aga-aga-aga põhimõtteliselt, **mis selles imelikku on, kui nad siia teeks?** Selles mõttes me olemegi NATO riik. Mitte et NATO tuleb Venemaale lähemale, vaid me juba olemegi NATO riik ongi juba Venemaa naaber. Et- et **ee mis mõttes**, et **kas me oleme nagu mingi poolik NATO riik**, et **võibolla et me mingeid asju ikka kardame?***

Esimese küsimuse – *mis selles imelikku on, kui nad siia teeks* – püstitab retooriliselt, kuna sellele vastust otseselt ei oota. Sellele viitab järgnev selgitus, mis sisaldab implitsiitselt juba vastust, seetõttu on tegemist ka pööratud polaarsusega, milles väljendub eituse-jaatuse vastupidine sõnastus ehk et küsimus on vormilt jaatav, kuid sisult eitav – *Mis selles imelikku on...* – ei ole imelik, sest *me olemegi NATO riik*. Sellisel juhul toimib küsimus korraga nii küsimuse kui ka seisukohana (Erelt et al 1993; Laanesoo 2012). Ühtlasi paistab siin silma ka saatejuhi hoiak, kuna küsimuse ja sellele vastamisega väljendab ta oma seisukohta (ei ole imelik) ning on emotsionaalne, rõhutades muu tekstiga võrreldes sõnu *mis selles, me olemegi, me juba olemegi NATO* ja *ikka kardame*. Kuid saatejuhil on teadmine, et kellegi jaoks see on *imelik* ning küsib üle (*mis mõttes* on see imelik), esitades selleks *kas-küsimuse* ning andes ette vastusevariandid – *kas me oleme poolik NATO riik* ja *kardame mingeid asju* või mitte. Kuna vastus on eitav, siis osutus ajakirjaniku eeldus valeks.

UR, S2 (16:29): Ei, me oleme täiemahuline NATO liikmesriik

3.2.6. Vestluseks moodustatud küsimuste kokkuvõte

Vestluseks moodustatud küsimused olid enamasti *kas-küsimused* ja täpsustavad ja retoorilised küsimused. Vähesel määral esitati ka analüütilisi ja kirjeldavaid küsimusi. Kõige enam kerkis küsimuste puhul esile asjaolu, et ajakirjanikud esitasid tihtipeale hinnanguid ja eeldusi. Ka oli küsimuste maht suur, milles sõnastati pikk küsimuse

tagamaad selgitav sissejuhatus või mitu küsimust korraga (sh formuleeriti küsimusi ka ümber).

Küsimuste esitamise ajal olid ajakirjanikud kehaliigutuste ja –asendite kasutamisel pigem neutraalsed, mis ei väljendanud emotsioone ega suhtumist käsitletavasse teemasse. Küll aga andsid mõjutas küsimust ajakirjaniku häälekasutus. Häälega rõhutati kindlaid sõnu, mis olid sisupoolest olulised. Samuti esines olukordi, kus ajakirjanik väljendas oma seisukohta, olles seejuures küsimuse esitamisel arupäriv.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Käesolevas peatükis toon välja peamised uurimistulemused, mille esitamisel seon töö teoreetiliseid lähtealuseid ning arutlen leitud tulemuste üle, püüdes neid tõlgendada ja üldistada. Seejärel esitan sellest tööst lähtuvalt võimalikke uurimissuundi ning lõpetan aruteluga analüüsis kasutatud meetodi sobivuse üle.

Järelduste tegemisel lähtun käesoleva töö eesmärgist – analüüsida kolme erineva saatejuhiga “Välisilma” saadetes ajakirjanike esitatud küsimusi ning vaadata kuivõrd ajakirjanik küsimusi formuleeris ja kui need olid formuleeritud, siis kuivõrd olid need esitatud efektiivselt või ebaefektiivselt. Seejuures vaatasin ka, millise funktsiooniga küsimusi esitati. Veel arvestasin analüüsis küsimuse multimodaalse ümbrusega – st kirjeldasin auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse ja uurisin nende seoseid verbaalse küsimusega. Verbaalse küsimusega kaasnevate auditiivsete ja visuaalsete semiootiliste ressursside (KSR) analüüsimisel lähtusin järgnevatest põhimõtetest:

- KSR kordab verbaalset küsimust, st kannab sama tähendust kui küsimus;
- KSR esitab küsimusi juurde (tekivad uued küsimused);
- KSR vastab küsimusele;
- KSRil ei ole seost küsimusega.

Minu töö teiseks nüansiks oli tüpologiseerida küsimusi, mistõttu sain luua analüüsikategooriad. Kõigepealt teengi lühikese ülevaate sellest, milliseid küsimuste tüpologiseerimise võimalusi on erinevad autorid esitanud ning mismoodi olid need abiks analüüsi läbiviimisel. Seejärel eraldi alapeatükkidena ülevaade informatsiooni organiseerivate küsimuste tulemusest ning vestluseks moodustatud küsimuste tulemustest – kui tõhusalt või ebatõhusalt olid küsimused esitatud, millised nüansid viitavad küsimuse tõhususele või ebatõhususele. Kolmandas alapeatükis arutlen, kuivõrd toetas multimodaalse diskursuse analüüs verbaalsete küsimuste analüüsi.

4.1. Küsimuste kategoriseerimine

Analüüsi teostamiseks oli mul vaja luua küsimuste kategooriad – millised küsimused kuhu liigituvad, mis on nende tunnused ja funktsioonid. Küsimuste tüpologiseerimisega on tegeldud põhjalikumalt keeleteaduses. Ajakirjaniku intervjuudes esitatud küsimuste funktsioone on aga vähe uuritud ning materjalide kättesaadavus küllalt piiratud. Pigem leidus artikleid ja teoseid üldisel tasemel, milles tehti ülevaateid erinevate autorite küsimuste kategoriseerimisest. Autorid jagavad küsimusi peamiselt vastuste järgi – vastavalt, kas vastuses soovitakse **informatsiooni**, **kinnitust** (Hennoste et al 2009; Park 2012; Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu), **hinnanguid** (Hennoste et al 2009; Bayer & Obenauer 2011), **eitust/jaatust** (Hennoste et al 2009; Park 2012;), **nõustumist/nõusolekut** (Laanesoo 2012; French 1983, Millar & Crute & Hargie 1992: 129 kaudu), **reaktsiooni** (Hennoste 2013), **spekulatsiooni** (Nylund 2011).

Teiseks võimaluseks on jagada küsimused **avatud** ja **suletud küsimusteks**. Siin lähevad autorite arvamused lahku. Ühelt poolt peetakse küsisõnaga algavad küsimusi avatud küsimusteks ja *kas*-küsimusi suletud küsimusteks (Hennoste 2013; Hennoste et al 2009; Park 2012). Teisalt on ka neid, kes ütlevad, et avatud küsimused on ainult need, mis algavad sõnadega *räägi*, *kirjelda* ja suletud küsimused algavad küsisõnaga (Milne & Bull 1999, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 50 kaudu).

Seetõttu tuli mul erinevatele autoritele ja nende seisukohtadele toetudes luua oma analüüsi jaoks verbaalsete küsimuste kategooriad. Mina oma analüüsis küsimusi avatud ja suletud küsimusteks ei jaganud, sest minu hinnangul on avatud küsimus see, milles saadakse informatsiooni ja informatsiooni võib saada ka *kas*-küsimust esitades, mida näitasid ka analüüsiks valitud saated, kus esitati mitmeid *kas*-küsimusi ning vastus ei piirdunud ainult jah/ei ütlemisega. Toon siinkohal ka ühe näite, miks *kas*-küsimus ei pruugi alati suletud küsimus olla:

S3 (3:52): *Kas on Ukraina võimud teinud saadikutele Kiievis ka mingeid ettekirjutusi, kuidas nad praeguses olukorras käituma peaks?*

Küsisõna *kas* viitab sellele, et siin võib vastata lihtsalt *jah* või *ei* või *ei tea*, mille puhul võib küsimust suletud küsimuseks pidada, kuid analüüsist selgus, et vastajad enamasti selliste lühikeste vastustega ei piirdunud, vaid ka põhjendasid oma *jah* või *ei* vastust. Näiteks antud küsimusele vastati nii:

S3 (3:59): *Jah, no meil on nagu mõista antud, et see kui diplomaadid viibivad, ma ei taha nüüb vabaõhu miitingutel, see on aksepteeritav, aga staatuse rikkumiseks peetakse, kui nad on kohal, kus on toime pandud õigusrikkumisi (...)*

Seega saab öelda, kas küsimus on avatud või suletud, alles pärast intervjuueeritava vastust. Võimalik, et antud vastus ei piirdunud ainult jah/ei ütlemisega seetõttu, et küsimus sisaldas informatsiooni, millest vastaja sai kinni haarata. Seega võib ka *kas*-küsimuse funktsiooniks olla informatsiooni kogumine, isegi siis, kui vastuses kõlab jah/ei. Analüüsist nähtub, et *kas*-küsimusi võiks liigitada ka täpsustavate küsimuste alla, milles ajakirjanik soovib enne järgmise küsimuse esitamist veenduda faktis (kas see vastab tõele). Näiteks:

S3 (3:27): *Kas Ukraina opositsioon on ka Eestilt mingit abi palunud ja mida on pakutud?*

Nagu näha püüab ajakirjanik kõigepealt teada saada, kas Ukraina on ka Eestilt abi palunud ehk eesmärk on saada informatsiooni. Ta esitab küll kaks küsimust korraga, kuid ilmselt püüab vältida olukorda, kus vastuses kõlab ainult jah või ei ning selle vältimiseks esitab kohe ka teise küsimuse juurde. Kuna tegemist on telefoniintervjuuga, siis minu hinnangul võiksidki küsimused ja vastused kompaktsed olla. Samas ei saa ma olla kindel, et küsimus ka sellisel kujul intervjuueeritavale esitati, kuna ajakirjanik loeb küsimuse ette voice over'i tekstina.

Suletud küsimusteks nimetaksin neid küsimusi, millele ajakirjanik ei saa vastust – kui intervjuueeritav kas kaldub teemast kõrvale või lihtsalt ei taha küsimusele vastata. Küsimused, millele ajakirjanik ei pruugi vastust saada on sellised, mis panevad intervjuueeritava olukorda, kus tal tuleb hakata spekuloida. Näiteks:

S2 (24:25) (...) *Ma küsiksin ikkagi seda, et mis ee toimuma hakkab lühidalt, kui Venemaa peaks meid ründama hakkama?*

Mis-küsimuse olen oma loodud küsimuste kategoorias liigitanud täpsustava küsimuse alla. Sellised küsimused on üldjuhul pool-avatud, mis täpsustavad fakti (Shepherd 2007, Oxburgh & Myklebust & Grant 2010: 51 kaudu). Samas võiks küsimuse liigitada ka kirjeldavate küsimuste alla, kuna ajakirjanik palub kirjeldada ühte sündmust. Teisalt jällegi võiks selle küsimuse liigitada retooriliste küsimuste alla, milles tuleb tuleviku üle spekuloida/ennustada. Küsimuse edasine dialoog viitab aga sellele, et mõlemad kaks intervjuueeritavat ei tahtnud küsimusele otseselt vastata, mis tähendab nende jaoks spekuloidmist. Ajakirjanik püüdis korduvalt küsimust uuesti esitada, kuid tulutult. Kuid kuna vastust ei saadud on minu hinnangul tegemist suletud ehk ebatõhusa küsimusega. Seega on minu hinnangul raske määratleda, kas küsimus on avatud või suletud, kuna see selgub alles pärast vastuse kuulmist.

4.2. Küsimuste funktsioonid

4.2.1. Informatsiooni organiseerivad küsimused

Käesoleva töö üheks nüansiks võtsin uurida informatsiooni organiseerivaid küsimusi. Kuigi sellealaseid uuringuid mul ei õnnestunud leida, saan siinkohal öelda seda, et saateid analüüsima hakates torkasid sissejuhatavad lõigud silma ning nägin neis kui võimalikku küsimuse esitamise kohta, milles raamistatakse saate teemad – püstitatakse eesmärk ja saate jooksul hakatakse neile intervjuudes vastuseid leidma. Sellised küsimused aitavad saadet ühelt poolt fookuses hoida ning teisalt annab see täpsema ülevaate ka televaatajale saate uurimisteemadest – nii on neil lihtsam saadet jälgida ja kaasa mõelda.

Informatsiooni organiseerivate küsimuste põhifunktsiooniks oli peamiselt raamistada saate teemasid, milles üldjuhul nn uurimisküsimusi ei esitatud. Põhiliselt tutvustati lühidalt teemat, kirjeldati mingi sündmuse toimumist või olukorda teatud asukohas, millest ajendatuna ka teema aktuaalsus saates kajastus. Kahel juhul formuleeriti ka küsimus, kuid kuna töö eesmärgiks ei olnud analüüsida vastuseid, siis ei selgitanud ma välja, kas vastused saatejuhi esitatud uurimisküsimustele leiti. Visuaalselt lisatähendusi ei tekkinud, kuna saatejuhtide kehaasend oli suunatud kaamerasse, mistõttu olid nad ühes asendis ega väljendanud kehaliigutustega uusi tähendusi, vaid pigem illustreerisid öeldavat. Audititiivselt esines mõningate sõnade rõhutamist, mis

tõstsid esile teema olulisust. Seega informatsiooni organiseerivate küsimuste funktsiooniks valitud saadetes on sündmusi kirjeldada.

Kõigi kolme saate sissejuhatusi vaadates võib järeldada, et informatsiooni organiseerivate küsimuste asemel eelistavad saatejuhid kirjeldada mingit sündmust või esitada teemad märksõnadena. Kui saatejuht formuleeriks saate teemade kirjeldamise asemel selge küsimuse, oleks ka saade selgemini piiritletud ning saate fookus paigas. Selle tulemusena oleks ka televaatajal lihtsam saadet jälgida ning kaasa mõelda. Näiteks oleks võinud esimeses saates formuleerida ühe võimaliku küsimusena *Miks valiti Gruusias presidendiks Giorgi Margvelašvili*, siis oleks selges fookuses Gruusia presidendikandidaatide analüüs – miks ühe kandidaadi poolt hääletas rahvas rohkem kui teise. Samas, kas küsimus peab olema alati vormistatud küsilausena ja mida see siis juurde annab? Tõepoolest, alati ei pea. Vestluseks moodustatud küsimuse eesmärk on anda teada, mida sellega teada tahetakse saada – mis on küsimuse eesmärk. Sellise lähenemisega võiks esitada ka informatsiooni organiseerivaid küsimusi, esitades uurimisteema eesmärk. Selguse mõttes on vaja ära põhjendada, miks selle teema käsitlemine oluline on, miks sellest saates räägitakse, juttu tehakse. Näiteks ka esimeses saates oleks saanud öelda – *Eesmärk on teada saada Gruusia uue presidendi plaanidest*. Ka esimese saate kolmandas teemas oleks saanud rohkem huvi tõstatada, öeldes, et Prantsusmaa digitaalmajanduseminister tuli Eestisse ja mis oli kohtumise eesmärk, mis põhjusel ta tuli. Võib aimata, et ajakirjanik ei ole ka iseenda jaoks küsimust formuleerinud, sest fookus ei ole paigas.

4.2.2. Vestluseks moodustatud küsimused

Analüüsist nähtub, et saate jooksul esitati peamiselt mahukaid, retoorilisi, täpsustavaid, eeldust ja hinnangut sisaldavaid küsimusi ja väga vähe esines küsimusi, mis olid formuleeritud lühidalt ja selgelt.

Mahu aspektist vaadatuna jagunesid küsimused peamiselt kaheks – 1) küsimuse sõnastus oli pikk ja sisaldas palju taustainformatsiooni ning 2) küsimus ise hõlmas suurt ruumilist ja ajalist aspekti. Näiteks (lk 62):

Mis Gruusias muutub?

Mis-küsimus liigitub **täpsustavate küsimuste** alla. Küsimus sisaldab **eeldust**, et midagi muutub ning tahetakse saada täpsustust *mis täpsemalt muutub*. Kuigi eelpool (pt 4.1.1.1) mainisin, et *mis*-küsimuse võiks ka kirjeldavate küsimuste alla liigitada, siis siin ma seda liigitust eelduse tõttu ei teeks. Muidugi ei tähenda see seda, et eeldus vale on. On loomulik eeldada, et uue presidendi ametiajal mingid muutused toimuvad – sellepärast valitigi uus inimene ilmselt ka ametisse, kuna soovitakse muutust. Kuid küsimus on siinkohal, milliseid muutusi (millises valdkonnas) ajakirjanik silmas peab. Vastajal võib tekkida tunne, et temalt oodatakse teadmisi, mis puudutab kogu riiki ja selle elanikkonda. Seega, kuigi küsimus on vormilt lühike, on see mahu aspektist vaadatuna sisult küllalt pikk. Selge pole ka see, mida või mille kohta täpsemalt teada tahetakse saada – riigi, elanike, majanduse, poliitika? Kuna küsimus esitatakse vastvalitud Gruusia presidendile, siis selle asemel saaks küsida ka näiteks *Millised eesmärgid olete endale valitsemisajaks seadnud?* Selliselt on küsimus suunatud konkreetselt presidendile ja teema oleks fookuses ning president ei peaks hakkama ennustama kogu riiki ja selle elanike tulevikku. Samas on küsimus esitatud kirjalikus vormis ekraanil ja ma ei saa olla kindel, kas küsimus sellisel kujul ka intervjuueeritavale esitati.

Teine mahu näide on see, milles on näha, kuidas ajakirjanik enne küsimuse esitamist teeb mahuka sissejuhatuse (lk 59):

No selge on see, et Gruusia mm arengus on mm üks periood läbi saanud ehk siis Saakašvili periood. No tegelikult see periood sai muidugi ee tegelikult sai ta läbi juba siis kui Ivanišvili võitis parlamendivalimised ja sai peaministriks. Aga ikkagi, nüüd on uus mees presidendiks valitud. Ma arvan, et väga paljudele välispoliitika huvilistele isegi ei ütle see nimi Margvelašvili mitte midagi ja nagu ma olen kuulnud, ei ütle:: see nimi ka palju midagi grusiinidele endile, ehk siis, miks valiti Margvelašvili niivõrd võimsa ülekaaluga Gruusia uueks presidendiks?

Kuigi antud näite puhul on tegemist **analüütilise küsimusega**, millele viitab *miks*-küsisõna, mis eeldab vastuses analüüsi, eelneb küsimusele ka mahukas sissejuhatuse. Sissejuhatusega küsimuste eesmärk on selgitada küsimuse tagamaid, mis on aksepteeritav (Clayman 2007), kuid antud näite puhul leian, et pigem muudab siin see küsimusele vastamise keeruliseks. Kuna lõik sisaldab ajakirjaniku **hinnanguid** (*no selge on see...; no tegelikult ... juba...; aga ikkagi...; ma arvan...; väga paljudele...*;

*isegi ei ütle...; mitte midagi...; võimsa ülekaaluga...;), siis võib intervjuueeritav küsimuse vastamise asemel neid ka ümber lükkama hakata. Järeldan nende kolme saate põhjal, et analüütilisi küsimusi ajakirjanikud esitada ei eelista, kuna selliseid küsimusi esitati kahel korral. Küsimuse oleks saanud esitada ka selliselt, toetudes ajakirjaniku antud infole: *Miks valiti seni poliitikas vähe silma paistnud Giorgi Margvelašvili Gruusia uueks presidendiks?**

Täpsustavateks küsimusteks peetakse ka **kuulamis põhiseid küsimusi** (Park 2012), milles ajakirjanik täpsustab või summeerib küsimusele eelnenud juttu. Järgnevas näites ei ole küsimus formuleeritud küsisõnaga, vaid küsimusele viitab lausungi lõpus kõrgenenud hääl (lk 66):

Nii et valiti Ivanišvili ja Saakašvili vahel?

Kirjeldavaid küsimusi esitati kolme saate peale kokku ainult ühel korral ning seegi osutus lähemal vaatlusel retooriliseks (lk 62):

Ee noh see nüüd ei ole väga nagu fantaasiaküsimus, aga oletame, et Poola peaministri sõnad ee lähevad täide, et-et milliseid selliseid jõulisemaid sekkumise vorme võiks võiks veel ette kujutada maailma silmade all pärast Sotši mängu?

Kirjeldavale küsimusele viitab siin küsisõna *milliseid*, mille eesmärk on vastuses saada kirjeldust. Kuid küsimuse muudab **retooriliseks** ajakirjaniku tulevikku suunatud sõnakasutus. Loomulikult ei ole kõik tulevikku suunatud küsimused retoorilised, kuid selle küsimuse funktsioon on ennustada, mille eesmärk ei ole saada informatsiooni, vaid ühe inimese arvamust. Selliste küsimuste esitamine ei ole küll keelatud, kuid taaskord tasuks siinkohal mõelda, mida teada tahetakse saada – kas see küsimus on teema fookuses hoidmise seisukohalt oluline?

Retoorilistest küsimustest torkas silma ka pööratud polaarsusega küsimus, mis väljendub eituse-jaatuse vastupidises sõnastuses (Laanesoo 2012; Erelt et al 1993), mille eesmärk ei ole samuti vastuses saada informatsiooni. Näiteks (lk 78):

(...) mis selles imelikku on, kui nad siia teeks? (...)

Ajakirjanik tõstatab selle küsimusega pigem probleemi esile, kui esitab seda intervjuueeritavale. Küsimus on vormilt jaatav, kuid sisult eitav - *Mis selles imelikku on...* – ei ole imelik. Seetõttu ei ole vastuse ootus suur või on üldse olematu. Küsimusele järgneb ka lühikest selgitus, mis on pigem ise küsin-ise vastan stiilis, mis samuti näitab seda, et vastuse ootus pole kuigi suur.

Kas-küsimustest ma ühes eelmises alapeatükis (vt 4.1.1.) kirjutasin laiemalt, mistõttu peatun siin lühidalt. Niisiis, nagu ka juba mainisin, analüüsitud kolmes saates esines ka *kas*-küsimusi. Osalt peetakse *kas*-küsimusi suletud küsimusteks, kuna vastuses on jaatus/eitus. Mina aga neid küsimusi suletud küsimusteks ei pea, kuna analüüsist selgus, et vastuses ei piirduta ainult eituse/jaatusega, vaid see põhjendatakse ära ka. Nii oli see enamikel kordadel. Ühel korral ei saanud intervjuueeritav küsimusele vastata nagu järgnevas näites näha (lk 76):

Kas Euroopas on poliitilist tahet Ukrainale seda konkreetset nii öelda porgandit praegu lubada?

Jah ja ei. Ma saan ainult rääkida Eesti koha pealt- meie oleme koguaeg toetanud Euroopa perspektiivi andmist idapartneritele.

Ühelt poolt oleks intervjuueeritav saanud piirduda ka ainult *jah* või *ei* vastusega, kuid ka siin põhjendab ta oma *jah ja ei* vastuse ära. Samas jäi küsimus vastuseta, mistõttu saab nüüd öelda, et küsimus ei olnud tõhus.

Nagu ka siinses peatükis märgata võis, paistis analüüsis silma küsimusi, milles esitati mitu küsimust korraga. Allolevas näites esitas ajakirjanik väite, sellele järgnes küsimus (*millist suunda valitakse*), millele intervjuueeritaval ei olnud võimalik kohe vastata. Küsimusele järgnes kohene taustainformatsioon ning lõpuks formuleeris küsimuse ümber nagu allaolevast näitest ka näha (lk 87):

No Eesti jaoks ja mitte ainult Eesti jaoks on alati olnud kõige olulisem küsimus see, et kas ee Gruusi...Gruusia on lääne-suunaline või on ta ida-suunaline. Et kui toimub võimuvahetus, et ee millist suunda valitakse. Me ju kõik mäletame, et kui Ivanišvili võitis, et räägitakse, et nüüd Gruusia läheb Vene suunas eks ole. Tegelikult midagi säärast pole juhtunud ja ka uus president teatas, et noh ikka

lääne su...suund on väga oluline. See on umbes nagu Ukraina puhul eks ole. Kardeti Yanukovych'it ja nüüd varsti on assotsiatsioonilepe. Et e, milline on siis tegelik seis? Et kuhu see Gruusia siis tegelikult tahab?

Miks ajakirjanik sellise taktika on valinud? Ühelt poolt viitab mitme küsimuse korraga esitamine ajakirjaniku ebakindlusele, teisalt kannatamatusele ning kolmandaks ajakirjaniku segaduses olemisele (Gorden 1969). Pressikonverentsidel ja uudisintervjuude ajal on mitme küsimuse korraga esitamine seotud ajanappusega (Clayman 2007). Antud näite puhul tõlgendan mina, et ajakirjanik on segaduses ning seetõttu esitabki mitu küsimust korraga.

Kokkuvõtteks võib ehk öelda, et ajakirjanikud ei tähtsusta sellist küsimuse formuleerimist, mis see oleks selge ja konkreetne. Analüüsitud küsimusi vaadates jääb mulje, et küsimused sünnivad intervjuu käigus ega ole eelnevalt struktureeritud ega läbi mõeldud, mistõttu lisatakse alateadlikult küsimusele hinnanguid ja eeldusi. Lisaks pole mõeldud küsimuse mahu peale – kuidas küsimust piiritleda nii mahult, ajaliselt kui ka ruumiliselt. Esines ka küsimusi, milles ajakirjanik esitas mitu küsimust korraga – neid ümber formuleerides. Kuigi ma oma töös analüüsisin küsimusi, mis olid formuleeritud ehk algasid küsisõnaga, siis ei saa jätta ka märkimata olukordi, kus ajakirjanik küsimust ei formuleerinud, vaid esitas seisukohti või lihtsalt väiteid.

4.2.3. Küsimuste multimodaalse diskursuse analüüsi tulemused

Minu uurimismaterjaliks oli telesaade – toode, mida on võimalik auditiivselt ja visuaalselt tajuda. Nii oli minu huviks uurida ka seda, kuidas muud kuuldelised ja nähtavad semiootilised ressursid verbaalse küsimusega seostusid. Eelkõige jälgisin heli puhul, kuidas ajakirjanik küsimust esitas – näiteks milliseid sõnu enim rõhutas ja kas ning kuidas see küsimust mõjutas. Seejärel vaatasin, mida on visuaalselt näha – milliseid väljenduslikke kehaliigutusi ja –asendeid esines ning milliseid kaadreid videolõikudes küsimuste ajal kasutati.

Informatsiooni organiseerivaid küsimusi esitasid saatejuhid saate alguses tervituse osas, seejärel videolõikudes ning iga videoloo eel. Saate alguses sisenevad saatejuhid kõigepealt stuudiosse ühest uksest ning kõnnivad paberid käes laua juurde. Nende

alakeha ei ole näha, on märgata ainult loomulikku keha liikumist. Nad vaatavad kaamerasse ning esitavad samal ajal ka verbaalset teksti, mistõttu ma leian, et nende kehaliigutused ja –asendid verbaalse teksti sisu oluliselt ei mõjuta ja see ilmselt ongi saatejuhtide eesmärk – olla kehalises käitumises neutraalne. Samamoodi oli ka videolugude sissejuhatustes, kus saatejuht istus laua ääres, pilk oli suunatud kaamerasse ning esitas verbaalset teksti. Seega visuaalsed semiootilised ressursid küsimuse või sissejuhatava teksti tähendust oluliselt ei mõjutanud.

Videolõikude sissejuhatuses tõlgendasin ühe võimaliku implitsiitse küsimuse, kus ajakirjanik esitab küsimuse (lk 46) (...) *kas see on Gruusia jaoks hea või halb* (...) Küsimusega samaaegselt näidatakse vastvalitud Gruusia presidendi räpp-muusikale kaasaelamist. Ühelt poolt võib oletada, et tegemist on presidendi võidu tähistamisega, teisalt tundub, et ajakirjanik püstitab samaaegselt küsimuse, kas nooruslik, lõbusas meeleolus president on ikka Gruusia jaoks hea või on halb.

Teises, samuti sissejuhatuses esinenud näites räägib ajakirjanik, et (lk 47) (...) *Lätis on mõtlejaid, kelle arvates võib valitsuse hariduse- ja kultuurpoliitikat võrrelda Hitleri arusaamisega* (...) ning samal ajal näidatakse ühe Läti ajakirja esikaant, millega illustreeritakse ühte “mõtletjat” – esikaanel on mehe foto ning käsi on mõtlevas poosis (lõua all). Samal ajal illustreerib esikaas ka Hitleri ajastut – esikaas on üleni punane ning keskel on valge/läbipaistmatu ring ning sõnad Siin on näha, kuidas videopilt täpsustab (ajakirja kaanel on näha ühe mõtleja foto) ja kinnitab (ajakirja värvid ja sõnad *Hitler ja kultuurpoliitika*) ja ajakirjaniku verbaalset teksti.

Vestluseks moodustatud küsimuste juures sain ajakirjaniku kehaliigutusi ja –asendeid vaadata peamiselt stuudiointervjuu ajal. Ühes videoloos näidati aegajalt ka ajakirjanikku, kuid tema kehaliigutusi ma ei analüüsinud, kuna ajakirjanikku ei näidatud alati küsimuse esitamise ajal ning kuna intervjuu toimus inglise keeles ja analüüsis kasutasin subtiitritena esitatud eestikeelset tõlget. Tõlge ei ole sõna-sõnaline ja liigutused ei kattu eestikeelse tekstiga. Kuid stuudiointervjuus oli ajakirjanik alati küsimuse ajal näha, mistõttu sain visuaalseid semiootilisi ressursse vaadata küll. Kuid liigutused olid küsimuse esitamise ajal neutraalsed ega lisanud küsimusele midagi juurde – saatejuht istus peaaegu liikumatult.

Üldiselt rõhutasid saatejuhid oma informatsiooni organiseerivates küsimustes ainult teatud sõnu. Sõnade rõhutamise tõstab esile ajakirjaniku jaoks sisult olulised sõnad (Hennoste 2000b). Muus tekstis oli märgata ühes kohas sügavat sisse- ja väljahingamist, mis viitas tegelikult sellele, et sissehingamisel vahetas saatejuht teemat ning väljahingamisel ilmselt korrastas peas mõtteid (formuleeris lauset).

Ka vestluseks moodustatud küsimuste juures mängisid suurt rolli teatud sõnade rõhutamised. Näiteks (lk 59):

(...) miks valiti Margvelašvili niivõrd võimsa ülekaaluga Gruusia uueks presidendiks?

Vastavalt ajakirjaniku intonatsioonile võib siin järeldada, et kuna küsisõna rõhutatakse küsimuses enim, siis muudab see küsimuse arupärivaks. Teises näites näitab ajakirjanik üles oma rahulolematut suhtumist. Näiteks (lk 60):

(...) millest-millest see kohutav rahulolematust siis nüüd ee tingitud on?

Sõna *kohutav* rõhutamise viitab sellele, et ajakirjanik ei mõista, on n-ö segaduses, miks niivõrd rahulolematud ollakse. Veel teinegi näide arupärimisest (lk 64):

(...) milline on siis tegelik seis? Et kuhu see Gruusia siis tegelikult tahab?

Tulemused näitavad, et auditiiivsetest semiootilistest ressurssidest oli olulisim sõnade rõhutamise, mida ajakirjanikud kasutasid oma seisukohtade ja suhtumise näitamiseks mingi teema puhul.

Multimodaalse diskursuse analüüsi rakendamine uurimismaterjalile näitas, et ajakirjanikud on kehaliigutuste ja –asendite kasutamisel pigem neutraalsed – liigutusi on vähe, need ei väljenda emotsioone ega suhtumist küsimustega käsitletavasse teemasse. Küsimuste ajal kasutatud kehaliigutused ei rikasta küsimuse tähendust. Kehaliigutusi kasutatakse enamasti kuulamise väljendamiseks, vestluse reguleerimiseks, millelegi osutamiseks või asendi kohendamiseks. Kehaasendid on üsna staatilised ning väljendavad peamiselt kuulamist ja enesekindlust (nt sirge selg, käed avatud poosis...).

Hääle väljendusvõimalustest kasutavad ajakirjanikud peamiselt sõnade rõhutamist, millel on kaks funktsiooni – tõmmata tähelepanu konkreetsele sõnale kui olulisele teemale ja väljendada ajakirjaniku seisukohti ning hinnanguid teemale. Sõnade rõhutamine muutis mõned küsimused eelduslikuks.

Saates näidatud videolõigud olid enamasti illustreeriva tähendusega – see tähendab, et nad kordasid verbaalselt öeldut või lisasid ettekujutuse sellest, millised näevad välja kõne all olevad nähtused (nt Prantsuse majandusminister, Ukraina tänavad, ...). Videopilt andis võimaluse mõnd küsimust täpsustada (nt näidates, millistest Läti mõtleja(te)st ajakirjanik räägib), lisas juurde küsimusi (nt kas ajakirjanik peab silmas, et Gruusia presidendi nooruslikkus on hea v halb), kinnitas küsimuses esitatud fakte (nt näidates Läti ajakirja kaant, kus oli sõna Hitler ja ...).

Kõige enam mõjutasid küsimuste tähendust videolõikudes esinenud nähtused. Saatejuhi ja ajakirjanike kehaliigutused ja –asendid küsimuse tähendusele mõju ei avaldanud – n-ö ei seostunud küsimuse sisuga, mille põhjuseks võib pidada ajakirjaniku püüdlust olla neutraalne teema suhtes. Kõige enam avaldusid ajakirjaniku hoiakud sõnades ja sõnade rõhutamises.

4.3. Edasised uurimisvõimalused

Minu tööst lähtuvalt võiks edasised uuringud käsitleda intervjuus esitatavaid küsimusi ka sellistes telesaadetes, kus ajakirjaniku eesmärgiks ei ole kajastada poliitilisi sündmusi neutraalse uurija positsioonilt, vaid ajakirjanike eesmärk on välja tuua ja mõnikord isegi õhutada intervjuueeritavatega vesteldes intriigi ja konflikti. Ma arvan, et sellistes saadetes kasutatakse auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse mitmekesisemalt. Näiteks TV3 saade “Kolmeraudne” või ETV saade “Vabariigi kodanikud” võivad õhutada rohkem konflikti, mistõttu võib seal olla rohkem tähendust lisavaid kehaliigutusi ja –asendeid ning ka diskussioonid võivad minna tulisemaks kui minu analüüsitud kolmes “Välisilma” saates.

Küsimusi võiks lähemalt uurida ka uudistesaadetes – milliseid küsimusi esitab ajakirjanik enne loo valmimist ning milliseid kasutab hiljem uudises. Mats Nylundi

(2011) töö *The News-Generating Machine* eeskujul võiks uurida teleuudiste saateid analüüsides, milliseid küsimusi ajakirjanik enne loo valmimist esitab, kuidas vastati ja kuidas see lõpuks kokku monteeriti.

4.4. Arutelu meetodi üle

Käesoleva töö uurimismaterjali kogumine – transkribeerimine – oli küllalt aeganõudev ja mahukas, sest arvestada tuli mitmesuguste semiootiliste ressursside ülesmärkimisega. Kõige keerulisem oli minu jaoks tähistada auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse, mida tuleks näiteks mikroanalüüsi puhul tunduvalt täpsemini teha.

Visuaalse materjali uurimisel võib probleemiks olla sellise materjaliga (maal, foto, video, film) manipuleerimine (Loizos 2012). See tähendab seda, et maal võib olla näiteks võltsitud, fotot on muudetud – midagi on ära võetud/juurde pandud – ning videos ja filmis annab monteerida lõike selliselt, mis lõikavad lausest välja sõnu ning paigutada visuaalseid kaadreid omal äranägemisel vastavasse konteksti. Minu töös ei olnud võimalik ajakirjaniku kõiki küsimusi analüüsida, kuna videolugudes ajakirjanik oluliselt küsimusi ei esitanud, kuid ometi oli seal mitmete allikate kommentaare, mis tähendab seda, et küsimus võis olla küll esitatud, kuid oli videoloost välja lõigatud – seega ei tea, milliseid küsimusi ajakirjanik veel võis esitada. Võib-olla oleks võinud seda ajakirjanikelt otse uurida.

Kuigi tekstianalüüsi ja multimodaalse diskursuse analüüsi lähenemise põimimine annab analüüsis paremaid tulemusi, jäävad tulemused siiski minu tõlgendusteks. Näiteks, kui minu hinnangul esitas ajakirjanik küsimuse üleoleva tooniga, siis mõne teise kuulaja jaoks ei pruugi see selliselt kõlada. Ka video puhul võib debateerida – kui minu hinnangul kehaasend näitab ajakirjaniku ebakindlust, siis mõne teise vaataja jaoks võib see tähendada midagi muud. Samuti ei olnud kõike võimalik kirjeldada/transkribeerida. Aeg-ajalt oligi raskusi sõnadega mõningaid hääle, kehaliigutuste või –asenditega seonduvat kirjeldada, ka oli raskusi seda kuvatõmmisena jäädvustada, kuna videoklippe vaatasin ETV kodulehel olevast playerist, mis ei võimaldanud mul videot kaadri haaval (televisiooni videoklippides on ühes sekundis 25 kaadrit) vaadata.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, missuguse funktsiooniga küsimusi ajakirjanik Eesti riigitelevisiooni ETV saadetes “Välisilm” moodustab ja analüüsida nende tõhusust saate kontekstis. Küsimuste terviklikuma tähenduse analüüsimiseks oli vaja vaadata ka muude semiootiliste ressursside kasutamist (kehaliigutused, häälekasutus, videopilt).

Käesoleva töö analüüsiobjektiks on välispoliitikat käsitleva ajakirjandusdiskursuse audiovisuaalne produktsioon – telesaade. Uurimise alla olen valinud kolme saate stuudiointervjuudes ja videolõikudes ajakirjaniku esitatud küsimused. Oma töös eristasin informatsiooni organiseerivaid küsimusi, milles saatejuht fokuseerib saate teemad, ja vestluseks moodustatud küsimusi, mida ajakirjanikud allikatele esitavad. Telesaade võimaldab analüüsida lisaks sõnadele ka auditiivseid ja visuaalseid semiootilisi ressursse, mida ajakirjanikud väljendavad nii hääle kui ka kehaliigutuste ja –asendite kaudu. Veel saab analüüsida sellist visuaalset materjali, mida kasutatakse verbaalse teksti ajal videolugudes. Analüüsi läbiviimiseks transkribeerisin kõik saated täismahus ning küsimustele lisasin auditiivsete ja visuaalsete semiootiliste ressursside kirjeldused.

Analüüsi meetodiks kombineerisin tekstianalüüsi multimodaalse diskursuse analüüsiga. Analüüsi läbiviimiseks tuli kõigepealt moodustada verbaalsete küsimuste kategooriad, mille koostamisel lähtusin erinevate autorite töödest neid omavahel põimides. Tekstianalüüsiks loodud verbaalse küsimuse analüüsi kategooriad tulenevad küsisõnadest (analüütilised, täpsustavad, kirjeldavad, retoorilised, *kas-*küsimused) ja aspektidest, mis võivad mõjutada küsimuse tõhusust (eeldused, hinnangud, küsimuse maht). Multimodaalse diskursuse analüüsil eristasin kuulmis- ja nägemismeelega seonduvaid semiootilisi ressursse.

Saadud tulemustest selgub, et informatsiooni organiseerivaid küsimusi saate teemade raamistamiseks enamasti ei püstitata, vaid piirduakse sündmuse või olukorra kirjeldamisega. Ühelt poolt võib see viidata sellele, et saadetes käsitletavate teemade eesmärk ei ole enne uurima asumist paika pandud. Teisalt võib see näidata seda, et ajakirjanik ei tähtsusta küsimuse moodustamist televaataja jaoks. Küsimuse olemasolul esitati *kas*-küsimusi, kirjeldavaid küsimusi ja retoorilisi küsimusi ning oli ka üks analüütiline küsimus. Vestluseks moodustatud küsimused varieerusid samuti, kuid vaatlusel selgub, et kõige enam formuleeriti täpsustavaid ja *kas*-küsimusi. Seega ei ole küsimuste eesmärk vastuses saada analüüsi, vaid täpsustusi ja kinnitusi.

Suuremaks probleemiks on küsimuste esitamisel küsimuse mahu aspekt. Sellest tulenevalt nähtus kaks probleemi – 1) intervjuuerija esitas küsimuse eel pika selgitava sissejuhatuse; 2) intervjuuerija esitas mitu küsimust korraga. Ühelt poolt näitab see intervjuuerija hoiakuid – ta on segaduses ega saa aru, milles on üldine probleem. Seetõttu muutusid küsimused ka vastavalt ajakirjaniku intonatsioonile arupäriivateks. Teisalt näitab mitme küsimuse korraga esitamine aga intervjuuerija ebakindlust, kuna ei suuda küsimust selgelt moodustada. Küsimustes paistis silma ka hinnangute, eelduste ja retoorika kasutamine, mis väljendavad ajakirjaniku hoiakuid ja suhtumist räägitavasse teemasse.

Multimodaalse diskursuse analüüsist nähtub, et intervjuuerija on analüüsitud saadetes suhteliselt liikumatu ja enesekindla hoiakuga, mistõttu kehaliigutused küsimuse tähendust ei mõjutanud. Esines üksikuid illustreerivaid žeste, käega viitamisi, käega toetamist lauale või reiele, mis ilmselt ongi ajakirjaniku eesmärk – olla kehalises käitumises neutraalne. Ka videolugudes kasutatud visuaalne materjal enamasti kordas verbaalselt öeldut või lisasid ettekujutuse sellest, millised näevad välja kõne all olevad nähtused. Hääle väljendusvõimalustest kasutavad ajakirjanikud peamiselt sõnade rõhutamist, mille eesmärgiks oli ühelt poolt rõhutada teema olulisust või väljendada oma seisukohti ja hinnanguid.

Käesolev bakalaureusetöö annab ülevaate nii ajakirjandust õppivale tudengile ja ka professionaalsele ajakirjanikule sellest, mida tõhusa küsimuse moodustamisel silmas pidada.

SUMMARY

The objective of this Bachelor's thesis was to specify the function of the questions formed by the journalist in the *Välisilm* television programme produced by the Estonian Television (ETV) channel of Estonian Public Broadcasting. In order to analyse the meaning of the questions in a more comprehensive way, it was also necessary to view the use of other semiotic resources (body movements, use of voice, video image).

The object of analysis of this thesis is the audiovisual production of journalism discourse covering foreign politics – a television programme. I have chosen to study the questions asked by the journalist in the studio interviews and video clips in three episodes of the show. In my thesis, I differentiated questions that organize information, in which the host focuses the topics of the show, and questions formed for conversation, which the journalists ask from the sources. The TV programme enables to analyse, in addition to words, also the auditory and visual semiotic resources, which the journalists express with both their voice and also movements and posture. It is also possible to analyse the visual material used in the verbal text during video stories. In order to carry out the analysis, I transcribed all shows in full extent and added descriptions of auditory and visual semiotic resources to the questions.

As the method of analysis, I combine text analysis with multimodal discourse analysis. In order to carry out the analysis, I firstly had to form categories of verbal questions and I based this on the works of different authors by combining them with each other. The analysis categories of verbal questions created for text analysis arise from the interrogative words (analytical, specifying, descriptive, rhetorical, yes-no questions) and aspects, which may affect the efficiency of the question (assumptions, judgements, extent of the question). In multimodal discourse analysis, I differentiated between semiotic resources related to hearing and vision.

The results reveal that, as a rule, questions that organise information are not posed for defining the topics of the show, but the topic is defined only by describing the event or situation. On the one hand, it could imply that the objective of the stories covered in the show has not been set before they are studied. On the other hand, it could imply that the journalist does not put value into forming a question for the viewer. If there were such questions, they were yes-no questions, descriptive questions and rhetoric questions; there was also one analytical question. Also the questions formed for conversation varied, but in closer view it became clear that most questions formed where specifying and yes-no questions. Therefore, the objective of the questions was not to receive an analytical answer, but to specify and confirm.

The more substantial problem in asking questions is the aspect of the extent of the question. This gave rise to two problems – 1) before the question, the interviewer presented a long explanatory introduction: 2) the interviewer asked multiple questions at a time. On the one hand, it shows the attitudes of the interviewer – he is confused and does not understand the general problem. Therefore the questions also became inquisitive in compliance with the journalist's intonation. On the other hand, asking multiple questions at once shows the interviewer's insecurity, as he is unable to form a clear question. In the questions, the use of judgements, assumptions and rhetoric could also be noticed, which shows the journalist's attitudes and stands to the topic discussed.

Multimodal discourse analysis shows that in the analysed shows, the interviewer is relatively motionless and has a confident posture, wherefore movements did not affect the meaning of the question. There were a few illustrative gestures, pointing, supporting the arm on the desk or thigh, which probably is the journalist's goal – to be neutral in bodily behaviour. Also the visual material used in the video clips mostly repeated what was said verbally or added a visual image of what the phenomena spoken of would look like. Of the expressive possibilities of voice, journalists mainly use emphasising words, the objective of which is, on the one hand, emphasising the importance of the topic, or, on the other hand, expressing one's standpoints and judgements.

This Bachelor's thesis gives an overview of what to keep in mind when forming an efficient question for both students studying journalism and also professional journalists.

KIRJANDUS

1. Ainsalu, A. (2000). *Suhtluse reguleerimine näo- ja pealiigutuste kaudu eestikeelses meediavestluses*. Bakalaureusetöö käsikiri. Tartu Ülikool, filosoofiateaduskond, eesti keele õppetool.
2. Bayer, J. & H.-G. Obenauer. (2011). Discourse particles, clause structure, and question types. *The Linguistic Review* 28. 449-491.
3. Burn, A & D. Parker. (2003). *Analysing Media Texts*. London: Continuum
4. Clayman, S. [1988]. *Displaying Neutrality in Television News Interviews*, URL (kasutatud mai 2014)
http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/clayman/Site/Publications_files/Clayman%201988%20DisplayingNeutrality.pdf
5. Clayman, S. [2007]. *Questions in Broadcast Journalism*, URL (kasutatud märts 2014)
http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/clayman/Site/Publications_files/JOURNALISTIC%20QUESTIONING.pdf
6. Ekström, M. (2012). Gaze Work in Political Media Interviews. *Discourse and Communication*, 6: 249
7. Erelt, M & R. Kasik & H. Metslang et al. (1993). *Eesti keele grammatika II*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
8. Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. New York: Longman Inc
9. Goodwin, C. [2002]. *Time in Action*, URL (kasutatud aprill 2014)
http://www.sscnet.ucla.edu/clic/cgoodwin/02time_action.pdf

10. Goodwin, C. (2003). *The Semiotic Body in its Environment*. Coupland, J. & R. Qwyn (toim.). *Discourse, the Body and Identity*. New York: Palgrave/Macmillan, lk 19-22.
11. Greiffenhagen, C. (2009). News interviews: Clayman and Heritage's 'The News Interview'. F.Devine & S. Heath (toim.), URL (kasutatud märts 2014) http://www.academia.edu/751796/News_interviews_Clayman_and_Heritages_The_News_Interview_login=kajakoort@gmail.com&email_was_taken=true
12. Harro-Loit, H. (2014). *Avaldamata andmed*.
13. Hennoste, T. (2000a). Sissejuhatus suulisse eesti keelde. IV. *Akadeemia*, 8. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 1773-1806.
14. Hennoste, T. (2000b). Sissejuhatus suulisse eesti keelde. V. *Akadeemia*, 9. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011-2038.
15. Hennoste, T. (2000c). Sissejuhatus suulisse eesti keelde. VII. *Akadeemia*, 11. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2463-2486.
16. Hennoste, T. & A. Rääbis & K. Laanesoo. [2013]. *Küsimused eestikeelses infodialoogis II*, URL (kasutatud jaanuar 2014) <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/1/277>
17. Hennoste, T. & O. Gerassimenko & R. Kasterpaju et al. [2009]. *Küsimused eestikeelses infodialoogis I*, URL (kasutatud jaanuar 2014) <http://keeljakirjandus.eki.ee/341-359.pdf>
18. Hennoste, T. [2012]. *Küsimuse vorm, episteemiline staatus ja episteemiline hoiak*, URL (kasutatud jaanuar 2014) <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2012/8-9/203>
19. Gorden, R.L. (1969). *Interviewing: strategy, techniques and tactics*. Illinois: The Dorsey Press

20. Ingerpuu-Rümmel, E. (2012). *Teadmise esiletulemine võõrkeeletunni multimodaalses suhtluses*. Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri ESUKA (3): 9-30.
21. Ingerpuu-Rümmel, E. (2014). *Mitteverbaalne kommunikatsioon*. Loengukonspekt. Tartu Ülikool
22. Ingerpuu-Rümmel, E. (2014b). *Multimodaalne diskursuse analüüs*. Loengukonspekt. Tartu Ülikool
23. Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. *Conversation Analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, lk 17-31.
24. Jefferson, G. (2004). A sketch of some orderly aspects of overlap in natural conversation (1975). G. H. Lerner (toim.) *Conversation Analysis: Studies from the first generation*. Philadelphia: John Benjamins, lk 43-59.
25. Jewitt, C. (2010). An introduction to multimodality. C.Jewitt (toim.). *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London and New York: Routledge, 14-27.
26. Kasik, R. (2008). Meediateksti analüüs: eesmärgid ja meetoodika. *Tekstid ja taustad V*. Tartu: TÜ kirjastus, lk 10-43.
27. Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge: Cambridge University Press
28. Kress, G. (2010). What is mode? C.Jewitt (toim.). *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London & New York: Routledge, 54-55.
29. Kress, G. & T. V. Leeuwen. (2001). *Multimodal discourse*. London: Arnold
30. Kulakov, D. (2011). Tähenduse multimodaalne edastamine: kõne, žesti ja

füüsilise ümbruse vastasmõju. Ettekanne. *Tartu ja Helsingi ülikooli seminar*. Soome, Tvärminne, 15-16.september.

31. Laanesoo, K. [2012]. *Pööratud polaarsusega retoorilised küsimused arhivistluses*, URL (kasutatud jaanuar 2014)
<http://kjk.eki.ee/ee/issues/2012/7/165>
32. Loizos, P. (2012). Video, Film and Photographs as Research Documents. *Qualitative Researching with Text, Image and Sound*. London: Sage Publications, lk 93-107.
33. Metslang, H. (1981). *Küsilause eesti keeles*. Tallinn: Valgus.
34. Mihkels, K. (2012). *Keel, keha ja kaardikepp: õpetaja algatatud parandussekventsides multimodaalne analüüs*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, filosoofiateaduskond.
35. Millar, R & V. Crute & O. Hargie. (1992). *Professional interviewing*. London: Routledge.
36. Mondada, L. (2007). Multimodal resources for turn-taking: Pointing and the emergence of possible next speakers. *Discourse Studies IV*. London: Sage, lk 126-157.
37. Nylund, M. (2011). The News-Generating Machine. The reporter-source interview in television news production. *Journalism Practice*. Taylor & Francis, 478-491.
38. O'Halloran, K.L. [2011]. *Multimodal Discourse Analysis*, URL (kasutatud mai 2014) [http://multimodal-analysis-lab.org/_docs/pubs14-OHalloran\(in%20press%202011\)-Multimodal_Discourse_Analysis.pdf](http://multimodal-analysis-lab.org/_docs/pubs14-OHalloran(in%20press%202011)-Multimodal_Discourse_Analysis.pdf)
39. O'Halloran, K.L. & B.A. Smith. (2013). *Multimodal Text Analysis*. Carol A. Chapelle (toim.). *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell.

40. Oxburgh, G. E. & T. Myklebust & T. Grant. (2010). The question of question types in police interviews: a review of the literature from a psychological and linguistic perspective. *The International Journal of Speech, Language and the Law*. Equinox Publishing, 45-66.
41. Park, I. (2012). Askind different types of polar questions: The interplay between turn, sequence, and context in writing conferences. *Discourse Studies*. USA: Sage, 613-633.
42. Pärkson, S. (2008). Üleküsimine, ümbersõnastamine ja mittemõistmine infotelefonikõnedes. Metslang, H et al (toim.). *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*. Tallinn: Estonian Language Foundation, lk 139-156.
43. Rose, D. (2012). Analysis of Moving Images. W. Bauer, M & G. Gaskell (toim.). *Qualitative researching with text, image and sound*. London: Sage Publications Inc, lk 247-262.
44. Tenjes, S. (1996). Gestures in Dialogue. Õim, H. (toim.). *Estonian in the Changing World*. Tartu: Tartu ülikooli üldkeeleteaduse õppetool, lk 163-192.
45. Tenjes, S., T. Lõbus, L. Kubinyi, I. Rummo, D. Kulakov, E. Ingerpuu-Rümmel [2010]. *Multimodaalne suhtlus keeleõppe ja –kasutuse teenistuses*, URL (kasutatud märts 2014)
<http://jeful.ut.ee/public/files/Silvi%20tenjes%20Multimodaalne%20suhtlus.pdf>
46. *Välisilm* (2013). ERR portaal, URL (kasutatud november 2013)
<http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=143484>
47. *Välisilm* (2014). ERR portaal, URL (kasutatud märts 2014)
<http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=145636>
48. *Välisilm* (2014). ERR portaal, URL (kasutatud märts 2014)
<http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=146197>

LISA 1. 28.10.13 “Välisilm” transkriptsioon

Välisilm 28.10.13

Saatepikkus: 34min21

VÄLISILMA GRAAFILINE SAATEPEA MUUSIKAGA

STUDIO

SISSEJUHATUS

00:23

Peeter Kaldre (saatejuht (edaspidi SJ1) (siseneb stuudiosse uksest, mille avab ning seejärel sulgeb, käes on paberid ja hakkab rääkima püsti seistes)

00:24

SJ1:

Tere õhtust! Täna saate keskpunktis on Gruusia, kes eilsetel valimistel sai endale uue presidendi. Üle hulga aja vaatame, mis toimub meie lõunanaabrite lätlaste juures. Täpsemalt lahkame sealset kultuuri- ja hariduspoliitikat. Ja veel on jutuks Prantsusmaa digitaalmajandus, millele seal pannakse suurt rõhku.

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOKLIPP

SAATE TEEMADE TUTVUSTUS

VIDEOLÕIK (edaspidi VL)+VOICE OVER (peale loetav tekst, edaspidi VO) 1.

SJ1 (00:49):

Gruusia presidendivalimised võitis üllatavalt kindlalt peaministri soosik Giorgi Margvelašvili. Sellega tundub olevat lõplikult läbi vastuolulise Mihheil Saakašvili ajajärk. Kas see on Gruusia jaoks hea või halb, selgub juba lähiajal.

Videolõik: (laval on üks mees mikrofoniga ja teine mees maika särgiga, kuulda on rahva kaasaalamist, lavale tuleb Giorgi Margvelašvili, kes valges maika särgis olevat meest kallistab.->Järgmises plaanis on Giorgi Margvelašvili nende kahe mehe keskel, maika särgis olev mees osutub räh-muusikuks ja räpib, taustal on näha noori tantsutüdrukuid, Giorgi Margvelašvili liigub muusikasse kaasa.)

Tekst	Kas see on Gruusia jaoks hea või	halb, selgub juba lähiajal.
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 1. Muusikale kaasaalav president	Kuvatõmmis 2. Muusikale kaasaalav president 2

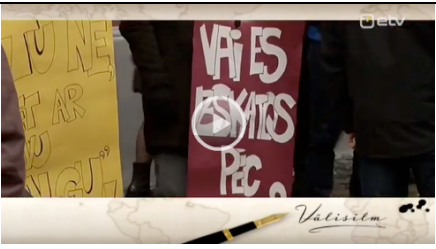
VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VL + VO 2:

SJ1 (01:07):

Madal palk on Lāti haridustöötajad tänavatele ajanud. Lātis on mõtlejaid, kelle arvates võib valitsuse hariduse- ja kultuuripoliitikat võrrelda Hitleri arusaamisega sellest valdkonnast.

Videolõik: vilede ja plakatitega inimesed tänaval, vilistavad; ajakirja esikaas (IR), lätikeelse tekstiga, esikaas on üleni punane, mille keskel on valge ring ning suur lehe suuruses portree foto mehest, kelle sõrmed on lõua all. Seejärel näidatakse suurt plaani valge ringi sees olevat teksti, kus on kirjas lāti keeles "kultūrpolitika atgādina Hitleru?" (bakalaureusetöö autori tõlge: kultuuripoliitika meenutab Hitlerit?); kaader taas inimestest tänaval plakatitega.

Tekst	Madal palk on Lāti haridustöötajad tänavatele ajanud.	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 3. Protestijad viledega	Kuvatõmmis 4. Protestijad viledega 2
Tekst	Lātis on mõtlejaid, kelle arvates võib	valitsuse hariduse- ja kultuuripoliitikat võrrelda
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 5. Ajakirja esikaas 1	Kuvatõmmis 6. Ajakirja esikaas 2
Tekst	Hitleri arusaamisega	sellest valdkonnast
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 7. Protestijad tänaval	Kuvatõmmis 8. Plakatid

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VL + VO 3:

SJ1 (01:21):

Eestit väisanud Prantsusmaa infotehnoloogiaminister vaimustus meie saavutustest e-riigi arendamisel. Prantsusmaal takistab uute IT-lahenduste juurutamist asjaolu, et valitsuse ja IT sektori arusaamad andmekaitsest on erinevad.

Videolõik: *uksest astub sisse naine, kelle välimus viitab Aasia päritolule, inimesed on teda ootamas, teda tervitatakse, surutakse kätt (naeratavad), kaks meesterahvast osutavad käega, kuhu suunas naisterahval tuleb edasi liikuda. Mees ja naine sisenevad teise ruumi ning istuvad maha teineteise vastu. Nende vahel on piklik laud, nad räägivad omavahel, kuulda on ainult hääli.*

Tekst	<u>Eestit</u> väisanud Prantsusmaa infotehnoloogiaminister (...)	(...) ja <u>IT sektori</u> arusaamad andmekaitsest on <u>erinevad</u>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 9. Naise saabumine	Kuvatõmmis 10. Intervjuu situatsioon

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

VIDEOLUGU NR 1 SISSEJUHATUS

01:40 SJ1 (istub laua taga):

Niisiis Gruusia juurde. Gruusia presidendivalimiste keskne küsimus ei olnud niivõrd see, kellest saab uus riigipea, kuivõrd see, milliseid plaane haub peaminister Bidzina Ivanišvili ja milline saatus ootab Mihheil Saakašvilit. Sellest hoolimata on huvitav teada ka vastvalitud presidendi Giorgi Margvelašvili mõtteid. Nendest saategi aimu Neeme Raua järgnevast loost.

(Saatejuht istub, taustal raamaturiiul ning tema keha ja käed on peaaegu liikumatud rääkimise ajal.)

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 1

2:09 VIDEOLUGU

Neeme Raud (edaspidi NR) + VO:

Gruusia miljardärist peaministri Bidzina Ivanišvili koalitsioon “Gruusia unistus” tugevdas eile veelgi kontrolli riigi üle. Ivanišvili poolt presidendikandidaadiks esitatud *Giorgi* Margvelašvili sai vähemalt 62% häältest. Teiseks jäänud ametist lahkuma presidendi Mihheil Saakašvili partei kandidaat David Bakradze 22%. Välisvaatlejate hinnangul olid valimised ausad ja läbipaistvad. Uus president astub ametisse uues rollis. Valimiste järel jõustunud Gruusia põhiseaduse täienduste alusel läheb täitevvõim tugevalt peaministri kätte. Presidendile jääb samalaadne riigi esindaja- ja kaitsejõudude juhiroll kui on Eesti riigipeal. Kahe nädala eest andis *Giorgi* Margvelašvili, kellele ennustati juba siis kindlat võitu, rahvusringhäälingule intervjuu, kus ütles, et muudatused riigijuhtimises peavad tegema Gruusia euroopalikumaks riigiks – aeg on teha lõpparve post-sovjetliku minevikuga.

3:05

Giorgi Margelašvili, Gruusia president (nimi graafiliselt); lisaks ilmub ekraanile subtiitri näol küsimus: Mis Gruusias muutub?

Video: *(kaadris Giorgi Margelašvili (keskplaanis), taustal on mööbel ning kollakas (soe) toon)*

Giorgi Margelašvili (edaspidi GM):

Ehitame põhimõtteliselt uue valitsemissüsteemi, mis vastab kaasaegse Euroopa riigi omale, uus süsteem tähendab ka valitsuse tegevuse formaadi muutumist. Selle uue demokraatliku traditsiooniga soovime teha lõpparve oma post-sovjetliku minevikuga ja luua riigis uue õhklinna, kus valitsus valitakse rahva teenrina. Teisalt on tähtis jõudmine ja integreerumine Euroopa perekonda juba formaalsete lepete alusel, mis loodetavasti Gruusiasle avanevad. Need on peamised asjad, mida Gruusias teeme.

4:13

NR + VO:

Kui Giorgi Margvelašviliga ühes Tbilisi hotelli fuajees pärast pikka kampaaniaürituste päeva lühikeseks intervjuuks kohtusime, rõhutas ta, et Gruusia selge valik on Euroopa Liit ja NATO. Kuid jutt läks mõistagi ka Venemaale, kellega ta loodab suhete paranemist.

4:31

GM:

Jätkame väga-väga valusat ja rasket teed, loomaks Venemaaga mitte emotsionaalset, vaid ratsionaalset rahulikku dialoogi. Püüame praegu alandada temperatuuri Gruusia-Vene suhetes, vähendada kuumust, mis tekitas meie riiklikule julgeolekule ja territoriaalsele ühtsusele tõsist kahju. Teame, et see on väga keeruline. Teame, et aeg-ajalt on see emotsionaalselt väga valus. Kuid me peame seda tegema, peame alandama pingeid, püüdma luua Vene Föderatsiooni ja selle liidreid ratsionaalse, rahvuslikel huvidel põhineva dialoogi juurde ja teha seda koos meie Euroopa partneritega. Et rajada turvalisemat maailma, kus riigid suhtlevad diplomaatiliselt, mitte sõjalisi samme astudes.

6:07

NR + VO:

Tegelikult enam kui uue presidendi visioon Gruusia jaoks, pakub seal praegu huvi peaminister Bidzina Ivanišvili tulevik. Ta on lubanud ise ametist loobuda ja juba lähi-ajal teatada riigi uue peaministri nime. Muidugi huvitab seegi, mis saab ametist lahkuvast presidendist Mihheil Saakašvilist. Ta kavatseb Gruusiasse elama jääda ja hakata tegelema omale Ameerika traditsioonist presidendi raamatukogu rajamisega. Samas on Euroopa Liidu ametiisikud avaldanud muret, et Saakašvili võidakse arreteerida ja esitada talle süüdistusi, näiteks inimõiguste rikkumises. Mitmed tema ametiaegsed Gruusia kõrgemad võimukandjad, sealhulgas endine peaminister ja nüüd ka endine kaitseminister, on kohtu poolt vangistatud. Meie intervjuus Giorgi Margvelašvili Saakašvili ajastule selget hinnangut anda ei soovinud, rõhutades vaid, et võim tuleb rahvale lähemale tuua. Associated Pressile ütles ta aga, et suure tõenäosusega peab ametist lahkuv president uurijatega kohtuma.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUUDIO

STUUDIOINTERVJU

7:05

SJ1:

Ja jätkame teemaga nüüd stuudios, kuhu oleme palunud Välispoliitika Instituudi analüütiku Ahto Lobjaka. Tere õhtust.

Ahto Lobjakas (edaspidi AL):

Tere õhtust.

7:14

SJ1:

No, sa oled olnud Gruusias sel aastal nagu sa ütlesid vist kokku kolm kuud.

(Vaatab alla, ilmselt oma pabereid)

AL:

Tõsi

(noogutab)

7:18

SJ1:

Peaks teadma väga hästi, mis seal toimub.

7:20

SJ1:

See on nüüd küll selline põhimõtteline küsimus, mis eeldab väga põhimõtteliselt ja-ja pikka arutelu, aga äkki sa saad lühidalt öelda. E on selge, et Gruusia on olnud Eesti välispoliitika üks lemmikuid. Nüüd kümme aastat juba üks ole, alates siis 2003ndast kuni siiani ehk siis Saakašvili perioodil. Et

kui sa nüüd hindaks seda seisu, kus Gruusia praegu on ja võrdleks seda näiteks kasvõi meiega, lääne riikidega, Gruusia naabritega, mida sa ütleksid kokkuvõtvalt?

AL:

Ma alustaksin võibolla sellest küsimusest, sellest sissejuhatusest[

SJ1:

[Lemmikust]

AL:

Jah, täpselt. Kui ... Me arvates on huvitav vaadata seda, kes Eestist on Gruusias käinud ja millal ja kuidas ja näiteks avastada võibolla paljude jaoks ootamatult, et meie peaminister oli seal viimati 2007 enne sõda. Käinud on seal paljuski IRL-i (?), näiteks kaitseministrid on olnud väga aktiivselt olnud segatud sellesse, mis seal on toimunud. Välisminister natukene vähem. Nii, et-et ka siin on selline noh omaette nagu kerge em nüansiline taust. Aga Gruusia loomulikult em Ma arvan, et Eesti jaoks on ta võibolla isegi kergelt selline psühholoogiline emm lapsendamise objekt olnud, eriti pärast seda sõda Venemaaga. E juba enne sõda Venemaaga Eesti toetas koos teiste ida-Euroopa riikidega eks Gruusiale (mapi?) andmist NATO-s, et Gruusia saaks selle tee peale, mille siis lõpp-punkt võiks olla NATO liikmelisus. Seda nad teatavasti ei saanud. Tuli sõda. Gruusia emm teatud mõttes nagu kukkus sellel redelil mitu pulka alla poole ja Eesti muutus sellevõrra ka hoolitsevamaks. Ma ei ütleks, et enne seda Eesti oli nüüd väga pikalt oleks toetanud, see tuli nüüd suhteliselt kiirelt kuskil 2007, 2008. 2003, 2004, 2005 Eesti hoidis distantssi. Aga Eesti jaoks jah iga Venemaa naabri jaoks, ma arvan on olnud oluline see, et võimalikult palju neist naabrist oleks paljud demokraatlikud, arenenud emm meile sõbralikud, läänele sõbralikud riigid. Siin ei ole midagi üllatust ... üllatuslikku.

9:29

SJ1:

No selge on see, et Gruusia mm arengus on mm üks periood läbi saanud ehk siis Saakašvili periood. No tegelikult see periood sai muidugi ee tegelikult sai ta läbi juba siis kui Ivanišvili võitis parlamendivalimised ja sai peaministriks. Aga ikkagi, nüüd on uus mees presidendiks valitud. Ma arvan, et väga paljudele välispoliitika huvilistele isegi ei ütle see nimi Margvelašvili mitte midagi ja nagu ma olen kuulnud, ei ütle:: see nimi ka palju midagi grusiinidele endile, ehk siis, miks valiti Margvelašvili niivõrd võimsa ülekaaluga Gruusia uueks presidendiks?

(Saatejuht korrastab pabereid laual; seejärel vajutab sõnade rõhutamisel viie sõrmega paberitele; toonitab eriti sõnu ja sõnapaare "isegi", "ei ütle", "see nimi", "mitte midagi", "endile", "ehk siis")

10:06

AL:

No kui kohalikega rääkida, siis ega need nimed nende jaoks väga tähtsad ei olnud. Ka David Bakradze emm nüüd Margvelašvili peamine konkurent emm oli tuntud kui Saakašvili mees, Margvelašvili oli Ivanišvili mees, ja juba see sõnastus iseenesest näitab ära need jõujooned ja selle, mil...mida valiti. Valiti põhimõtteliselt uue ja vana vahel ja Saakašvili populaarsusest ja ütleme avalikkuse hinnangust sellele, mida ta teinud on, annab see tulemus väga hea pildi.

10:37

SJ1:

Nii, et valiti Ivanišvili ja Saakašvili vahel?

(saatejuhti on näha "nii, et" ajal, näidatakse intervjuueeritavat)

AL:

Järjekordselt.

(noogutab)

10:40

SJ1:

Mitte nende presidendikandidaadite nimede vahel?

(saatejuhti ei näidata, näidatakse intervjuueeritavat)

10:44

AL:

Järjekordselt. Loeb ka see fakt, et rohkem kui aasta on möödunud parlamendivalimistest, kus Saakašvili partei kaotas võimu eks ja see tunne on endiselt niivõrd elav ja terav, see ka ütleb midagi ka selle kohta, noh ikkagi kui vihatud mees Saakašvili on hetkel Gruusias, täna Gruusias. See võib küll muutuda, aga Rooside revolutsiooni sellisest visionäärist karismaatilisest liidrist e sai üheksa aasta ja paari kuuga praktiliselt (?)

11:15

SJ1:

[A huvitav, mis on selle põhjus ikkagi? *(Saatejuht korrastab pabereid laual)*
Sellepärast, et kui nüüd tagantjärgi ka analüüsida, ka Gruusia arengut nüüd a-aastast 2003, siis seal on ju üüratult palju saavutatud Saakašvili: juhtimisel. See riik on ikka ju pööratud ee totaalselt ikkagi

teistele rööbastele, kui ta oli nüüd Ševardnadze ajal eks ole. Et emm et millest-millest see kohutav rahulolematus siis nüüd ee tingitud on?

11:38

AL:

No see on üks väga pikk jutt. Ma üritan nüüd selle kokkuvõtte suhteliselt vähestesse lausetesse ... Loomulikult on olemas, nagu iga sellise asjaga, sisemine ja väline vaatepunkt. Ja meile nagu tundub eks Gruusia see areng võibolla noh sellise voolujoonelise ja vähe problemaatilisena, aga sees oli sellel kõigel oma hind. Ma ütleksin, et Saakašvili oli teatud mõttes selline või on selline mussoliinilik figuur, kus Mussolini alustas ka kunagi eelarve tasakaalustamisega ja jõudis hoopis kusagile mujale välja. Sama on Saakašviliga. Ja siin võib üles lugeda ridamisi valdkondi ja noh etappe, kus tema võimulolek ja tema võimustiil muutus üha autoritaarsemaks. Siin on, ka meie inimesed võibolla mäletavad, siin olid need (?) kuulus ühele oligarhile ja oli opositsiooniline. Mingil hetkel ta võeti ära ja kõik telejaamad olid Saakašvili kontrolli all. Mitu korda peksti parlamendi eest laiali protestante ...ee protesteerijaid, vabandust emm ka surmajuhtumitega. Siin kahe aasta eest surmajuhtumeid ei olnud, aga peksti läbi mingi tuhatkond inimest. Sadakond ajakirjanikku on heidetud vanglasse. Emm väga palju on teada kohalikel grusiinidel, kes seal elavad, muidugi seda, kuidas on kasutatud riigi ressursse Saakašvili poolt ja tema lähikondlaste poolt, nende enda huvides, korruptsioon on oli avalik praktiliselt. Emm mida veel? Siin on, ütleme toon veel ühe näite, e Saakašvili võimu nüüd lõpus enne kui olid need 2012 parlamendivalimised, e see on minu arvates üks kõige paremaid näiteid sellest, mis tegelikult toimus. Mitu kohalikku omavalitsust ei kuulunud Saakašvili parteile? Vastus on null. Selle partei haare selles ühiskonnas sellel ühiskonnal oli totaalne. Peaministrid, kes vahetusid päris tihti, nii mõnigi neist lahkus e ametist miljardärina. Kõik, mis oli vähegi midagi väärt, kuulus Saakašvili ringkonnale ja see kõik on avalik teave. Nagu Eestiski toimub (?) ajakirjandus on suhteliselt vaba, okei telejaamad on valitseva partei käes, aga lehes võid trükkida, mida tahad. See situatsioon oli selline, midagi varjata seal ei olnud ja see lõpuks maksis talle kätte. Muidugi maksis talle kätte, kui aus olla, siis veidikene paradoksaalselt em. see, mida Saakašvili oli teinud kõige paremini – ta kaotas kuritegevuse, pisikuritegevuse praktiliselt. Vanglad olid totaalselt inimesi täis, ajasid üle ääre ja see skandaal, mis puhkes just enne eelmise aasta parlamendivalimisi, kus vägistati seal vange ja nii edasi, mis oli videosse võetud, see oli see viimane nael siis Saakašvili poliitilises kirstus.

14:15

SJ1:

No hüva. Aga on ka ju Ivanišvili kohta öeldud, et ka tema on oma lühikese võimuperioodi jooksul oma poliitilisi oponente tugevasti taga kiusanud. Ja näiteks meie:: Euro parlamendisaadik Tunne Kelam on isegi vastava kirja algatanud, kus loetletakse üles Ivanišvili kuritarvitused ja nii edasi. Et võibolla on see seal nagu kombekski niimoodi. [AL hakkab midagi ütlema]. Tulevad uued võimud eks ole, siis opositsioon ja nii edasi.

14:40

AL:

See on muidugi tõsi, et Gruusias on olnud kombeks niimoodi, et valitsev partei võtab kõik ja kaotaja partei kaob poliitiliselt maastikult. Ma ütleks, et hetkel tegelikult on see Ivanišvilile plusspunkt Gruusia ajaloo perspektiivis. Et oli üldse opositsiooni kandidaat, kes sai 22% häältest ja opositsiooni partei on tegelikult veel alles, mis sest, et osa nendest liidritest on pistetud pokri ja võibolla läheb sinna ka Saakašvili, kui ta e kui ta mõistlikult ei taandu poliitikast nagu Ivanišvili seda tahab. E rääkides sellest em kirjast, mis tuli EPP fraktsioonist Euroopa parlamendist, millele kirjutas alla siis alla ka Tunne Kelam. E.. noh see kõik, mida ma kirjeldasin EPP saadikute arvates järelikult ei olnud piisav alus, et algatada uurimine toonaste juhtfiguuride kohta. Ma võin ainult öelda seda, et uurimis emm noh kaasus on täiesti olemas igale ühele, kes koha peal on olnud, inimestele on rääkinud. Seal toimus tohtutuid võimu kuritarvitusi. Seal oli, noh muuhulgas, oli väga kuulus lugu sellest, kuidas siseministeeriumi em sellised löögiüksused mingitel oma põhjustel tapsid ühe tuntud pankuri. See muutus suhteliselt kiiresti avalikuks. See oli...see sai läänes suhteliselt palju vastukaja. E valitsusvälised organisatsioonid sekkusid nii edasi. Siseminister oli see sama mees, kes on praegu vangis ja keda üritasid päästa ... üritas (päästa teiste seast Kelam?). Ma ütleksin ainult nii palju, et minu arvates uurimiseks on alust. Iseasi on see, e et-et-see protsess peaks olema avalik ja ta on avatud ja Ivanišvili on öelnud korduvalt ja ütles ka mulle, ma tegin temaga intervjuu juunikuus ... et-et kutsub kõiki, kes vähegi tahavad enda rahadega sinna seda protsessi vaatlema.

16:16

SJ1:

No Eesti jaoks ja mitte ainult Eesti jaoks on alati olnud kõige olulisem küsimus see, et kas ee Gruusi...Gruusia on lääne-suunaline või on ta ida-suunaline. Et kui toimub võimuvahetus, et ee millist suunda valitakse. Me ju kõik mäletame, et kui Ivanišvili võitis, et räägitakse, et nüüd Gruusia läheb

Vene suunas üks ole. Tegelikult midagi säärast pole juhtunud ja ka uus president teatas, et noh ikka lääne su...suund on väga oluline. See on umbes nagu Ukraina puhul üks ole. Kardeti Yanukovych'it ja nüüd varsti on *assotsiatsioonilepe*. Et e, milline on siis tegelik seis? Et kuhu see Gruusia siis tegelikult tahab?

16:48

AL:

Muidugi jälle alustades selle küsimuse esimesest poolest, mulle väga meeldiks, et kui Eestile oleks oluline see, et Gruusias oleks olemas demokraatia ja õigusriik ja alles siis teisejärguliselt või kolmandajärguliselt see, kas siis Gruusia rahva vaba tahe vaatab vasakule või paremale üks. Aga jah praegu emm Ivanišvilile midagi ette heita em peale paari selle juhtfiguuri vangistamise, millest oli just juttu üks, on väga raske. Valimised olid kõige vabamad Gruusia ajaloos. E Gruusia meedia on totaalselt vaba. Kõik võivad öelda, mida tahavad. Isegi telejaamad kuuluvad erinevatele jõududele. Em kohtunikud, kogu see justiitsüsteem, mis oli totaalselt Saakašvili kontrolli all, on praegu iseseisev tänu sellele, et ta on Saakašvili poolt paika pandud. Ehk siis Ivanišvili oponendid, mis nagu automaatselt annab ühe olulise sellise nagu tasakaalustava elemendi üks. Mis puudutab nüüd väliseid valikuid, siis ei saa öelda, et Venemaa oleks Saakaš...Ivanišvilile hõlpu andnud. Lõuna-Osseetia administratiivpiirile ja selle taha Gruusia poole on pandud püsti okastraat. Midagi ei ole aidanud. Ivanišvilile on see teatud mõttes väga kahjulik, sest et loodeti temalt rohkemat Venemaa suunal. Ta on saavutanud teatavaid järelandmisi kaubandusblokaadi osas, aga see on positiivne, sest et Gruusia jaoks on ikkagi suhteliselt oluline, kuigi nad on enda selle kaubanduse pööranud nüüd läände e Vene blokaadi sunnil. Mis puudutab Euroopa Liitu ja NATO-t, em siis pigem probleem on võibolla nendes kaasorganisatsioonis. Nad...Gruusia astuks, ma arvan, et kohe Euroopa Liitu ja NATO-sse, kui nad vähegi saaks, aga Euroopa Liit on nõrk ja küsimus on minu arvates hästi lahtine, kas Euroopa Liit on üldse suuteline kaitsma Gruusiat väga otsustava Venemaa vastu sellel tolliliidu ja idapartnerluse vastasseisus üks. Mis puudutab NATO-sse, siis NATO-sse Gruusia ilmselt meie no praeguse jah perspektiiviga ei saa lihtsalt.

18:38

SJ1:

Ma tabasin selle mm ennast selle mõtte pealt, kui sa rääkisid sellest kohtusüsteemist. Et võibolla on isegi hea olnud, et em on olemas kaks sellist meest nagu vastandlikku poolust nagu Ivanišvili ja Saakašvili, et see, et Saakašvili oli e on hea. Et kui ta poleks olnud, siis tulnuks ta välja mõelda. E meil öeldakse ka ühe poliitiku kohta nii.

(Saatejuht hõõrub näppudega otsaesist; korrastab pabereid laual; seejärel paneb ühe käe paberitele ning teise käe toetab ilmselt reiele)

19:02

AL:

Ma ei päriselt nii ei ütleks. Saakašvili oli ma arvan hea võibolla noh ühe ametiaja. Teine ametiaeg oli juba liiast. Tähendab, selles riigis sisuliselt ei olnud demokraatiat ja minu arvates siin ei ole ühtegi ... ega õigusriiki ... ja siin ei ole ühtegi õigustust, aga noh muidugi paradoksaalselt temast tegi demokraadi Ivanišvili. Ivanišvili võitis valimised situatsioonis kus ... mida peeti võimatuks. Selle tegi võimalikuks ainult see, et tal oli see raha, et vastu astuda kogu riigi ressursile. Ja tänu sellele, et Saakašvili tunnistas valimiskaotust, sai temast demokraat emm ja seetõttu noh ütleme niimoodi, et kõige huvitavam küsimus on nüüd see, et kas ja kes ja kuidas teeb Ivanišvilist demokraadi.

19:43

SJ1:

Selge. Seda jäämegi põnevusega nüüd Gruusia puhul ootama. Aitäh studiosse tulemast Ahto Lobjakas...: *(Saatejuht korrastab pabereid laual)*

VIDEOLUGU NR 2 SISSEJUHATUS

19:50

SJ1: *(Saatejuht hingab sügavalt sisse)*

...Euroopa silmis on Läti üledukas riik. Majandus kasvab (paus), inflatsioon on madal (paus) ja uuest aastast on käibel euro. Kuid kohapeal rahvas on rahulolematu, palgad on madalad ning kultuuri- ja haridustöötajad leiavad, et poliitikud on pööranud rahvale selja ega pea oluliseks riigi peamisi väärtusi – kultuuri ja haridust. Asja käis koha peal uurimas Ragnar Kond.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 2

20:18

Ragnar Kond (edaspidi RK) + VO:

Mõne nädala eest avaldas Läti ajakiri "IR" ehk tõlkes "on" oma esikaanel tuntud luuletaja ning eesti ja soome kirjanduse tõlkija Guntars Godinš'i intrigeeriva arvamuse, et talle ja paljudele kultuurinimestele veel meenutab Läti praegune kultuuripoliitika Hitleri aegu.

20:35

Guntars Godinš, luuletaja ja tõlkija (nimi graafiliselt) (räägib eesti keeles):

Ma lihtsalt lugesin üks raamat, kus on räägitud *Martin Heidegger'ist* ja kuidas oli tookord olukord, kui tuli võimule näiteks Hitler ja kellele absoluutselt ei olnud väga suured haridusvõimalused ja-ja ja tegelikult, kellele absoluutselt ei olnud huvi nagu kultuuri vastu. *Heidegger tookord nagu oli nagu rohkem nagu Hitleri poole ja tema vastas oli võibolla ... ei noh, mis on kultuuri üldse tähendab? Mitte midagi. No ainult vaata kui ilus tema käsi, kui tema näidab.*

21:17

RK:

Aga kuidas see Läti paralleel siis oleks?

Video: *ajakirja artikli tekst, kuulda on ajakirjaniku küsimus*

21:19

Guntars Godinš (edaspidi GG):

No Läti paralleel oleks võibolla rohkem selles mõttes, et kui me võtame näiteks praegune võim ei hinnata oma kultuuri ja oma haridust, siis teisi asju võibolla ei ole nii oluliseid. Ja nii nad tegutsevad ja juba nii kaua

21:44

RK + VO:

Läinud nädalal tulid tänavale ehk Seimi hoone ette uue aasta eelarvet välja vilistama õpetajad ja teadlased. 400-eurone kuupalk, mida poliitikud soovivad uuest aastast tõsta vaid 15 euro võrra, näitab haritlaste meelest ka Läti riigi vildakat suhtumist laiemalt.

22:01

Jainite, Aluksne õpetaja (nimi graafiliselt):

Tuleb lõpetada väikeste maakoolide sulgemine. Kõigil pole võimalik õppida linnas.

22:09

Gunta, bioloogiainstituudi teadur (nimi graafiliselt):

Sissetulekuid tuleks kavandada kuid ja isegi aastaid ette, arvestades ka baasrahastamist. 100 latti võiks olla summa, mis looks mingi kindlustunde.

22:19

Lolita Čigane; Läti seimi liige, rahandusministeeriumi parlamendisekretär (nimi graafiliselt):

Kahjuks meil jääb õpilasi vähemaks. Seetõttu tuleks ka õpetajaid koondada. Siis saaks neile pedagoogidele, kes jätkavad, maksta ka rohkem palka, mis sõltuks ka töö kvaliteedist.

22:33

RK + VO:

Läti on äsja üleelanud endise kultuurministri Žaneta Jaunzeme-Grende ja Läti rahvusooperi endise juhi Andrejs Žagars'i piinliku vaidluse, kus minister lasi kõigepealt ametist lahti tuntud lavastaja ning seejärel tagandas peaminister rahva pahameele tõttu ametist ka kultuuriministri. Kuid Lätis on vahetunud ka haridusminister ja täna teatas ka rahandusminister Andris Vilks, et temagi lahkub ametist. Kusjuures Vilksi lahkumise põhjuseks on väike palk.

23:03

GG:

Kui me vaatame ka, mis toimub Lätis ja mis toimub Eestis, ka poliitikas, me näeme, et väga palju erakonnad juba väga kõrgemeelseks saanud ja ja-ja siis on see suhtlemine rahvaga on kuidagi võibolla läks midagi vale suunas. Mulle väga meeldis, kui-kui Aapo Ilves kirjutas, et tegelikult tema nagu nimetaks kurdi ajastuks. Väga täpne võõra olemine ...

23:32

RK vahele:

No ta rääkis Eestist küll ...

(ajakirjanikku näha ei ole, on ainult kuulda)

23:34

GG:

Ja, aga no see sobib ka Lätis absoluutselt. Ja võibolla poliitik ei kuule, mida võibolla see õpetaja võibolla tahab, raha võibolla pole. Aga jälle ma räägin, et väga oluline oleks, kui tuleks ka natuke arusaamist, näiteks selle võimu poolt. Ei ole ainult diktaat või ainult räägimine ei saa või see on

absoluutselt võimatu, aga kuidas me areneme? Me näeme, et meie haridussüsteem kah tegelikult kuidagi ei toimu.

24:09

RK + VO:

Guntars Godinš on läti keelde tõlkinud palju eesti kirjandust, mis Lätis osutunud väga menukaks.

24:15

GG:

Eesti kirjandust ilmub väga väga palju. Ja no viimati sai jälle preemiat teie suurepärane kirjanik Andrus Kivirähk ja tema lasteraamat “Kaka ja kevad”. Valmis sai minu tõlkes Artur Alliksaare suur kogu, kus on tema luuletusi, minu pikka eessõna. Ja siis ma praegu tõlgin Ene Mihkelsoni romaan “Katkuhaud” ja see ka, ma arvan, see on väga väga oluline raamat Lätile. Sellepärast meil on ka väga sarnasusi nii palju.

24:52

RK + VO:

Eestit hästi tundev Godinš ütleb, et Eestis on rahaga asjad paremad. Õpetajate palk on lätlaste kolleegidest kõrgem ja kultuurkapital toimib.

25:02

GG:

Kui me võtame ainult kultuurkapitali ja Eesti ja Läti kultuurkapital alguses oli praktiliselt sarnased. Ja meil ka oli nagu maksud tuli nagu tulumaksust. Aktsiisimaksud, alkoholist ja tabakk, aga siis tuli üks peaminister ja ütles, ei meil seda pole vaja, me seda rikume ära. Ja see rikkumine e toimus e paar aastat tagasi, siis tuli e meie majanduskriis. Kultuurkapital kaotas umbes 70% ja see on väga suur arv. Tegelikult e kultuurpoliitika e ei ole paber. Meil on nii palju dokumente, mida ikka kirjutakse, aga väga oluline kui oleks see süstemaatiline kaitse. Kultuur peaks kaitsma. Seda me teame sellepärast, et see on meie väärtus tegelikult. See on üks riigi väärtus. Ja täpsemalt see samane nagu kultuuriministriga ka meil läks ee suured tülid. Ja tegelikult minister, kes võibolla tegelikult ei saanud aru, miks kultuurile vaja rahastamist või üldse tema ei väga palju asju nagu ei saanud aru, sellepärast inimene tuli nagu mitte nagu kultuurialast.

26:29

RK + VO:

Laiemalt on Godinš'i sõnum, kui soovite ka hoiatus, ju see, et Läti võiks ja peaks hoidma olulisemat-oma kultuuri, oma haridust. Praegu on aga midagi väga paigast ära, püüab tuntud literaat üldistada ka ühiskonna seisukohti.

VIDEOLUGU NR 3 SISSEJUHATUS

26:48

SJ1:

(*sätib laual pabereid*) Nojah, kui kultuuriminister arvab, et kultuuri pole vaja rahastada, siis on asi tõesti kurjast. Aga nüüd asisemate teemade juurde. (26:55) (*toetab sõrmeotstega kätt paberitel*). Kui Eestis käis kaks nädalat tagasi Prantsusmaa IT-minister Fleur Pellerin, siis ei olnud veel puhkenud skandaali, kus USA riiklik julgeolekuagentuur on pealt kuulanud Euroopa Liidu liikmesriikide juhtide telefonikõnesid. Kuid toona oli juba teada, et NSA luuras näiteks Brasiilia ja Mehhiko presidentide kõnesid. Prantsusmaa ministrit usutles Tarmo Maiberg.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 3

27:25

Fleur Pellerin, Prantsusmaa innovatsiooni ja digitaalse majanduse minister (nimi graafiliselt) (räägib inglise keeles, eestikeelne tõlge):

See on globaalne mure. Euroopas olen rääkinud sakslastega ja paljude teistega, kes on väga mures. Samas teame, et luuramine on alati eksisteerinud ja seetõttu ei peaks me olema liialt naiivsed. Andmekaitse on avalikkuse peamine mure. Euroopa tasemel peame ilmselt ümber hindama kahepoolse leppe, mida mõned osapooled täita ei taha nagu näiteks USA. Meil pole võimu, et garanteerida andmekaitset ja privaatsust. Meil on Safe Harbor lepe, mille USA ja EL sõlmisid aastal 2000, mis ilmselt enam ei päde digitaalse majanduse arengu pärast. Ilmselt peame seda ümber hindama ja selle leppe uuesti läbi arutama. Lepe seadis andmete edastamise raamistikuvälisfirmadele riikides, kus meil pole võimu andmeid kaitsta. Kuid see oleks Euroopa Liidule suur väljakutse.

28:48

Tarmo Maiberg (nimi graafiliselt) (küsib inglise keeles; näoga):

(eestikeelne tõlge/ subtiitrid):

Kes on Prantsusmaal digitaalmajandusest huvitatud? Kas ettevõtted, valitsus või tavainimesed?

(ajakirjanik on näoga näha, liigutab käsi ja pead)

28:58

Fleur Pellerin (edaspidi FP):

Meil on väga dünaamiline ärikeskkond digitaalmajanduses. Meil on väga palju idufirmasid, meil on head insenerid ja koolid. Prantsusmaal on väga särisev digitaalne kogukond. Nemad on sammu võrra ees valitsusest. Minu eesmärk on administratsiooni senist suhtumist muuta, kes on ehk konservatiivne, kuid peame muutuma sama liikuvaks ja huvitunuks nagu ühiskond.

29:41

Tarmo Maiberg (edaspidi TM):

Teil pole ID-kaarti või süsteemi, mis ühendaks kõike – saad hääletada, vaadata terviseandmeid jne. Kui kaua läheb aega, et selline süsteem ellu viia?

(ajakirjanikku on näha kuni esimese komani, seejärel on ainult kuulda; samal ajal näidatakse ID-kaardi kasutamist, erinevaid Eesti kodanike ID-kaarte)

30:00

FP:

Meil on olemas kogu vajaminev tehnoloogia, kuid probleem ehk mis takistab meil boimeetilise ID-kaardi töösseadmist, on andmekaitse küsimus. Kes näeb faile, kuidas riik või valitsus kasutab neid faile. Ehk seepärast on raskem, et rohkem inimesi on vaja veenda digitaalses muutumises. Olukord muutub ja meie jaoks on Eesti eeskujuks e-administratsiooni kohapealt. See oli ka minu visiidi eesmärk, et näha, millised osad saaksime Prantsusmaal kasutusse võtta[

30:57

TM:

[Millised punktid olid teie jaoks ülevõetavad?

(eelmise vastuse viimaste sõnade hetkel hakkab Maiberg uut küsimust esitama; on näoga kaadris, näha ka käte ja keha liikumine)

31:01

FP:

Kõik, mis puutub digitaalset allkirja. See on väga huvitav. Sel on väga hea potentsiaal digitaalmajanduse kasvuks ja arenemiseks. Kui saad tagada digitaalsikuandmete turvalisuse, siis saab pakkuda palju teenuseid ja teha lihtsamaks avaliku teenuse, kuid ka erateenused. Mulle väga meeldiks ka, kuidas e-tervis on Eestis arenenud koos e-retseptiga. See peaks meid inspireerima.

31:51

TM:

Seega loodate, et see tõukab riigi majanduse taas käima?

(korraks näidatakse taas ID-kaarti, seejärel on kaadris TM nägu, käsi näha ei ole)

32:00

FP:

Jah. Euroopa tasemel on digitaalne majandus täna üks peamisi konkurentsivõime, majanduskasvu ja tuleviku töökohtade mõjutajaid. On oluline anda majandusele õige impulss. Me näeme hetkel, et Euroopa kontinendina ei ole suuteline looma rahvusvahelisi hiiglasi nagu USAs. Tahan, et Euroopa Investeerimispank oleks aktiivsem üle-euroopaliste fondide finantseerimisel, sest siis saame rahastada euroopa idufirmade arengut. Ning aidata neil muutuda suurteks. Peaksime keskenduma ka standarditele ja normidele, eriti innovatsiooni, suurte andmemahtude ja pilvetöötuse puhul.

32:53

TM:

Mida ütlete presidendile? Kas ta tuleb ise vaatama meie e-valitsust ja e-süsteeme?

33:00

FP:

Tahaksin, et ta saaks rääkida teie presidendiga. President Ilvesel on hea tehnoloogilise presidendi reputatsioon. Prantsusmaa president teab väga hästi, et saaksime suurt kasu – kasvu, konkurentsivõime ja parema avaliku teenuse, kui suurendame administratsiooni digitaliseerimise ja majanduse kiirust. Muidugi soovitaksin tal siia tulla ja vaadata Eesti e-administratsiooni innovatsiooni. See on hea näide.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUUDIO

SAATE LÕPETAMINE

33:49

SJ1:

Nii, et pole see meie IT-tiiger surnud sugugi. Vähemalt väljastpoolt vaadates. Minu poolt aga nägemiseni kuulmiseni.

MUUSIKA

LÕPUTIITRID

LISA 2. 13.01.14 “Välisilm” transkriptsioon

Välisilm 13.01.14

Saatepikkus: 32min54

VÄLISILMA GRAAFILINE SAATEPEA MUUSIKAGA

STUUDIO

SISSEJUHATUS

00:20

Astrid Kannel (saatejuht (edaspidi SJ2)) siseneb stuudiosse uksest, mille avab ning seejärel sulgeb, käes on paberid ja hakkab rääkima püsti seistes.

Ütleb toolini kõndides:

SJ2:

Tere õhtust. (*ütleb seistes otse kaamerasse*) Möödunud nädalal ütles kaitseminister Urmas Reinsalu (Astrid Kannel nimi graafiliselt ekraanil) välja mõtte, et oleks hea, kui:: Eestis asuks USA sõjaväebaasid. (*silmad tõmbuvad kinni*). Mõte tuli natukene ootamatult, (*kulmude kergitamine*) päris hästi ei saadud aru, mida kaitseminister silmas pidas. Oli neid, kes pidasid sellist avaldust kohatuks või koguni Eestile ohtlikuks. Oli ka neid, kes arvasid, et kaitsealast koostööd Ühendriikidega võiks ühel või teisel moel hoogustada küll. Põhiliselt just sellel teemal me tänases räägimegi ja kaitseminister on meil ka stuudios. Täna saates.

Tekst	(...)Mõte tuli...	(...)päris hästi ei saadud (...)
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 11. Silmad kisis	Kuvatõmmis 12. Kulmude kergitamine

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOKLIPP

SAATE TEEMADE TUTVUSTUS

VL+VO 1:

SJ2 (00:56):

USAs visiidil käinud kaitseminister Urmas Reinsalu selgitab, mida ta silmas pidas, kui arvas, et Eestis võiks olla USA sõjaväebaasid.

Video: Urmas Reinsalu väljub autost, näha on korraks Eesti ja USA lippe, keegi võtab teda vastu, suruvad kätt ning lähevad trepist üles ilmselt mingisse hoonesse. Vastuvõtul on ka mundrites ja relvadega mehed.

Tekst	... visiidil käinud ...
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	Kuvatõmmis 13. Urmas Reinsalu saabumine

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VL+VO 2:

SJ2 (01:07):

Eestit külastav Gruusia parlamendipiik ütleb, et Gruusia sõja ajal Mustale merele saabunud Ühendriikidest sõjalaevad olid ainukesed, mis riigi täielikust Venemaa kätteleantamisest päästsid.

Video: Näha poliitikuid, kõnnivad suures ruumis. Fotograafid pildistavad. Parlamendipiik surub kellegagi kätt.

Tekst	... sõjalaevad ...
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	Kuvatõmmis 14. Parlamendipiikri saabumine

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

VIDEOLUGU NR 1 SISSEJUHATUS

01:20

SJ2 (tõstab pilgu kaamerasse):

Aga kõigepealt (*kergitab kulme*) vaatame ära Lauri Tankleri süžee USAst sellest (*tõstab korra käe ja langetab*), kuidas kaitseminister Reinsalu USAs käis (*hää! tõuseb*) ja mismoodi tehakse koostööd näiteks korralike proteeside tegema õppimisel. Asi, mida läheb vägagi vaja neil sõduritel, kes missioonidel käest või jalast ilma on jäänud.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 1

01:40

Lauri Tankler (LT) voiceover (VO):

26-aastane Madis Põri kaotas 2012.aastal vaid paar päeva enne oma Afganistani missiooni lõppemist miini otsa astudes mõlemad oma jalad. Poolteist aastat hiljem õpib mees ise proteese valmistama.

01:55

Madis Põri; Proteesimeistriks õppija; Endine kaitseväelane (nimi graafiliselt):

Kandideerisin eee proteesimeistriks ida...läbi Ida-Tallinna keskhaigla...jaoks ja osutusin valituks. Ja hakkas see... hakkas mulle meeldima siis, kui ma hakkasin ise enda proteese nagu sättima ja siis natukene rohkem uurima. Siis ma mõtlesin, et nagu võiks nagu selle asja nagu rohkem edasi viia.

02:13

LT + VO:

Koos füsioterapeut Anti Piguliga veetsid nad kaks kuud eelmise aasta lõpus USAs (?) sõjaväehaiglas proteese valmistades, et hakata samamoodi Eestis Ida-Tallinna keskhaigla proteesikeskuses Eesti sõdureid ja tsiviilisikutest amputeeritud aitama.

02:27

Anti Pigul; füsioterapeut (nimi graafiliselt):

Ja see õpe on hästi mahukas. Et tegelikult seda aega tundub, et seda on vähe, aga kuna see on nii mahukas, et ma arvan, et me kuu aega siin teeme sama palju proteese, noh mina isiklikult, kui tehaks Eestis võib-olla aasta, poole teisega.

02:42

LT + VO:

Seda kõike saavad nad teha tänu Ameerika Ühendriikide toele, kes hoolitseb loodava proteesikeskuse personali koolituse ja sisseseade eest.

02:50

Madis Põri; Proteesimeistriks õppija; Endine kaitseväelane (nimi graafiliselt):

No kõige tähtsam on see, et see koostöö ameeriklaste ja eestlaste vahel ...see on nagu ainukordne võimalus ja et selline keskus nagu üldse Eestis avatakse, et see teeb nagu elu palju paremaks kõigil.

03:03

LT + VO:

Afganistani sõda ja selle tagajärgedega tegelemine on viimase kümne aasta jooksul olnud Eesti ja USA koostöö kõige olulisemaks märksõnaks. 2014.aastaga peaks aga lahinguoperatsioon läbi saama ja see tähendab, et USA ja Eesti tahavad leida uusi võimalusi, kuidas koostööd teha.

03:17

Urmas Reinsalu; kaitseminister (nimi graafiliselt):

Pärast eee Afganistaniiee lahinguoperatsiooni eee tuleb uus jätkumissioon, kui Afganistani riik ise on võimeline koostööleppide sõlmima nii NATOga kui ka Ameerika Ühendriikidega selles küsimuses. Ja mm ka Eesti on valmis sinna panustama. Meie oleme huvitatud sellest, et ee meie väga hea kahepoolne koostöö, mis meil on olnud erioperatsioonide valdkonnas Ameerika Ühendriikidega, et see jätkuks, oli minu sõnum Ameerika Ühendriikide kaitseministrile. Ja praktilises koostööst me arutasime kaa ee reaalsel võimalust selle kohta, et eee lähemate aastate perspektiivis Eesti saadaks ühe miinitõrje laeva, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritanniaga koostöös eee Pärsia lahele miinitõrjeoperatsioonile.

04:01

LT + VO:

Küsimus on selles, et kui maavägi on suutnud siiani ameeriklaste ja brittidega koostegutsemist harjutada nii õppustel kui ka Iraagis ja Afganistanis, lennuväe koostöö kohaks on Ämari lennuvälja arendamine ja meie õhuruumi valvamise haldamine, siis nüüd on aeg anda ka mereväele võimalus oma briti ja USA kolleegidega koostööd teha.

04:19

Urmas Reinsalu; kaitseminister (nimi graafiliselt):

Ja kõne all on tõepoolest ühe, ee kas staabi ee või hiljem miinitõrjelaeva saatmine koos meeskonnaga.

04:25

LT + VO:

Jätkumissioon tähendab näiteks väljaõpet ja nõustamist, kuid Afganistani lahinguoperatsiooni lõppemine ei ole mõttekoht ainult Eestile, vaid NATO liitlastele üldiselt. Suuremalt tuleb see jutuks selle aasta septembris NATO tippkohtumisel, kuid juba praegu annavad liitlasriigid märku, mis nende huvid on. See oli ka Reinsalu eelmise nädala USA visiidi läbivaks teemaks, kuidas edasi anda Eesti huvi NATO koostöö kohta. Sellest rääkis ta ka oma ettekandes rahvusvahelises strateegiliste uuringute keskuses, kust Eesti meediasse jäi kõlama eelkõige mõte Ameerika kohalolekust Eesti pinnal.

04:54

Urmas Reinsalu; Estonian Defence Minister (nimi graafiliselt; välismaine allikas) (tõlge inglisekeelsest tekstist):

Muidugi oleks kroonijuveeliks USA vägede püsiv kohal viibimine Euroopas. Rõõmuga näeksin USA vägede alalist kohalviibimist oma kodumaal, aga ma mõistan tänase päeva reaalsust.

05:20

Urmas Reinsalu; kaitseminister (nimi graafiliselt):

Minu sõnum oli see, et meie regioonis, kus ee NATO sõjaline võimekus on väiksem, meie regioonis NATO liikmesriikidel, Läänemere ruumis kui meie naaberriikide ehk siis Vene Federatsioonil, on väga oluline eee NATO kohalolek, eriti Ameerika Ühendriikide kohalolek, ee justnimelt ka õppuste, ee visiitide, erinevate koostöövõimalustee mahus.

05:42

LT + VO:

Enne kui saab neid järgmisi samme üldse plaanides kirjutama hakata, tuleks operatsioon Afganistanis ära lõpetada. Selle jaoks on aga oluline USA ja Afganistani kahepoolne lepe, mille sõlmimist Afganistani president korduvalt edasi on lükanud.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

STUDIOINTERVJU

05:58

SJ2:

Ja stuudiost jätkame kaitseminister Urmas Reinsaluga ning Tartu stuudios ühineb meiega erukindral Ants Laaneots. Tere õhtust.

Urmas Reinsalu (UR):

Tere õhtust.

Ants Laaneots (AL):

Tere õhtust.

06:07

SJ2:

(pöördub UR poole):

No mida Te siis täpselt selle-selle väljaütlemisega mõtlesite? Kas Te pidasitegi silmas Ameerika sõjaväebaase eee, kümned, sajad või tuhanded mehed Eesti pinnal?

(*saatejuht liigutab kätt, vasaku käega toetub lauale; korraks näidatakse ka UR*)

UR (Urmas Reinsalu; kaitseminister nimi graafiliselt):

Ma pidasin silmas seda, mida ma ütlesin. Ehk teisisõnu, Eesti kõige tähtsam ee tuum meie kaitsevõimest on heidutusvõime. Ja seda heidutust me toodame sellega, et meil on oma reserv, meil oma kaitsevägi, kes on võimeline vaenalsele vastu astuma kriisilukorras. Ja seda heidutust me toodame ka läbi selle, et me oleme NATO liige, et meil on liitlased, kes on kriisi ajal valmis meile appi tulema.

06:44

SJ2:

Ehk nad on ikkagi siin?

(*SJ2 liigutab kätt, pea on vasakule poole kaldu*)

UR:

Ee liitlased on olemas ja kindlasti üks element, täiendav element heidutuses, on see, et kui nad asuvad meie regioonis, kui nad paiknevad erinevates tegevustes siin samas Eesti pinnal. E kohalolek on väga erinev, kuidas me saame liitlaste kohalolekut tagada. Ma kindlasti ei välista ka kohalolekut, mis võiks olla kui julgeoleku situatsioon selliseks areneb ka nii öelda sõjaväebaas või-või üksus, aga kohalolek võib olla ka eroteeriv sõjaväeüksus. Kohalolek võib olla mingi varustuse paigutus selle meie territooriumile. Kohalolek on kindlasti õppused. Meil on olnud väga intensiivne õppuste programm, seal hulgas ka kahepoolsed õppused ja Balti riikidevahelised õppused Ameerika Ühendriikidega e ning kohalolek on ka poliitilisel tasemel visiit. Üks osa kohalolekust on ka see, et Tallinnas asub NATO küberkaitse keskus. Ja meil on Balti kaitse kolledž. Nii et ee, täna reaalsus on selline, et see julgeoleku tasakaal meie regioonis nagu ma ee oma sõnavõtus ka Ühendriikides ütlesin on ee meie regioon on ainukene ee NATO ee territooriumi osa, kus sõjaline tasakaal on nii öelda sõjalise võimekuse mõttes on ta kahjuks. Ja seda tuleb kindlasti kompenseerida.

07:59

SJ2:

No Ants Laaneots, Teie olete öelnud, et ee sõjaväebaasid Eestisse, Ühendriikide sõjaväebaasid, oleks nagu punane rätik ee Venemaa silme ees ja et see on ohtlik.

(saatejuht tõstab silmad paberitelt, mis on laual, pöördumine kaamerasse, Ants Laaneotsa poole)

08.10

AL (erukindral Ants Laaneots nimi graafiliselt):

No kõigepealt ma tahan nõustuda ministriga selles osas, et ee Balti riike on NATO poolt väga keeruline kaitsta. Et see on kõige nõrgem koht võib-olla tõesti kogu NATO süsteemis, sest me kujutame endast poolsaart, mis on ee eraldatud siis põhja ja lääne-Euroopast merega. No ida pool on põhiline meie ((köhatab)) julgeoleku risk Venemaa ja oleme ühendatud Leedu ja Poola kaudu siis kitsa koridoriga, ütleme nii lääne-Euroopaga. Selles mõttes on tal õigus. Teine küsimus muidugi (köhatab), mis puudutab ee USA või NATO vägede juuresolekut ee Eestis, siin peab silmas pidama, et nii USA kui NATO mõtlevad strateegiliselt ja (köhatab) veel eelmise USA valitsuse aeg, ma mõtlen, siis ka president Obama ja proua Clinton riigisekretär, algatati see suur kuulus või kurikuulus resett Venemaaga, mis pidi normaliseerima suhted ja viima see...need suhted nii Euroopa Venemaa kui ka USA Venemaa vahel ja NATO Venemaa vahel normaalsele sellisele hea partnerluse tasandile. Sellest küll midagi eriti välja ei tulnud (köhatab), kuid see veel ei tähenda, et ee Venemaa oleks nüüd iga hetk valmis ee kallale tulema Balti riikidele või neid ära võtma. Ehkki ütleme ee, kui vaadata nüüd uut Vene-maa doktriini ja Putini tegevust, siis tõepoolest selles on väga palju neo-imperialistlikku ehk siis ee nad on endale püstitanud ülesandeks, ma mõtlen Putin ja tema meeskond, ee lähiülesandeks ee taastada kontroll ((köhatab)) post-nõukogude ruumis ja kaugem ee ülesanne on tõesti fantastiline, mis on ka must-valgelt kirja pandud sellises raamatus, mille nimi on nagu ma juba mainisin "Venemaa uus doktriin" ee 2009. aastal välja tulnud, kus-kus Venemaa nagu taotleb endale globaalse administraatori rolli ehk siis põhimõtteliselt tahab välja vahetada sellel kohal Ameerika Ühendriigid. Aga ((köhatab)) tahan rõhutada seda, et veelkord, et NATO ja USA mõtlevad globaalselt. Kui võtta Ameerika Ühendriigid, siis neil on praegu sõjaväelaset rohkem kui 150nes riigis. 28s riigis on nende üksused tervikuna ehk üle 200 000 mehe ja naise Ameerika (köhatab) relvajõududest on välismaal (köhatab). See tähendab ka seda, et-et ee igale poole neid ei jätku, ütleme niimoodi.

11:01

SJ2:

(pöördumine AL poole ekraanil):

Aga me ei saa mõelda niimoodi...(AL tahab jätkata) me ei saa mõelda nii, et meie juurde ei jätku. Me peame ikkagi töötama selle nimel, et nad siia tuleks ja siis kui-kui see mõte välja öeldakse ja see on ju selge, et oleks ju hea, kui siin midagi kindlat oleks, siis siis ei ole meil mõtet kartma hakata Venemaad, vaid nad vastu võtta juhul...juhul kui siia midagi jätukuks?

(saatejuht liigutab käsi sõnade rõhutamise taktis)

11:21

AL:

Vot nüüd me jõuamegi selle küsimuse juurde, millest ma tahtsin rääkida. See on see sama meie NATO kaitseplaan. NATO ja Ameerika Ühendriigid vaatavad meid siin Balti riike mitte üksikult a üh...tervikuna, ma mõtlen kolm Balti riiki ja Poola- see on üks üldine terviklik kaitseala. Sellepärast, et kõik need riigi, väikend-väikesed riigid ja ka Poola sõltuvad üksteist kaitseküsimustes. Ja selles mõttes ee on plaan koostatud niimoodi, et ee arvestatud on ka (köhatab) "kivise eelse" (?) ehk siis kriisieskalatsiooni perioodiga (köhatab), mille jooksul tuuakse vastavad heidutus jõud selle-sellesse regioonile, nendesse riikidesse. Kui vaadata nüüd seda küsimust, kas on meil permanentselt vaja Ameerika ütleme üksuste juuresolekut, siis ee ma sügavalt kahtlen selles, sest ee see oleks ee vvesi (15:12 UR annab käega märku, et soovib midagi öelda) ütleme Moskva propaganda veskile. Teatavasti venelastel on raskused praegu majanduses, sisepoliitiline olukord on kaunis keeruline, mida Moskva kardab. Kardab ka seda, et NATO läheneb väga lähed...tuleb väga lähedale tema piiridele ja teine, ta kardab mitte ainult nüüd post-nõukogude ruumi käest ära minekut, ta kardab ka seda, et ee Venemaa ise võib ära laguneda. Kusjuures huvitav on see, et ee Putini endine nõunik Andrei (?) on seda Putinile soovitanud tegelikult, et kui venelased tahavad Venemaaks jääda, siis võib-olla oleks mõttekas ee mõnedele tema osadele anda iseseisvus. Kui nüüd (köhatab) tõesti me taotleme ja ameeriklased saadavad mingi üksused permanentselt Eesti territooriumile, see tähendab esiteks, et Läti, Leedu tahavad ka saada ja teiseks (köhatab), Venemaal oleks siis kõva propaganda ee vahend selleks, et pöörata oma elanike nii öelda tähelepanu siseriiklik probleemile, et elu probleemidelt välisvaenlase poole, mobiliseerida nagu seda mitmed korrad teinud tegelikult ka Stalin oma tegevusaeg, et mida tehti ka Nõukogude Liidu perioodil.

13:32

SJ2:

Nii, Urmas Reinsalu, Te tahtsite midagi vastu öelda.

13:34

UR:

Noh, minu arusaam on see, et ee on tõsiasi, et ee see suundumus alates Külma sõja lõpust meie regioonis see tasakaalu suhe on muutunud ee. Euroopast on Ameerika Ühendriigid pidevalt oma sõjalist jõudu välja viinud. Ja mm tõsiasi on, et just lääne suunal, aga ka meie Balti mere ruumi suunal on Venemaa ühe prioriteedina oma sõjalist kohalolekut ee väga süsteemselt kasvatanud. Ja-ja see kindlasti meie vaates, meie julgeolekuhuvide vaates seda julgeolekut täiendavalt ei tooda, vaid meie küsimus on selline, millised sammud tasakaalustaksid seda. Kindlasti meie regioonis liitlaste igakülgne kohalolek, ee ja mul ei ole kade meel kui ka Lätis ja Leedus need liitlased on nagu kasvõi praegu Leedus on Ameerika Ühendriikide ee hävitajad ja kes täidavad õhupolitsei ülesandeid või näiteks roteeruv lennu Ameerika Ühendriikide lennuväeüksus on ka Poola baasis. Justnimelt hiljuti paigutatud. Et-et ka nendes riikides see on...sest kokkuvõtte ja kogu meie käsitus ka NATOga liitumise eelselt oli see, et ee NATO kohalolek meie ruumis ei vähenda ega tekita julgeolekuvaakumit, vaid vastupidi, see toodab julgeolekut.

14:51

(SJ2 hakkab midagi ütlema, kuid UR jätkab)

UR: Teine küsimus, mis puudutab nüüd ühelt poolt seda, et meie regioonis on seda julgeolekut vaja taas toota. Ee on kindlasti meie jaoks, kui rääkida globaalsemalt, on väga tähtis see, et kui nüüd Afganistani missioon NATO jaoks lõpeb, ja see oli mu teine niisugune keskne teema ee Ühendriikides, siis ee kuidas ee NATO säilitab oma põhiülesannet ja sealhulgas ka kollektiivkaitse ülesande jaoks koostegutsemisvõime, et ee NATO lahingmissioon Afganistanis on olnud väga suurt ressursi nõudev, väga keeruline, 100 000 sõdurit on olnud erinevatest riikides seotud, aga see on ka taganud väga tugeva ja koherentse ee seose erinevate riikide sõjaväelastel. Ja nüüd on hästi tähtis, et pärast seda kui NATO lahingumissioon lõpeb Afganistanis ee kaitsekulusid selle võrra ei kärbita ja kõik riigid ei kapseldu nii öelda oma tegevustesse sisemiselt ee ja seetõttu, meie, Eesti, sõnum on kindlasti see, et ee NATO ee hakkaks korraldama pidevalt suuremahulisi õppusi, ee igaaastasi õppusi.

15:56

SJ2:

(pöördub Reinsalu poole):

Vat, meie käime väga tõsiselt missioonidel ja anname noh kõik mis me...panustame ikka korralikult ja siis me oleme nagu täiesti võrdväärsed ee NATO liikmed, arvestades noh meie võimalusi. Aga kui nüüd me räägime mingist näiteks noh, et ameeriklased teeksid oma baasid Eestisse, nüüd me võime olla sellega nõus või mitte, aga-aga-aga põhimõtteliselt, mis selles imelikku on, kui nad siia teeks. Selles mõttes me olemegi NATO riik. Mitte et NATO tuleb Venemaale lähemale, vaid me juba olemegi NATO riik ongi juba Venemaa naaber. Et- et ee mis mõttes et kas me oleme nagu mingi poolik NATO riik, et võibolla et me mingeid asju ikka kardame?

16:29

UR:

Ei, me oleme täiemahuline NATO liikmesriik. Venemaal on oma julgeolekuhuvide. Ee ma arvan, et ee kui ka noh Vene sõjalises doktriinis on-on omistatud nii öelda ühe oh-ühe ohuna tõepoolest noh nii öelda läänesuunalist konflikti või võimalikku rünnet eee NATO poolt, siis see kindlasti ei ole objektiivne reaalsus, aa mida-mida nii öelda mõistlik nende poolt vaadatuna, millesse panustada, aga tõsiasi on see, e-et ee NATO täieõigusliku liikmesriigina, kui meie rahvusliku julgeolekuhuvide on siin liitlaste kohalolek, siis ei ole kolmandatel riikide-el ee ammugi kindlasti midagi m öelda. Me kindlasti see mingilgi moel ee ei piira meie suveräänsust.

(17:15 SJ2 püüab vahele segada, UR jätkab, seejärel palub AL vahele öelda, saatejuht osutab käega ekraanile, kus on näha AL ning ütleb "Jaa, annan sõna" (naeratab)). Kaitseministrina...kaitseministrina kirjutan iga nädal alla lubasid, kus siis Eesti riik lubab teiste riikide sõduritel meie territooriumile lühiajaliselt siseneda ja mitte sugugi vaenulikul eesmärgil, vaid sellepärast, et nad arendavad koostööd meie kaitseväelastega ja on instruktorid, teevad siin visiite.

17:34

SJ2 :

Nii, anname nüüd sõna Ants Laaneotsale.

(saatejuht naeratab siamaani, lõpetab Reinsalu vastuse ning liigutab nimetissõrme)

17:35

AL:

No (köhatab), kui nüüd eks Venemaa ründaks Eestit või Lätit või Leedut, siis tähendaks igal juhul ju kallaltungi NATO-le. See tähendab automaatselt peab käivituma artikkel 5 sõltumata sellest, kas Eesti pinnal on üks ee pataljon või üks eskadrill USAst või ma ei tea Saksmalt või Prantsusmaalt või kust iganes. Selles mõttes see-see üksuse juuresolek oleks ainult sümboolne, sest selline väike üksus nii kui nii midagi ära teha ei suuda lahinguväljal- kas on siis maismaalahing või õhulahing. Teine, mis suur probleem praegu lääne-Euroopas on see, et tõepoolest, et eee meie lugupeetud liitlased, NATO liitlased

lääne-Euroopas on minetanud sõjalise võimekuse läbiviia artikkel 5 ee-ee operatsioon ilma USA toeta. Ja see ütleme degradeerumine sõjaline jätub. Kui vaadata eelarvet, me teame väga hästi, et ee kogu NATO ee igaaastases kaitsekulutusest 75% on USA omad. Selge see, et ameeriklased on selle peale pahased ja selge see on ka on see, et üheks põhjuseks, miks ta viib vägesid ära, ongi just see rehepapi mentaliteet, mis on laialt levinud ee NATO Euroopa riikides. Mida minu arust peaks tegema, eee nüüd ka pärast võib-olla missiooni lõppu Afganistanis (*SJ2 kirjutab midagi samal ajal paberile*), ee kõigepealt teha kõik, mis võimalik, ma mõtlen mitte ainult Eestit, aga Balti riigid tervikuna, Poolat, et eee Euroopasse jääks piisav hulk Ameerika või USA vägesid just selleks, et ee korvata mingil määral eee need puudused, mis on praegu lääneliitlastel (kõhatab) Euroopas ja et oleks tagatud ikkagi kindel heidutus, millest siin nagu kaitseminister ka rääkis. See on üks kõige tähtsamaid asju tervikuna. Teine, loomulikult ja ma olen selles osas ka Urmasega nõus, et tuleb arendada enesekaitsevõimet. Meie tegeleme sellega tõsiselt, aga meie lõunapoolsed nagu partnerid mitte väga tõsiselt, mis on halb. Tuleb igati neid ergutada selles liinis, (19:55 SJ kirjutab midagi samal ajal paberile) kui me tahame tõesti seda esmast enesekaitsevõimet region...regionaalselt näha. Kolmas võib-olla, mis tuleks teha... Meil on kaitseplaanid NATO osas olemas. Nüüd oleks vaja nad tagada üksustega ja väga tähtis oleks, et eee need kaitseplaanid mängitakse regulaarselt läbi ka õppuste käigus. Ja mis ee tõepoolest siin juba Urmas mainis seda, minu arust see oleks aktuaalne või reaalne ja või-bolla ka lahendatav, on ee eelpositsioneerimis... USA üksuste näiteks eelpositsioneerimisladude paigutamine Balti riikidesse, seal hulgas ka näiteks Eestisse. Ee see oli laialt levinud Külma sõja päevil, olid ju Ameerika üksuste-eelpositsioneerimislaod nii Norras, eriti aga Saksamaal. Võib-olla lihtsal kuulajal ei ole arusaada, mis see tähendab. See tähendab seda, et eee riik (20:59 SJ vaatab oma pabereid, samal ajal annab UR käega märku, et soovib midagi öelda, SJ noogutab), mis on kaitse alla võetud, selle territooriumile paigutatakse ükskuse põhisealt laod kõigi selle relvastuse, varustuse, tehnikaga, mis on üksusele vajalik sõja aeg. Ise üksus võib olla nagu ta oli Külma sõja aeg ka näiteks USA territooriumil, a terved diviisid olid ladustatud, eee diviiside ütleme relvastus ja varustus ladustatud Saksamaal ja vaja oli tuua ainult meeskond lennukitega kohale, mis oli kiire, lihtne ja ei olnud seda väga keerulist komplitseeritud logistilist probleemi, mis tekib siis kui üksusi tuuakse kogu relvastuse, varustuse ja tehnikaga. Kusjuures ka poliitilisest aspektis ladude olemasolu ütleme meie riigi territooriumil ei saaks kuidagi välja kutsuda mingit närvilist reaktsiooni meie idanaabri poolt.

21:49

SJ2:

No see oleks võib-olla variant?

(SJ2 viitab käega Reinsalu poole).

21:50

UR:

No, Heritage fond ee oktoobri lõpul avaldas ühe raporti, mis puudutas justnimelt ka Ameerika Ühendriikide võimalikku kohalolekut meie regioonis ja eks nad ühe variandina pakkusid välja ka nii öelda siis think-thank'i tasemel sellise idee, et ee et varustuse eelpositsioneerimist kaaluda. No tõsisasi on, et ega see on ka poliitiline signaal. Et ee see eeldab ka valmisolekut see otsus langetada. Norras ee Ameerika Ühendriikide eelpositsioneeritud varustust on. Ee see, mis puudutab nüüd ee seda nagu tööd, et kuidas me kujutame ette, et enda julgeoleku situatsiooni, selles julgeoleku situatsioonis julgeolekut suuremini toota, siis see kõige tähtsam on see, et meie esiteks iseseisev kaitsevõime, teiseks, see, et me võimalikule vastasele, hüpoteetilisele vastasele, ee mõjume selliselt ja me ise ka teame, et see tegelikkuses nii on, et kollektiivne kaitse rakendub ja kollektiivse kaitse nimel on meie liitlased valmis panustama tugevat sõjalist selleks, et saavutada tulemust ka.

23:00

SJ2:

No vot mina mõtlen seda, et siin (SJ osutab pastakaga) käis läbi mõte, et-et lõuna riigid on..ee tegelevad rehheaplusega, no see, ütleme sõjalises plaanis, ütleme, et meie oma SKP norme täiesti täidame, see on üks see valdkond, kus meie rehheaplusega ei tegele, (UR noogutab peaga) et siis võiks just lo-loogiline olla, et siia ka panustatakse.

23:16

UR:

See kindlasti meie ee panus ee riigikaitsele on väga kaalukas. Ühendriikide kaitseminister ee seda eraldi mainis ee, senaator McCain tõi selle eraldi välja kohtumisel ja seda on..seda pannakse üle maailma tähele, sest see on-see on erakorraline ja see annab meile kindlasti moraalse õiguse, ühelt poolt ee Euroopa partnereid kutsuda ülesse rohkem ee oma kaitsele panustama ja teiselt poolt ka oma partneritega, suuremate ja tähtsamate partneritega, sügavamalt seda koostööd arendada. Nii et me ... Hetk on selline ja minu sõnavõtt tulenesid just nimelt sellest hetkest, et me oleme mõneti ühhest ruumist, julgeolekulises mõttes, sisenemas teise ruumi. (?) missioon lõppeb ära, on väga palju

küsimärke NATO võimekuse osas tulevikus poliitilise tahte osas, transatlantise seose osas ja Eesti peab siin selgelt ja tugevalt oma hääle kuuldavale tooma, sest see on esiteks meie eluline huvi ja teiseks meil on ka moraalselt kapitali seda sõna öelda, sest me oleme riik, kes tegelikult panustab riigikaitse.

SJ2 (24:25):

SJ2 (24:25):

Meil on jäänud intervjuu aega paar minutit. Ma küsiksin ikkagi seda, et mis: ee toimuma hakkab lühidalt, kui Venemaa peaks meid ründama hakkama?

UR:

Ma kõige pealt (AL ütleb midagi "(?) küsimus", saatejuht naeratab selle peale) ... Ma ütlen kõige pealt seda, et see eee sõjalise rünnaku oht on äärmiselt madal.

[Et siin õhtul televaatajaid mitte hirmutada]

SJ2 (24:42):

[Jaa, ma küsin...jaa-jaa aga mi-mi jaa], loomulikult, [aga mis....

UR:

[Kui võõrriik sõjaliselt ründab Eestit,

siis Eesti ee annab oma sõjalise vastulöögi ja samuti eee meie liitlased oma sõjalise jõuga vastavalt kollektiivkaitse plaanidele tulevad meile appi.

SJ2 (25:00) (konkreetses häälega, nägu ei ole näha):

Nii! Kui rutu meile appi tullakse?

UR:

(hakkab ütlema, kuid AL jõuab ette)

AL:

No ma tahaks lisada siin, et...et sõda niimoodi ei käi, et täna kõik rahulik ja homme tuleb kellegil (kõhatab) nii öelda kihk peale, võetas kaigas selga ja tullakse kallale. Riikide vahel see asi ei käi niimoodi. On teatud ikkagi kriisieskaleerumisperiood, leitakse põhjust, ajendit selleks, ...

Tekst	...: <i>ajendit selleks,...</i>
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 15 . Intervjueeritav (UR) soovib sõna saada, tõstab selleks oma käe</i>

...: et kallale tulla. See on aeg ja selle aja jooksul saab ka NATO väga hästi reageerida ja ma nagu ma juba ütlesin, ma kordan uuesti, et see moment on ka tegelikult ära planeeritud (paus) ...

SJ2 (25:28):

Eee märki[sid

Tekst	<i>Eee märki[sid]</i>
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 16 . SJ2 pöördumine UR poole</i>

AL jätkab:

...[See tähendab, et-et ee väed, ütleme NATO väed, Balti riikides agressiooni puhul ei saabu
siis kui vastane juba ründab ...]

SJ2 (25:37) vahele (näitab pastakaga UR poole):

[Jaa, ma küsin konkreetselt]

AL:

...: aga tuleb tsipa [varem

SJ2 (25:41) vahele (näitab pastakaga UR poole):

[Ja, ja], ma küsin
konkreetselt. Märtsi lõpus harjutasid venelased ee Rootsi juures Rootsi riigi ründamist tõenäolis...või
väidetavalt lennukitega, millega saab ka tuua pommi...visata, et eee kui selline asi peaks juhtuma, kas
siis selleks hetkeks kui siuke asi juhtub, on NATO väed juba siin või nad tulevad mingisuguse kolme
ööpäeva pärast?

UR:

Ma vastan nagu sellele lühidalt, et mitte liiga dramatiseerida situatsiooni. Tõsiasi on see, et
2011.aastast, Külma sõja ee lõpust saati Venemaa teeb selliseid ee lende e[strateegiliste pommitajatega
...

SJ2 (26:10):

[Jaa, aga ...ajaa...seda küll]

Tekst	<i>...seda küll[</i>
Kuvatõmmis	
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 17. SJ2 räägib UR jutule vahele</i>

UR:

see on õppus.]

...[aga

UR:
[Seda tuleb võtta oma võimekuse demonstratsioonina.]
SJ2 (26:11):
[Jaa, aga ma... aga mina küsin sellepärast, et jaa...aga mina küsin, mis siis saab...]

Tekst	...aga mina küsin sellepärast...	...mis siis saab...
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 18. SJ2 osutab näpuga	Kuvatõmmis 19. SJ2 naeratab

UR:
NATO on maailma suurim sõjaline blokk, mis tähendab tegelikkuses seda, et meie asi ja meie suurim ee eesmärk on see, et sõda ära hoida. Ükskõik, millise vastase puhul, et ta saab aru, et ta on sõjalises vähemuses ja see konflikt ei maksa seda [panust (?)]
SJ2 (26:29) katkestab:
[Selge], kahjuks ma ei saa lasta Teil rohkem enam rääkida. Meie intervjuu aeg on läbi, aga aitäh::: ...

VIDEOLUGU NR 2 SISSEJUHATUS

SJ2 (26:34):
...2008.aastal Gruusiat rünnates näitas Venemaa paraku, et võib ee teisele riigile kallale minna küll. Arni Alandi intervjuueeris täna Tallinnas visiidil viibivat Gruusia parlamendi spiikrit Davit Usupašvilit, et uurida, kas Gruusias on nüüd, mil Saakašvili on läinud, saabunud parem tulevik ja kas Gruusia tahaks endale USA baase.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 2

27:04

Arni Alandi (AA) + VO:

Davit Usupašvili sõnul oli Gruusia pärast Nõukogude Liidust vabanemist pikka aega õnnetus olukorras, kus üksikud poliitikategelased kehtestasid riigis tõemonopoli, mis ei lasknud demokraatlikul traditsioonil välja kujuneda. Kuid tõi kaasa ka väga palju muid probleeme. Parlamendi esimees on aga veendunud, et nüüd on tõemonopol murtud ning kole aeg Gruusia lähi ajaloos tõepoolest lõplikult läbi. Seda, et praegune poliitika on liiga sõltuv ühe mehe, president Mihheil Saakašvili, tegeliku kukutaja ning mullu sügisel lühikest aega peaminister olnud B.Ivanišvili rahakotist ja ärihuvidest Usupašvili ei usu.

27:40

Davit Usupašvili; Gruusia parlamendi esimees (nimi graafiliselt) räägib (tõlge):

See üks mees, härra Ivanišvili, tuli poliitikasse ühe kindla eesmärgiga – ta tahtis teha lõpu messianismile Gruusias. Olukorrale, kus üks mees otsustab Gruusias kõik. See oli ka ainus põhjus, miks ta poliitikasse tuli, sest jah, enne teda oli Gruusia sõltuv ühest mehest. See oli president Ševardnadze ja hiljem president Saakašvili. Veel varem oli president Gamsahurdia, enne teda kommunistlikud liidrid ja nii edasi.

28:12

AA+VO:

Usupašvili räägib, et kohtab Gruusias tihti kodanikke, kes lausa nõuavad, et endiselt oleks ainult üks inimene, kas siis president, peaminister või kuidas iganes teda ka ei kutsutaks, kes ainuisikuliselt langetaks kõik otsused ja lahendaks kõik probleemid. Aga praegune valitsus ja parlament ning

ametlikult juba poliitikast lahkunud Ivanišvili püüavad teha kõik, et selline mõtteviis murduks, et tekiks tõeline demokraatia, mis sõltub institutsioonidest mitte isikutest. Usupašvili sõnul on Saakašvili-aegse valitsuse suurim läbikukkumine just asjaolus, et tavaliste inimestega ning nende arvamusega üldse ei arvestatud.

28:47

Davit Usupašvili; Gruusia parlamendi esimees (nimi graafiliselt) (tõlge inglise keelest):

Just sellised inimesed, tavalised Gruusia inimesed, viisid läbi kõige tähtsamad muutused Gruusia lähiajaloo. Nii juhtus varaseil 90dail, kui sellised inimesed ütlesid "ei" kommunistidele. Nii juhtus 2003.aastal, kui need inimesed ütlesid "ei" president Ševardnadzeleja tema korrumpeerunud süsteemile, valides uue energilise juhi- Saakašvili. Ning need olid jälle needsamad, täiesti tavalised grusiinid, kes ütlesid "ei" Saakašvilile aasta eest, kui nad said aru, et ta ei täida nende nõudmisi. Ma usun, et praegune valitsus ei korda sama viga.

29:32

AA+VO

Praegu arutatakse Eestis kaitseminister Urmas Reinsalu ideed, et Eesti kaitseks võiks riiki kutsuda USA väed. Tuletame vestluses Davit Usupašvilile meelde, et 2008.aastal Vene Gruusia konflikti ajal olid Gruusia sadamais USA sõjalaevad.

29:50

Davit Usupašvili; Gruusia parlamendi esimees (nimi graafiliselt):

Neil päevil, kui Venemaa sõjalennukid pommitasid Gruusiat, mitte ainult alasid, mis olid konflikti keskmeks palju aastaid, vaid ka pealinna ja teisi linnu, olid USA laevad meie sadamais ainus tõke, mis takistas Venemaal edasi liikuda, pealinna või teistesse piirkondadesse. Laevad olid väga tõhus meede Gruusia ja grusiinide kaitsmiseks. Siiski ei tahaks ma näha selliste sündmuste kordumist tulevikus, et võõrriikide laevad tulevad kaitsma Gruusiat, kuhu on juba sisse tungitud, okupeeritud. Ma usun, et 2008.aasta augusti sündmused olid kombinatsioon paljudest vigadest, mida tegid väga paljud olulised osalised ning seda tuleb võtta kui õppetundi, sest ma ei usu, et selle viiepäevase sõja keegi üldse võitis.

30:58

AA+VO:

Konkreetselt ainult USA vägesid Usupašvili Gruusia aladel näha ei taha. NATO kui organisatsiooni üksuste viibimisse riigis aga suhtub soosivalt.

31:07

Davit Usupašvili; Gruusia parlamendi esimees (nimi graafiliselt):

Me eelsitame Gruusia pinnal näha pigem NATO baase, mitte ühe suurjõu omi, olgu selleks siis Venemaa või USA, sest Gruusia püüdlused NATO-ga liituda on meie võitlus ellujäämise nimel. Meie naabruskonnas pole võimalik toime tulla, ilma et oleks tugevasti esindatud sõjaline jõud või sõjaline liit, mis jagab ühiseid arusaamu vabadusest ja sõjalisest jõust kui vabaduse kaitsjast, mitte mahasurujast. See on meie riigile hädavajalik. Ma ei tea, mis on parem Eestile või näiteks Bulgaariale, aga Gruusiale pole teist teed, kui liituda NATO-ga ja lõimida Gruusia armee NATO relvajõududega ja vastupidi – näha Gruusia territooriumit osana NATO territooriumist, mis ei kujuta endast ohtu ühelegi teisele riigile, kuid on väga kindel liikmesriikide kaitseabinõu.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

SAATE LÕPETAMINE

32:18

SJ2:

Saade on sellega täna läbi, aga dokumentaalfilm, mis kohe järgneb viib meid Süüria sõtta ja muu seas selle filmi operaator on meie enda hea Eesti mees Ivar Heinma. Head öhtut. (Saatejuht lahkub stuudiost ukse kaudu, millest saate alguses sisenes.)

MUUSIKA

LÕPUTITRID

LISA 3. 03.02.14 “Välisilm” transkriptsioon

Välisilm 03.02.2014

Saatepikkus: 33min07

VÄLISILMA GRAAFILINE SAATEPEA MUUSIKAGA

STUUDIO

SISSEJUHATUS

00:21

Aarne Rannamäe (saatejuht (edaspidi SJ3)) siseneb stuudiosse uksest, mille avab ning seejärel sulgeb, käes on paberid. Ütleb toolini kõndides ja seejärel otse kaamerasse vaadates:

SJ3: Tere ja huvitavat välispoliitika õhtut kõikidele meie vaatajatele. (Aarne Rannamäe nimi graafiliselt ekraanil) Täna sel saatel on kaks peamist märksõna: sündmused Ukrainas ja algavad taliolümpiamängud Stotšis. Nüüd aga kõigest järjekorras.

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOKLIPP

SAATE TEEMADE TUTVUSTUS

VL+VO 1

SJ3 (00:37):

Suur vastase debati seis Ukrainas püsib. Protestijad on endiselt vallutanud Kiievi südalinna, võimud on äraootavad ja Venemaa hoiab madalat profiili.

Video: (Küpsist sööv sõjaväe riituses olev mees, kellel nägu määrdunud (tahmane); sõjaväe riituses olevad mehed istuvad räpsases keskkonnas ning tünnis põleva lõkke ümber; lähiplaan mehest, kes rüügab plasttopsisst jooki, tundub, et on soojalt riides – peakate katab ka põski ja lõuga; barrikaadi juures puid lõhkuv mees; barrikaadil seisvad mehed;)

Tekst	<u>Suur</u> vastase debati seis Ukrainas püsib.	Protestijad on endiselt vallutanud
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 20. Küpsist sööv mees	Kuvatõmmis 21. Lõkke ümber istumas

Tekst	<i>Kiievi <u>südalinna</u>,</i>	<i>võimud on äraootavad</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 22. Jooki rüüpvav mees</i>	<i>Kuvatõmmis 23. Puid lõhkuv mees</i>
Tekst	<i>ja Venemaa hoiab <u>madalat</u> profiili</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 24. Mehed barrikaadil</i>	

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VL+VO 2:

SJ3 (00:48):

Ülipolitiseeritud Sotši talimängude edukas korraldamine on president Putinile eluküsimus. Korruptsiooniga vürtsitatud aegade kallimad mängud kätkevad endas ka enneolematut julgeolekuriski.

Video: Olümpia logo linnapildis, taustal on mäed; turistid teevad pilte maskottide juures; suuskadel olev Putin, suusatamine; Putin ja Medvedjev istuvad ilmselt mägedes/suusakuurortis päikese käes, laual kaks jooki;

Tekst	<i><u>Ülipolitiseeritud</u> Sotši tali</i>	<i>mängude edukas korraldamine on</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 25. Olümpia logo</i>	<i>Kuvatõmmis 26. Maskott</i>

Tekst	<i>president Putinile eluküsimus.</i>	<i>Korruptsiooniga võrreldud aegade</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 27. Putin suusatamas</i>	<i>Kuvatõmmis 28. Putin ja Medvedev</i>
Tekst	<i>kallimad mängud kätkuvad endas ka enneolematut</i>	<i>julgeolekuriski.</i>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 29. Suusatamine</i>	<i>Kuvatõmmis 30. Putin ja Medvedev</i>

VÄLISILMA GRAAFILINE VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

VIDEOLUGU NR 1 SISSEJUHATUS

01:03

SJ3 (istub laua taga):

Venemaa mõjuvõimu vähendamiseks on Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid ettevalmistamas ajutist abipaketti Ukrainale. Samal ajal läheb üha teravamaks ka lääne retoorika Ukraina opositsiooni jõudude toetuseks ning president Yanukovichi võimulolemise kriitika. Viimane äge sõnalahing toimus nädalavahetusel Münchenis, kus peeti igaaastast julgeolekukonverentsi. Meie toimetaja Astrid Kannel jätkab.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 1

01:34

Astrid Kannel (AK) + (VO):

Müncheni julgeolekukonverentsil sai Ukraina teemast üks tulisemaid küsimusi. Verbaalsetele barrikaadidele tõusid vastasleeridegi kandidid.

01:44

John Kerry, USA välisminister (nimi graafiliselt) esinemine konverentsil (tõlge inglise keelest):

Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit seisavad selles võitluses Ukraina seljataga.

Sergei Lavrov, Venemaa välisminister (nimi graafiliselt) esinemine konverentsil (tõlge vene keelest):

Miks ei mõisteta hukka neid, kes hõivavad ja okupeerivad valitsushooneid, ründavad ja piinavad miilitsatöötajaid, kasutavad rassistlikke, antisemiitlikke ja natsistlikke loosungeid?

02:07

Vitali Klõtško, Ukraina opositsiooniliider (nimi graafiliselt) (tõlge inglise keelest) räägib:

Sajad ja tuhanded inimesed on kolm kuud Euroopa Liidule lähenemise mõttele toetust avaldanud ja

nüüd ütlevad nad, et aitab ootamisest, aitab korruptsioonist, aitab seadusetust elust. Nad on muutumas agressiivseks ja on vaja, et president sellele reageeriks. Kogu võim Ukrainas kuulub temale ja ta vastutab kõige eest, mis Ukrainas toimub.

02:41

AK + VO:

Ukraina opositsiooni kinnitusel lepiti kohtumisel Kerryga kokku konkreetsetes sammudes, kuidas kriisist välja tulla ehk kuidas Ukraina majanduse eriesektorites olukorda kohe parandada, millised muudatused tuleks sisse viia Ukraina põhiseadusesse ning kuidas korraldada inimõiguste rikkumiste rahvusvahelist uurimist. Ikooniliseks juhtumiks selles vallas on kujunenud paar päeva tagasi läbipekstuna ning piinatuna leitud Automaidaani juht, kes oli kadunud kaheksa päeva ning jäetud metsa surema. Siiski õnnestus tal lähima küläni jõuda ning abi paluda. See juhtum tõi haiglasse opositsiooniaktivistile toetust pakkuma ka mitme riigi saadikud. Ööl vastu tänast lennutati Pulatov ravile Leetu. Sellele eelnevalt oli haigla ees, kus meest raviti, jõudnud tekkida vastasseis miilitsa ja meeleavaldajate vahel.

3:27 Kas Ukraina opositsioon on ka Eestilt mingit abi palunud ja mida on pakutud? (Video: mees kiirabiautos, kõrva peal plaaster, meedik tegeleb temaga, fotoaparaatide välgud vilkumas)

Tekst	Kas <u>Ukraina</u> opositsioon on ka <u>Eestilt</u> mingit abi palunud ja mida on pakutud?	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 31. Mees ja meedik	Kuvatõmmis 32. Mees kiirabiautos

03:32

Sulev Kannike, Eesti suursaadik Ukrainas (nimi graafiliselt + Sulev Kannikese foto; istub toolil käed liikumas positsioonis, avatud vestlusele) (telefonikõne salvestus):

No poliitiline opositsioon, see tähendab ee parteide tasemel, ei ole küsinud, aga-a selge on see, et olukord nii öelda tänaval on niisugune, et-et mingisugust meditsiinilist abi või rahalist abi on vaja ja saatkond sellega siis tegeleb.

(Video: räpane linnapilt, barrikaad, mäardunud lumi, Ukraina lipud, prügi, auto rehvid, inimesed toimetavad, kaitse riietuses olev rühm mehi (miilits?) seisavad rivis)

3:52

AK (küsimus esitatakse Sulev Kannikesele telefoniintervjuus):

Kas on Ukraina võimud teinud saadikutele Kiievis ka mingeid ettekirjutisi, kuidas nad praeguses olukorras käituma peaks?

Video: (kaitse riietuses olev rühm mehi (miilits?) seisavad rivis; tunni oleva lõkke ümber kaks istuvat meest, räpane keskkond; õues kätekõverdusi tegeved mehed)

Tekst	Kas on Ukraina <u>võimud</u> teinud <u>saadikutele</u> <u>Kiievis</u> ka mingeid ettekirjutisi, kuidas nad praeguses olukorras	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 33. Kaitseriietuses mehed	Kuvatõmmis 34. Tünni juures

Tekst	<i>käituma peaks?</i>	
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	<i>Kuvatõmmis 35. Kätekõverdused</i>	

03:59

Sulev Kannike, Eesti suursaadik Ukrainas (nimi graafiliselt + Sulev Kannikese foto) (telefonikõne salvestus):

Jah, no meil on nagu mõista antud, et see kui diplomaadid viibivad, ma ei taha nüüb vabaõhu miitingutel, see on aksepteeritav, aga staatuse rikkumiseks peetakse, kui nad on kohal, kus on toime pandud õigusrikkumisi, mille all on siis mõeldud hooneid, mis on hõivatud Ukraina võimude arvates ebaseaduslikult, teedel ka barrikaadid, sest ka teede suhtes on ebaseaduslik ja nii edasi. Nii, et see on jäetud paljus meie endi loomingulise lähenemise küsimuse alla ja-ja mõnes mõttes ka riski hindamiseks.

Video: (*õues kätekõverdusi tegeved mehed; trenni asendis olevad mehed ringis; Ukraina lipud kirjadega; linna tänaval olev lava, Ukraina lipud, rahulik tänav, paar inimest;*)

04:35

AK (VO):

Suursaadik Kannikese hinnangul mingit läbimurret Ukraina kriisis lähinädalatel veel oodata pole.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUUDIO

STUDIOINTERVJU

4:45

SJ3:

Nii, ja siit ee stuudiost eee sama:: teemaga, aga natukene:: nihkesse viiduna, aga jätkame. Olen täna siia palunud siis ajakirja Diplomaatia peatoimetaja Karl Kaasi, tere õhtust.

Karl Kaasi (KK):

Tere õhtust.

4:57

SJ3:

No Ukrainas ee Kiievis toimuvat nüüd ee kajastatud ee igatepidi, aga üks külg on jäänud natukene vist nagu unarusse. Õigemini eee Venemaa enda niisugune sordiini all olek ee Ukraina sündmuste suhtes on ikkagi tegelikult ikkagi märkimisväärne.

(saatejuht toetab vasaku käega lauale; puudutab sõrmega nina)

5:17

KK:

Kindlasti Venemaa võiks olla retooriliselt agressiivsem. Kindlasti võiks ta võibolla ette võtta ka mingisugused aktiivsed poliitilisi same võrreldes praeguse olukorraga. Aga ilmselt on Moskvast arusaadud, et see kõik ei oleks Kremli huvides, pigem vastupidi. A – see kindlasti eskaleeriks olukorda Ukrainas veelgi ning B – see annaks siis juurde tõestusmaterjali ja kütust neile, kes ei aidanud, et tegemist on vastasseisuga eelkõige eelkõige siis ütleme Ukraina oma euroopalikult meeletatud osa ja siis sellise Venemaa mõju vahel, mida Venemaa ise üritab ju igati eee igati siis diskrediteerida üks ole, ka siis sellest eelnevast uudis-uudisloost me nägime Vene välisminister Lavrov, kes rääkis nartsisslikest loosungitest, pättidest, huligaanidest noh ja nii edasi ja nii edasi.

6:09

SJ3:

Ja mida me huvitaval kombel üheski teisest ee kanalist, kes näitab pilti ee Kiievist ei ole näinud ühtegi

sellist loosungit.

(hää! läheb iga sõnaga järjest madalamaks)

KK (6:15): Noh see on, see on Vene-ee sellisele: [

SJ3: [nagu klassika]

KK: Noh see on Vene-Vene-Vene maailmakujutluse ja Vene tänapäeva telekanalite, ka tegelikult nõukogude aega niisuguseks klassikaks.

SJ3: Nii et nartssism ja juudivastatus on need muidugi asjad, [mis ee müüvad hästi.]

KK: [No-no absoluutselt.]

Noh kindlasti. [

SJ3: [Propaganda (?)

KK: Et mille peale siis Vene infoedastusvoos peamiselt mängitakse on see, et Eromadaanile siis Kiievi kesklinnas on mõnevõrra näha siis ka unsa lippe, et need on need samad puna-mustad lipud, mida siin telekaadritest enne nähtud oli ja noh unsa omakorda on siis Ukraina rahvuslaste organisatsiooni järeltulija ja noh rahvuslaste organisatsiooni juht oli pärast Stepan Bandera Nõukogude Vene ajaloo kirjutuses kurikuulus tüüp.

7:01

SJ3:

Ee, no täna Tallinnaski olnud ee Poola peaminister Donald Tusk on öelnud siin mõne päeva eest, et ee Venemaa sekkub Ukraina asjadesse jõulisemalt pärast ee Sotši olümpiat. Mis sa arvad sellest?

(Enne küsimust on paus ja intervjuueritav hakkab ütleva, kuulda on hingamist, ja siis esitab saatejuht ka küsimuse; muid kehaliigutusi ei kasuta)

KK:

Ma arvan, et ka see on täiesti võimalik, kuigi ilmselt [

7:16

SJ3: (ütleb vahele): [et Sotši olümpia ongi ju tegelikult see, mis-mis praegu hoiab nagu ee Moskvat tagasi.

KK:

Ma arvan, et see võib olla üks kaalutlus, kuigi mitte ainukene. Et em ilmselt on omajagu tõtt ka selles, et Venemaa osaliselt on kaotanud võibolla hetkeks nagu pea. Moskvast ei osata hetkel võibolla päris päris selgelt kurssi valida selles osas, kuidas reageerida siis nendele rahutustele, mis vallandusid nüüd tegelikult alles ju noh kaks nädalat pisut enam enam tagasi. Tegelikult selline reaktsioon ei olnud ilmselt ootuspärane ei Yanukovichile ega siis Putinile ega Kremlile. Ja võibolla isegi mitte mitte siis Ukraina rahvale endale eksole. Teine asi on muidugi see, et ma olen väga kindel Venemaa tegelikult nii öelda raderi all ja vähem nähtavate meetoditega sekkub praegu väga aktiivselt. Et üks nähtav osa tegelikult näiteks on ka see, et peaminister, vabandust president Vladimir Putin jõudis juba ju teatada, et em et noh, et enne seda kui me anname Ukrainale nüüd kätte selle järgmise makes abipaketist, mida Yanukovichile lubati siis vastutasuks eee Euroopa Liiduga assotsieerumisleppe allkirjastamisest keeldumisele 15 miljardit dollarit. Et enne kui see järgmine rahalaev nagu kohale jõuab, et no me vaatame ära, milline see järgmine valitsus Ukrainas olema saab eks ole. (08:43 Saatejuht hakkab midagi vahele ütleva, kuid peatub; niheleb toolil ning vaatab oma pabereid, annab märku, et tahab midagi öelda) Vabalt on jõustatud eks ole import toll uuesti Vene piirimail Ukraina kaupadele ja nii edasi ja [nii edasi.

8:48

SJ3: [Ä sama see, see sama mees, ee keda võib nimetada nii peaministriks kui ka-kui ka presidendiks vahet pole [eet ee]

KK: [on küll]

8:55

SJ3: on-on ka peaaegu, et käsi piiblil öelnud, et ükskõik, et kui opositsioon tuleb võimule siis eee laenutingimused ja see eee hinnad Ukraina jaoks ei muutu. See-see noh me ei tea tegelikult ju ee noh, kas see-kas see läheb nii või [

KK: [Võimalik. Et emm ühest küljest mees annab sõna, mees võtab sõna. Vladimir Putin küll on noh kas tema tunnustuseks või siis, sõltub nüüd siis sellest kuidas seda tõlgendada, ühesõnaga vähemalt oma oma sõnapidamise oskust on ta ajaloo vältel korduvalt demonstreerinud seda alati mitte em-meie ja lääne jaoks meeldival moel. Aga, samas on Venemaa teadupärast erakordselt osav leidmaks kõikvõimalikke selliseid bürokraatlikke ja ja jokk-vahendeid, instrumente, kuidas siis leida põhjendusi, milleks mitte midagi teha.

09:43

SJ3:

Noo venelaste retoorika on natukene meenutanud nagu niisugust ee läbi hammaste surutud niisugust kiristamist, et oodake-oodake me-me teile veel näitame, et-et mõned-mõned sellised lapsesuumad, no kasvõi näiteks asepeaminister Rogozin ja siin nüüd üks Putini nõunikest ütles, et see ülestõus tuleb maha suruda ja noh Rogozin nimetas eee John Kerry kohtumist Ukraina opositsiooniga tsirkuseks ja ütles, et sealt on veel üks tõla veel puudu ja nii edasi. Et em mmm noh see-see viha on ikka tegelikult päris suur.

KK:

Kindlasti on. Ja mmmm, ma oleks väga ettevaatlik oletuste suhtes, et et see mäng Kiievis on praeguseks läbi ja lõpplahendus on teada. Ei ole. Ma arvan, et me saame näha veel õige mitut vaatust selles selles praeguses siis peatükis ja tegelikult ma olen ka üsna kindel, et Venemaa nüüd mitte nähtavalt kulisside taga on aktiivselt sekkunud Ukraina sündmustesse juba praegu et emm ma oleksin üllatunud, kui Vene eriteenistused ei oleks osutanud kaasabi oma Ukraina kolleegidele nende meeleavalduste mahasurumiseks siis selleisel varjatumal moel, milleks on noh aktivistide kadumine haiglast, nende metsast leidmine, kas mõnikord elusalt, mõnikord surnult ja nii edasi ja nii edasi.

11:05

SJ3:

Ee noh see nüüd ei ole väga nagu fantaasiaküsimus, aga oletame, et Poola peaministri (*kõhatab; keha kangestub*) sõnad ee lähevad täide, et-et milliseid selliseid jõulisemaid sekkumise vorme võiks võiks veel ette kujutada (*paus*) maailma silmade all pärast Sotši mängu?

KK:

Hea küsimus. Vastan ausalt, ei oska hetkel öelda. Et Venemaa on tegelikult praegu ära kasutanud juba suhteliselt suure hulga tema kasutuses olevatest instrumentidest, noh võimalik oleks näiteks kinni keerata gaas, rakendada veel ükskõik milliseid siis majanduslikke survevahendeid, aga sealt edasi tegelikult hakkab juba tööriistakast otsa saama, et selline otsene sõjaline sekkumine siiski ma arvan ei tule näiteks praegu kõne alla.

11:50

SJ3:

Üks huvitav uudis käis ee paari päeva eest läbi, et Ukraina sõjavägi on kutsunud

Yanukovichit üles ee stabiliseerima olukorda riigis. On-on on sel-sellel asjal mingisugune nüüd tõsisem põhi ka all?]

KK:

[Ma arvan, et see on tähelepanuväärne märk. tegelikult neid uudiseid oli kaks. Esimene oli see, mida sa just mainisid, teine uudis oli see, kus minu arust Ukraina kindralstaabi juht, noh meie mõistes Ukraina kaitsevägeülem teatas, et Ukraina sõjavägi ei sekku sellesse käimasolevasse võitlusesse. Ukraina sõjavägi järgib väga rangelt põhiseadust ega vali pooli ega asu kasutama vägivalda siis Ukraina tsiviilelanike vastu. Et eee need kaks uudist olid väga lühidalt peale seda, kui Ukraina meediasse tekkisid ühel hetkel teated, et sõjavägi on saanud käsu asuda kõrgendatud valmisolekusse Kiievi lähedale tuuakse tanke ja nii edasi ja nii edasi. Et eee tõenäoliselt Yanukovich jäi kaotajaks siis võimuvõitluses, ütleme siis sellises jõukatsumuses sõjaväelastega, kes kes siis keeldusid talle allumast, teda toetamast.

SJ3 (12:55):

No nii ee Kaarel, kohe jätkame siit stuudiost, ...:

VIDEOLUGU NR 2 SISSEJUHATUS

12:55

SJ3:

...: aga Euroopa Liitu on e kogu Ukraina kriisi vältel süüdistatud peaaegu, et osavõtmatuses ja ühtse poliitika puudumises pärast seda kui assotsiatsioonilepingu allakirjutamine Ukrainaga lõrri läks. Miks nii ja kas mingeid muutusi on silmapiiril, seda uuris meie korrespondent Brüsselis Johannes Tralla.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 2

13:22

Johannes Tralla (JT) + VO:

Anna Yavorska kolis Kiievist Brüsselisse neli aastat tagasi. Läbinud siin magistriõpingud Euroopa integratsioonis, töötas ta aasta aega Euroopa parlamendis. Viimased kuud ei ole tal tööks aega jäänud. Yavorska juhib võrgustikku, kuhu kuulub umbes 2000 Belgia ukrainlast, kes korraldavad niinimetatud

Brüsseli maidaane. Nii nagu sajad aatekaaslased Kiievi külmas, töötab ta võidelda kuni Viktor Yanukovich on presidenditoolilt läinud.

13:52

Anna Yavorska, Ukraina aktivist Brüsselis (nimi graafiliselt) (tõlge inglise keelest):

Me ei tohi ära väsida, me ei väsi ära. Võimatu on ära väsida, sest elama korrumpeerunud riigis. Meil on korrupsioon haiglates, koolides, ülikoolides. Nii ei saa elada.

14:06

JT + VO:

Diplomeeritud Euroopa Liidu asjatundjana mõistab ta dialoogi tähtsust ja tervitab kõrgete Brüsseli ametnike sagenenud visiite Kiievisse. Ukrainlasena ütleb ta aga, et olukorras, kus meeleavaldajaid tapetakse võimu ohjeldamiseks, sõnadest enam ei piisa.

14:24

Anna Yavorska, Ukraina aktivist Brüsselis (nimi graafiliselt) (tõlge inglise keelest):

Meie poliitikud mõistavad ainult jõudu. Sanktsioonid on väga vajalikud. Me palume sanktsioone, rahanduse uurimist ja jõulisi meetmeid.

14:36

JT:

Kas nimekirja sanktsioonidest Ukrainale koostatakse praegu: [

(intervjueeritav on kaadris, ajakirjanikku ei ole näha; küsimust esitab neutraalse, ja madala tooniga ning aeglase tempoga)

Harri Tiidos, Eesti esindaja Euroopa Liidu poliitika- ja julgeolekukomitees (nimi graafiliselt), vastab:

[Praegu ei arutata. Ja me ei saa välistada,

et kunagi see tuleb lauale, aga ma arvan, et meil ei ole ka mingit soovi saada veel ühte Valgevenet. See tähendab, kui me praegu lajatame jälle sanktsioonidega võib tulemuseks olla see, et Yanukovich ja tema meeskond nii öelda tõmbuvad karpi, pööravad täielikult ära Moskva poole, eemalduvad Euroopast, öeldes, et nii kui nii trumm on läinud, mingi ka pulgad järele ja see oleks praegu liigne kiirustamine. Aga võibolla mingil konkreetsel hetkel võime selleni jõuda.

15:14

JT + VO:

Sanktsioonide asemel näevad mitmed analüütikud lahendust positiivses programmis.

15:18

Steven Blockmans, analüütik, Euroopa Poliitikauuringute Keskus (CEPS) (nimi graafiliselt) räägib:

EL võiks kaaluda viisa liberaliseerimist Ukraina kodanikele, et teha kergemaks suhtlemist EL-iga.

15:30

JT:

Kui nüüd tagantjärei üritatakse teha seda vigade parandust.

(intervjueeritav on kaadris, ajakirjanikku ei ole näha; küsimust esitab neutraalse tooniga, seekord veidi tempokamalt võrreldes eelmise küsimusega)

Harri Tiidos, Eesti esindaja Euroopa Liidu poliitika- ja julgeolekukomitees (nimi graafiliselt), vastab:

No ma arvan, et Euroopa Liit loosis liiga palju sellele, et nad automaatselt on väga kütkestavad kõigile. Et tal on selline pruut, keda igaüks tahab, ükskõik, kuidas ta välja näeb ja kuidas ta käitub. Aga võibolla et, no ühe tõe vähemalt ütles välja laienemisvolinik Stephan Führer nädalavahetusel, et vaja on Euroopa Liidu liikmelisuse perspektiivi. Kui Euroopa perspektiivi ei ole ja tullakse välja ainult nõudega muuta sadu seadusi, määrusi ja nii edasi regulatsioone, ainult nõudmistega midagi vastu pakkumata, siis sellisel juhul see lihtsalt ei toimi.

16:10

JT:

Kas Euroopas on poliitilist tahet Ukrainale seda konkreetset nii öelda porgandit praegu lubada?

(ajakirjanikku ei ole näha; ajakirjanik esitab küsimuse neutraalse, rahuliku ja madala tooniga ning aeglase tempoga; videos: katteplaanid mingist üritusest, inimese/poliitikud on kogunenud, istuvad pika laua taha, mille peal on mõned suupisted, kohvitassid, klaasid ja joogipudelid, fotograafid pildistavad)

Harri Tiidos, Eesti esindaja Euroopa Liidu poliitika- ja julgeolekukomitees (nimi graafiliselt), vastab:

Jah ja ei. Ma saan ainult rääkida Eesti koha pealt- meie oleme koguaeg toetanud Euroopa perspektiivi andmist idapartneritele.

16:22

JT + VO:

Kuigi pilet Euroopa klubisse võiks innustada Kiievi reforme ja rahustada meeleavaldajaid maidaanil, kaasneks sellega ka vähemalt 15 miljardi eest muret.

16:34

Michael Leigh, analüütik, German Marshall Fund of the United States (nimi graafiliselt):

Pole selge, et Vene laen või võlakirjade ostmine jätkub pärast esimest sissemakset.

16:43

Vladimir Putin, Venemaa president (nimi graafiliselt) esineb:

Ma ütlen otse teie küsimusele vastuseks, et kas me hakkame laenud või energiahindu ümber vaatama, kui võimule tuleb opositsioon – ei hakka ümber vaatama.

16:56

Johannes Tralla, Brüssel, johannes.tralla@err.ee (nimi graafiliselt) *stand* (räägib otse kaamerasse):

Vaid päev pärast siin hoones lõppenud tippkohtumist teatas Venemaa Ukraina laenumaksete peatamisest ning Ukraina kaubad ei pääsenud üht-äkki enam üle Vene piiri.

17:09

JT + VO:

Müncheni julgeolekukonverentsil osalenud USA ja Euroopa Liidu esindajad teatasid seepeale Ukrainale mahuka abipaketi ettevalmistamisest.

17:17

Harri Tiidos, Eesti esindaja Euroopa Liidu poliitika- ja julgeolekukomitees (nimi graafiliselt), vastab:

Pühapäeva õhtul Vene televisioonis räägiti 15 miljardist dollarist, sama suurest paketist nagu on Venemaa pakkunud. Kuid ma arvan, et tegelikult selline konkureerimine, kes kelle üle maksab, oleks minu arvates vale. Peavad olema siiski mingisugused konkreetset tingimused, konkreetset mängureeglid, mille alusel abi antakse ja nii edasi. Ja lisaks ma arvan, et selle abiga on see probleem lääne poolt, et ta on liiga hilja.

17:47

Steven Blockmans, analüütik, Euroopa Poliitikauuringute Keskus (CEPS), räägib:

Liitumisleping, mis oli laual, on selle pahanduse põhjustanud. Võib-olla see oligi liiga piirav, omas majandusele negatiivset mõju, ei pakkunud piisavat finantstuge, arvestades Ukraina rahalist seisut. Ja sellisel juhul on pilt veelgi süngem.

18:17

JT + VO:

Sünge näib ka Euroopa Liidu ja Venemaa strateegilise partnerluse tulevik. Möödnunud nädala tippkohtumisel jagasid Herman Van Rompuy ja José Manuel Barroso oma muresid Vene riigipeaga väga otsekoheselt.

18:30

JT:

On tunda mingisugust suunda sellele, et Euroopa Liit jõulisemalt hakkab kaitsma oma väärtusi, oma seisukohti ka idapartnerite juures?

(ajakirjanikku ei ole näha; ajakirjanik esitab küsimuse neutraalse ja madala tooniga, rõhutab ka mõningaid sõnu ning räägib aeglase tempoga; videos: katteplaanid Putini saabumisest, Rompuy võtab vastu, suruvad kätt, seejärel tuleb Barroso ning suruvad kätt, kõik naeratavad, fotograafid pildistavad; viimases kaadris on näha meestevahelist distantsi)

Tekst	... suunda sellele, et Euroopa Liit <u>jõulisemalt</u>	hakkab kaitsma <u>oma</u>
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 36. Putin ja Rompuy	Kuvatõmmis 37. Putin ja Barroso
Tekst	väärtusi, oma seisukohti ka	idapartnerite juures?
Kuvatõmmis		
Kirjeldus	Kuvatõmmis 38. Putin, Rompuy, Barroso	Kuvatõmmis 39. Putin, Rompuy, Barroso distantsiga

Harri Tiidos, Eesti esindaja Euroopa Liidu poliitika- ja julgeolekukomitees (nimi graafiliselt), vastab: Ma ei ole kindel. Sõltub liikmesriikidest ka ja ma ei saa nimetada ühtegi liikmesriiki, aga kui vaadata näiteks gaasitorusid, kokkuleppeid või lepinguid Venemaaga, siis sealt tuleb ju välja, kui palju on juba sõltuvust ja poliitikud vaatavad siiski asju sõltuvalt rahvuslikust perspektiivist eelkõige ja alles siis tuleb Euroopa Liit.

19:05

JT (küsib inglise keeles, all eestikeelsed subtiitrid):

Mis teie arvates juhtub järgmistel nädalatel?

(intervjueeritav on kaadris, ajakirjanikku ei ole näha; küsimust esitab neutraalse tooniga, rahulikus tempos)

Anna Yavorska, Ukraina aktivist Brüsselis (nimi graafiliselt), vastab:

Kardame, et pärast olümpiamänge kasvab Putini surve. Tahaksime, et meie president enne tagasi astuks, et saaksime säilitada rahu ja jätkata läbirääkimisi EL-iga. Kui see selleks ajaks ei juhtu, võib tulla kodusõda, sest ukrainlased ei anna alla.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUDIO

STUDIOINTERVJU 2

19:39

SJ3:

No nii, jätame siis nüüd ee Ukraina jutud ee seda puhku kõrvale ja mitut puhku me saate jooksul on siis kõlanud sõna Sotši mängud. Ja jätame ka selle kõrvale, et kõige suuremad, kõige rohkem osavõtjaid, kõige rohkem alasid, ka selle, et kõige kallimad ja nii edasi, et keskendume nagu-nagu meie oma teemadele. Kuigi, tegelikult ega-ega president Putin juba mõned oma eesmärgid on nii öelda mõõda lasknud. Kasvõi see sama korruptsiooni skandaal, mis eee, millest järjest rohkem räägitakse ja millest ka meil täna õhtune film väga-väga suuresti räägib "Putini mängud". Et see on-on ikka väga tõsine hoiatus. Pluss muidugi see, et em et e mitmed olulised riigipead jätavad tulemata.

20:23

KK:

Üsna tõsi. Et eee ega see algne eesmärk kujutan ette võis Putinil, Kremlil olla-olla sellinee üldine mastaapne maineparanduskampaania ja seda [eesmärgil ...

SJ3:

[Kõik ohhetavad, ahhetavad, kõik [tulevad kohale.]]

KK:

[Jah.] Nii

kaunis, nii stabiliseeritud, nii ilus, ee räägitakse spordist mitte poliitikast nagu on siin ka Eestis hiljuti soovitatud, aga nagu on näha, siis seda ei ole saavutatud praegu, et enne mängu on domineerinud vähemalt lääne rahvusvahelises meedias, keda eelkõige on siis oli plaanis mõjutada ja on plaanis mõjutada, kes on sihtgrupp, on domineerinud siis teemat, mis seonduvad vähemuste õigustega Venemaal ehk siis geide ja lesbide õigused, inimõiguste olukord üldiselt, Venemaa osalus Süürias ja nii edasi ja nii edasi. Neid on eks ole on valdavaks teemaks siis kõik see, mis seonduv korruptsiooni ja raha ja Sotši mängude siis sellise praktilise korraldamisega. Huvitav on kusjuures fakt, et et vähemalt kaheks oluliseks ja selliseks peamiseks korraldajaks Sotši mängude puhul, läbi kelle see kõik on siis käinud, olid Gennadi Yakulin, kes on Eestile vägagi tuntud ja siis keegi Gennadi , kelle naftavahendusäri ka algselt siis kunagi paiknes tegelikult Tallinnas.

21:42

SJ3:

Vaadates eee Sotši olümpiamängude:: ettevalmistamist ee viimaseid nädalaid, siis ee rohkem meenutab see nagu: eee sõjalise operatsiooni korraldamist kui-kui niisugust em suurt em spordirahva pidu.

KK:

Samuti tõsi. Ee[

SJ3:

[Täna alles oli uudis kaks USA:: sõjalaeva on ee Mustal merel ja nii edasi. Ja küllap on neid seal veel igasuguseid muid, millest me tegelikult ei tea kõike.]

KK:

Jah, terve Sotši selline laiem piirkond pidi meenutama siis ülihästi valvatud sellist sõjaleeri, julgeolekumeetmed on täiesti pretsedenditud. Hinnanguliselt on siis Sotši mängude kaitsmisega seotud ligikaudu sada tuhat inimest. Noh, loomaks võrdlusmomenti praegune Vene relvajõudude üldine suurus on siis kuskil 720-740 000 meest. Et noh selle Sotšiga seotud 100 000 sees on enamik loomulikult siis sisevägesid, FSB-d, politseid, miilitsad, aga ka [kindlasti]

SJ3:

[Terve sõjaväe ringkond]

KK:

[aga kindlasti]

SJ:

[On jalul]

KK:

[jah]

SJ3:

[(?)]

KK:

[Laiemas mõttes küll, aga kindlasti ka siis eksole regulaarne üksus, pluss laiemas mõttes siis kogu endine põhja-Kaukaasia sõjaväe ringkond, tõepoolest.

22:54

SJ3:

Ja seal ei ole mitte ainult siis ee Vene eriteenistused ja spetsialistid, vaid-vaid kogu rahvusvaheline seltskond on-on siin appi palutud.

KK:

No, samuti õige. Et e rahvusvaheline kohalolu on tegelikult märkimisväärne, väga laialdane ja mis on huvitav seik pidades silmas seda, et-et Vene julgeolekuriik on olnud vägagi selline suletud enamasti ja väga jäik rahvusvahelise koostöö osas varasemalt. Et selline ajutine uste lahti tegemine Sotši olümpiamängude jaoks ilmselt siis indikeerib seda, kui-kui kõrgeks hinnatakse ohutaset või kui tõsiselt võetakse siis seda võimalikku potsensiaalset ähvardust, mida siis mässulised ja terroristid põhja-Kaukaasias võivad endast kujutada.

23:38

SJ3:

No tegelikult võib arvata, kuna tegu on ikkagi Putini jaoks ee niisuguse elu ja surma küsimusega, vähemalt maine:: seisukohalt kindlasti, et ee nad kasutavad ilmselt sääse tapmiseks eee (?)haamrit kui vaja, et-et noh et, reageerimine ja ülereageerimine on täiesti tavaline. Eee mis ei ole iseenesest ju väga hea, sest alati kui reageeritakse üle, siis tekivad augud.

KK:

mmm kah õige. Et noh, ma arvan, et Vladimir Putini üks-üks lähemat perioodi suuremaid õudusunenägusid on see, kui Sotši mängudel Sotšis või-või olümpialinnakus midagi õhku lendab nagu-nagu lendas hiljuti Volgogradis, üks ole ja mitte üks kord, vaid kaks korda. Et kogu selle erakordselt võimsa julgeolekubastioni loomisega ilmselt väga suur hulk võimalikke riske saab küll maandatud, aga meenutagem, et ega nende mängude korraldamist ei alustatud eila. See, et Sotšis mängud tulevad, on teada juba ammu, 6-7 aastat. Nii et-et tegelikult võimalikel sellistel pikaajalisel strateegiliselt planeerivatel pahasoovijatel on olnud piisavalt aega kaevata Sotši näiteks erinevaid peidikuid, kuhu kuhu ladustada siis lahingu- ja lõhkemoona, imbuda sinna sisse juba mitmeid aastaid varem, nii et ...jah.

24:57

SJ3:

No see on:: põhimõtteliselt vastus ka minu järgmisele küsimusele, et ega-ega ühte linna, ühte piirkonda tegelikult ee ... noh küsimus ei ole see... ju ...mängud ei toimu ühes ühes väikses linnas ...ei ole põhimõtteliselt ee võimalik lukku panna?

(saatejuht keerutab laual pastakat)

KK:

No kui ehitada sinna ümber katkematu ja väga kõrge tara, siis teoreetiliselt võibolla küll jah. Aga praktiliselt on vastus sinu küsimusele ei, ei ole.

25:23

SJ3:

Et eee tegelikult see, et aastaid on teada, et-et mängud toimuvad seal, siis sisseimbumine juba varem, em Sotši elanikeks registreerumine, m-mis iganes üks ole, fantaasia ainult [lase ainult lennata]

(saatejuht keerutab pastatakt laual)

KK:

[See on jah] tegelikult... ee ei ole-ei ole vaja olla väga nupukas ega-ega ka siis leiutada isegi mitte jalgratast, sellepärast sellist eeladustamist ja varasemat sisseimbumist on ju põhja-Kaukaasias pärinevad terroristliku operatsioonide puhul kasutatud varemgi, et eee noh aastal 2002 kui rünnati Tubrofka teatrit Moskvas, siis väidetavalt olid enne operatsiooni alustamist kuude vältel seal objektile töötanud siis hilisemad terroristid, kes olid maskeerunud ehitustöölisteks ja kes siis teatri kas remondi- või renoveerimistööde käigus sujuvalt valasid betooniga mõned peidikud, kuhu siis paigaldati automaadid, laskemoon, lõhkeaine, mis siis hiljem võeti sealt operatsiooni alustusel lihtsalt välja ja noh sellega oli väga oluline osa logistikast juba lahendatud, kuidas relvade ja lõhkeainega näiteks Moskvasse imbuda üks ole.

26:30

SJ3:

E jah, meie jutt läheb näotult ee morbiitseks kätte, et lõppude lõpuks on tegu ikkagi olümpiamängudega ja loodame-loodame parimat, et et-et need mängud saaksid rahulikult ära peetud.

KK:

Seda tõepoolest.

SJ:

Aitäh Kaarel.

VIDEOLUGU NR 3 SISSEJUHATUS

26:45

SJ3:

Ja siis, turvalisus ja veelkord turvalisus on see teema, mis:: reedel algavate olümpiamängude eel paljudel meeles on. Ameerika Ühendriikides on teema ehk rohkemgi üleval olnud kui mujal. Alates kasvõi sellest, et USA sportlastel soovitatakse väljaspool olümpiaküla oma maadressi mitte kanda ning lõpetades mõnede seadusandjate sooviga olümpiat üleüldse boikoteerida. Lauri Tankler uuris julgeoleku ekspertide arvamusi.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

VIDEOLUGU NR 3

27:16

Lauri Tankler (LT) + VO:

Juba jaanuari alguses tänu Washingtoni mõtte korraldusel aeg-ajalt räägitud Sotši taliolümpiamängudest, mis reedel pihta hakkavad, kuid need pole spordijutud, vaid pigem arutletakse Venemaa sõnavabaduse, geide ja lesbide õiguste, eelkõige turvalisuse üle. Turvalisuse küsimuse võib kokkuvõtta reedel rahvusvahelise strateegiliste uurinute keskuses CSIS esinenud Venemaa terrorismi spetsialist doktor Gordon Hahn, kes kirjeldas kokku kuut erinevat ohtu.

27:40

Gordon M. Hahn, Geostrategic Forecasting Corporation analüütik (nimi graafiliselt) esineb:

Dagestani Kaukaasia emiraadi mudžahiidide ehk Dagestani Vilayati korraldatud enestapurünnakud. Välisriikide gruppide poolt kas iseseisvalt või koostöös Kaukaasia emiraadi mudžahiididega korraldatud või koostöös Kaukaasia emiraadi mudžahiididega korraldatud rünnakud. Võimalik keemiarelvavünnak. Kaukaasi emiraadiga seotud gruppide poolt, kes on naasnud Süüriast ja võivad omada keemiarelvi. Kaukaasia emiiri Doku Abu Usman Umarovi ja Riyad-Us Salihini märtrite brigaadi enestapurünnakud. Võimalike tšerkessia taustaga gruppide rünnakud, etniliste kabardide, adžgeede või tšerkesside poolt. Rünnakud kui mujal Sotšis.

28:23

LT + VO:

Hahni kirjelduse järgi on vähe tõenäoline, et ühtegi rünnakut ei tule. Varem president Geroge W. Bushi jaoks töötanud terrorismi ja selle rahastamise spetsialist Juan C. Zarate andis mõista, et peale suure hulga ohtude on oluline ka ajastus.

28:36

Juan C. Zarate, Endine USA valitsuse nõunik, CSIS vanemanalüütik (nimi graafiliselt) esineb:

On mitte ainult olümpiamängud veebruaris, vaid ka paraolümpiamängud märtsis. Nii et meil on kahekuune aken nähtavuse ja haavatavuse osas. Terroristigruppidel pole liiga kahju, kui nende rünnak liigub märtsikuusse ja nad on võimelised toime panema rünnaku, mis Putinile piinlikust tekitab.

29:05

LT + VO:

Kui aga selles paneelis lõpuks küsiti, kui tõenäoline on mingisugunegi rünnak olümpiamängude ajal, vastasid kõik viis panelisti, et tõenäosus on suur. See on aga risti vastupidine seisukoht näiteks president Barack Obama välisminister John Kerry ja kaitseminister Chuck Hageli väljaütlemistele, kes kõik arvavad, et mängude turvalisus pole kuidagi ohus.

29:23

Juan C. Zarate, Endine USA valitsuse nõunik, CSIS vanemanalüütik (nimi graafiliselt) räägib:

USA valitsus tahab näidata, et kõik on turvaline, ja mitte ainult selle nimel, et inimesed olümpiamängudele läheksid, vaid nad tahavad näha edukaid ja turvalisi olümpiamänge. Selles sõnumis on mingi poliitiline soov, pole kahtlust. Aga tuleb ka tunnistada, nagu siin paneelis täna tegime, et olümpiamängud on ohus, sest piirkonnas on aktiivsed terroristlikud grupid, teiseks nad on välja öelnud oma soovi mängu kahjustada, ja neil on ka võimekus rünnakute läbiviimiseks.

30:00

LT + VO:

Ameerika valitsus on näidanud, et nad on turvalisuse pärast mures. Nii on näiteks USA vormi kandmise ettepanekutes kirjas, et Ameerika sportlased ei peaks kandma väljaspool olümpia areene oma USA lippudega vormiriideid. Välisministeeriumi käest küsiti selle kohta ja nad selgitasid, et tegemist ei ole liiga suure ohuga, just nimelt ameeriklaste suunas, kuid ettevaatlik tuleb olla.

30:19

Jen Psaki, USA välisministeeriumi pressiesindaja (nimi graafiliselt) esineb:

USA olümpiakomiteel oli ettepanekuid, kuidas käituda turvaliselt, olla hoolikas olümpiamängudel, kus kanda USA logosid või midagi taolist. See pole vaid Venemaa küsimus. Anname ikka selliseid juhtnööre rahvusvaheliste ürituste ajal, eriti kui teame, et on mingi oht.

30:42

LT + VO:

Terrorioht on aga pigem suunatud Vene valitsuse vastu. Zarate kinnitas, et teadaolevalt pole ameeriklaste vastu küll ühtegi konkreetset otsust hoiatust tehtud.

30:48

Juan C. Zarate, Endine USA valitsuse nõunik, CSIS vanemanalüütik (nimi graafiliselt) räägib:

Kui USA sportlased ja kodanikud on nendes piirkondades, sõitmas sisse ja välja Sotšist, siis see tekitab haavatavust. Ameeriklasi on igal pool maailmas ähvardatud islamistlike seadusetõlgenduste ehk

fatwade ja tõsise vägivallega alates 1990ndatest aastatest. Seega ameeriklased peavad olema teadlikud kohtadest, kus islami ekstremistid on välja öelnud, et nad tahavad rünnata. Seepärast arvan, et ohtu tuleb tõsiselt võtta, isegi kui ameeriklaste endi vastu pole ähvardust tehtud.

31:30

LT + VO:

Sellegi poolest on Sotši mängud üks neist vähestest kohtadest, kus Ameerika Ühendriigid ja Venemaa saavad avalikult koostööd teha ilma suurema kriitikata. USA kaitseminister Chuck Hagel on öelnud, et USA pakkus venelastele oma abi, kuid venelased ütlesid sellest ära.

31:41

Juan C. Zarate, Endine USA valitsuse nõunik, CSIS vanemanalüütik (nimi graafiliselt) räägib:

Terrorismivastases võitluses on USA ja Venemaal alati olnud ühised huvid ning on alati olnud soov koos töötada. Diplomaatiliste suhete osas on alati olnud suuri pingeid ja kindlasti on neil ka suuri mõõdalaskmisi infojagamise osas. Kuid pole mingit kahtlust, et USA ja Venemaa jaoks on ühiseks huviks mitte ainult Sotši mängude turvalisuse tagamine, vaid ka see, et terrorism ei saa õitseda, rünnata kodanikke ega mõjutada rahvusvahelisi suurüritusi.

32:14

LT + VO:

Olümpiamängude avatseremooniat näeb juba reedel 7.veebruaril ja mängud kestavad 23.veebruarini. Paraolümpiamängud kestavad 7.-16.märtsini.

VÄLISILMA VAHEKLIPP MUUSIKAGA

STUUDIO

SAATE LÕPETAMINE

32:29

SJ3:

Ja minu poolt ongi kõik. Aga Sotši mängude teemal niisiis meie õhtu veel jätkub ja nagu öeldud meie tänane dokumentaalfilm kannab pealkirja "Putini mängud". Head vaatamist ja näeme jälle.

MUUSIKA

LÕPUTITRID